Kur'ân'ı Nasıl Okudular?

ABDULLAH YILDIZ

1400 "oku, anla, yaşa"

PINAR YAYINLARI

3 baskı

بسم الله الرحمن الرحيم

Abdullah YILDIZ

1954 yılında **Adana**'nın **Kozan** ilçesine bağlı **Ayşehoca** köyünde doğdu. İlkokulu köyünde okudu. **Adana İmam Hatip Lisesi**'ni 1973 yılında bitirdi. Aynı yıl girdiği **Konya Selçuk Eğitim Enstitüsü**'nden 1976'da mezun oldu. 1980'den itibaren çeşitli eğitim kurumlarında toplam 23 yıl öğretmenlik yaptı. 1976-1978 yıllarında haftalık ***Yeniden Milli Mücadele*** dergisinde; 1978-1980 döneminde aylık ***Pınar*** dergisinde yazılar yazdı. 1981'de **Pınar Yayınları**'nın oluşumunda yer aldı.
1991 yılından bu yana ***Umran*** dergisinde, Ocak 2001'den bu yana da her Salı günü ***Akit/Vakit*** gazetesinde yazıyor. 2006'da bir grup yazar arkadaşı ile birlikte kuruluşuna öncülük ettiği **Namaz Gönüllüleri Platformu**'nun halen devam eden ***Namazla Diriliş Programları***, bütün Türkiye ve Avrupa'da binlerce insanın namazla buluşmasına ve namaz bilinci kazanmasına zemin hazırladı.
Abdullah Yıldız evli olup, dört çocuk sahibidir.

Yayımlanmış Eserleri:

- ***Namaz-Bir Tevhid Eylemi*** (1991, Pınar Y., 23. baskı)
- ***Tarih Bilinci*** (1994, Pınar Y., 5. baskı)
- ***Kur'ân'ı Anlamaya Giriş-Kur'ân'ı Anlamak Farzdır*** (1997, Pınar Y., 4. baskı)
- ***28 Şubat-Belgeler*** (2000, Pınar Y., 2. baskı)
- ***Meşrutiyetten Cumhuriyete İktidar Kavgaları ve Sanal İrtica*** (2001, Pınar Y., 2. baskı)
- ***Kur'ân'ın Hayata Müdahalesi*** (Edisyon, 2004, Umran, promosyon)
- ***21. Yüzyıl ve İslâm'ın İmkânları-Konuşmalar*** (Edisyon, 2005, Umran, promosyon)
- ***Geçmişten Geleceğe Ko(nu)şanlar,*** (2006, Araştırma ve Kültür Vakfı)
- ***Yusuf'un Üç Gömleği*** (2006, Pınar Y., 5. baskı)
- ***Haydi Namaza*** (2006, Pınar Y., 4. baskı)
- ***Duâ-Söylemden Eyleme*** (2006, Pınar Y., 3. baskı)
- ***Yol Haritamız Kur'ân*** (2008, Pınar Y., 5. baskı)
- ***Ramazan'la Dirilmek*** (Edisyon, 2008, Pınar Y.)
- ***Hz. Şuayb-Namaz-Ticaret-Adalet*** (2009, Pınar Y.)
- ***Kalem ve Balyoz*** (2010, Pınar Y.)
- ***Kur'ân'ı Nasıl Anladılar*** (2010, Pınar Y.)

KUR'ÂN'I NASIL OKUDULAR?

ABDULLAH YILDIZ

PINAR YAYINLARI

Kur'ân'ı Nasıl Okudular?
Abdullah Yıldız

Pınar Yayınları: 285
1400. Yıl Kitaplığı: 1

ISBN: 978-975-352-296-0
Yayınevi Sertifika No: 16148

Üçüncü Baskı: Temmuz 2012

İç Düzen-Kapak: Tekin Öztürk
www.tekinozturk.com.tr
Baskı: Çalış Ofset Matbaacılık Ltd. Şti
Davutpaşa Cad. No: 8 Topkap-İstanbul
Tel: 0212 482 11 04
Matbaa Sertifika No: 12107
Cilt: Yıldız Mücellit

Pınar Yayınları
Alay Köşkü Cad. Küçük Sok. Civan Han
No: 6/3 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: 0212 520 98 90 Fax: 0212 527 06 77
www.pinaryayinlari.com
bilgi@pinaryayinlari.com

İçindekiler

Sunu 11
Giri / KUR'ÂN'I ASHAB-I KİRAM GİBİ OKUYUP ANLAMAK VE YAŞAMAK İÇİN... 15
KUR'ÂN'A DÖNME VAKTİDİR! 27
KUR'ÂN'I EN İYİ OKUYUP ANLAYAN VE YAŞAYAN ASHABI ÖVEN AYETLER. 37
ALLAH RASÛLÜ VE ASHABI KUR'ÂN'I OKUMAYI NASIL ÖNEMSEDİLER? 43
KIRÂET: KUR'ÂN'I DOĞRU OKUMA İLMİ 55
ALLAH RASÛLÜ VE ASHABI KUR'ÂN'I NASIL OKUDULAR?. 71
KUR'ÂN OKUMANIN ÂDÂBINA DAİR GENEL İLKELER. . . 77
1. Kur'ân Okumadan Önce Şeytan'dan Allah'a Sığındılar. . . . 79
2. Yaratan Rab Adına Okudular 85
3. Her Şeyden Kopup Allah'a Yönelerek Kur'ân Okudular 91
4. Kur'ân'ı Gizli Ya Da Açık Ama Yürekten ve Güzel Okudular. 97
5. Tilavetin Hakkını Vererek Kur'ân Okudular. 105
6. Kur'ân'ı Yavaş Yavaş, Dura Dura Kırâet Ettiler 113
7. Kur'ân'ı Tertil Üzere Okudular 119
8. Namazda Kur'ân'dan Kolay Olanı Huşû İle Okudular . . . 123
9. Kur'ân Okumak İçin Gece Kıyamda Oldular. 129
10. Kur'ân'la Aralarındaki Perdeleri Kaldırarak Okudular . . . 135
11. Kur'ân ile Kalb Arasında Ülfet Kurarak Okudular. 139
12. Gözyaşları İle Kur'ân Okudular. 147

13. Kur'ân'ı Yürekten Sarılmak İçin Okudular 153
14. Düşüne Düşüne Kur'ân Okudular 159
15. Kur'ân'ı Tekrar Tekrar Okudular 169
16. Kur'ân'ı "Hayatin Kitabi" Olarak;
Hayatın İçinde/n Okudular..... 175
17. Kur'ân'ı Gündemlerinin Birinci Maddesi Yaptılar..... 183
18. Kur'ân Okuyarak Ferahladılar, Şifa Buldular..... 193
19. Kur'ân'ı Öğrenip Ezberlemeye Önem Verdiler 197
20. Kur'ân'ı Unutmamaya Çalıştılar, Onu Hatırlayıp,
Onu Hatırlattılar..... 201

Sonuç 207

Kaynaklar 211

1400. Yıl Anısına

Vahyin 1400. Yılı dolayısıyla, Aziz ve Celil olan Allah'ın insanlığa ***son mesajı*** olan Kur'ân-ı Kerim'i yeniden gündemleştirmek ve gündemimizin en öncelikli ve en önemli maddesi yapmak arzusundayız.

İçinde yaşadığımız çağda; İlahi mesajı, her zamankinden daha çok okumak, daha iyi anlamak ve O'nun hayat veren ilkelerini daha bir azim ve kararlılıkla hayata / hayatımıza hâkim kılmak zorundayız.

Çağ Kur'ân'a hasret.

İnsanlık Kur'ân'ın muştusuna muhtaç.

Yürekler, O'nun huzur ve sekînet iklimine kavuşmak için çarpmakta.

İman edenlerin, Kur'ân-ı Kerim'i okuyup anlayarak kalplerini itminana, gönüllerini inşiraha kavuşturmalarının zamanı hâlâ gelmedi mi? (Hadid/16)

Yüce Rabbimizin bu şiddetli ikazına;

-"***Evet! Vakit geldi ya Rabbi!***" diyerek icabet etme zamanıdır!

Hadid/16. âyetin devamındaki: *"Onlar daha önce kendilerine kitap verilmiş ve üzerlerinden uzun zaman geçmekle kalpleri katılaşmış, birçoğu da yoldan çıkmış bulunanlar gibi olmasınlar"* ilahi ikazının işaret buyurduğu, Kur'ân'a duyarsızlaşan kimseler arasında kalmamak için...

Rasûlüllah'ın: *"Rabbim, ümmetim bu Kur'ân'ı terk edilmiş bıraktı."* (Furkan/30) şikâyetine muhatap olmamak için...

Kur'ân'a yönelmekte acele etmeli, el birlik "Yeniden Kur'ân'a Dönüş Seferberliği"ne girmeliyiz.

Hatırlamalıyız ki, Ümmet-i Muhammed'in Kur'ân'dan koparılış süreci tesadüfi değildir.

On dokuzuncu asrın son yıllarında İngiliz Parlamentosu'nda kürsüye çıkan Sömürgeler Bakanı **Gladstone** elindeki Kur'ân-ı Kerim'i göstererek şunu söyler:

"Bu kitap Müslümanların elinde kaldıkça biz onlara gerçek anlamda egemen olamayız. Ne yapıp etmeli; ya Kur'ân'ı ortadan kaldırmalıyız veya onları Kur'ân'dan soğutmalıyız."

Yaklaşık 150 yıldan beri, Müslüman dünya aleyhine kurulan tüm planların temelinde işte bu sinsi hedef yatmaktadır:

Onları Kur'ân'dan soğutup uzaklaştırmak ve tamamen koparmak!

Buna bir de ümmetin çeşitli sebeplerden kaynaklanan hataları eklenince, Üstad Said Nursi'nin tespiti ile; *Kur'ân-ı Kerîm, milyonlarca kitaba bölünen rağbet ve ilgi sebebiyle, yalnız tilâvetiyle teberrük olunan bir mübarek derecesinde kalmıştır.*

Üstad Sezai Karakoç da:

"Müslümanlar Kur'ân'dan uzaklaştı uzaklaşalı gün yüzü görmediler!" der.

Evet, Kur'ân'dan uzaklaştırılıp koparılan ümmet, hâlâ gün yüzü görmüyor, göremiyor!..

Ümmetin Kur'ân'dan koparılması sürecinde en ağır yarayı ise Türkiye Müslümanları aldı.

Cumhuriyet Türkiyesi'nin kuruluşuyla baskı altına alınan ve belirleyici İslami kimlikleri yok sayılan Müslümanlar, kendi kadim değerlerini savunmak ve yaşatmak için önemli çabalar sarf ettiler. "Kur'ân şairi" Mehmed Akif, Eşref Edib ve diğerlerinin, Kur'ân'ın özüne yönelerek ümmeti ayağa kaldırma çabaları, o zorlu yıllarda bir kardelen gibi boy gösterse de, jakoben dayatmalar bu kutlu çabaları akim bıraktı...

1950'lere kadar süren Kur'ân ve ezan yasağı başta olmak üzere, İslami hayatı bütünüyle bloke etmeye yönelik kısıtlamalar, bu toprakların bin yıllık tarihinde keskin bir kırılmaya vücut verdi. Kur'ân'la irtibatları cebren koparılmak istenen Müslüman halkımız, Süleyman Hilmi Tunahan'lar, Said Nursi'ler ve daha nice isimsiz kahramanlar öncülüğünde, bu yasaklı yıllara olağanüstü bir kararlılıkla direndi. Kur'ân'ın nazmı ve manası ile yeni nesilleri buluşturma konusunda akıl almaz fedakârlıklar sergilendi...

Kadim Osmanlı-İslam geleneği ile bağları koparılan Anadolu insanı, 1960'lardan itibaren başlayan tercüme hareketlerinin yaygınlaşması üzerine, Kur'ân'ın anlamına yapılan vurgularla daha çok yüz yüze geldi. Seyyid Kutub, Mevdudi ve benzeri çağdaş âlimlerin eserleri, 1970'ler ve devamında 'Yeniden Kur'ân'a Dönüş' çabalarına ciddi bir ivme kazandırdı ve önemli katkılar sağladı. 1980'lerden sonra ise, bu çabaların adeta bir Kur'ân Seferberliği'ne dönüştüğü söylenebilir.

1990'larda meydana gelen küresel ölçekli değişimler sonrasında inşa edilmeye çalışılan "Yeni Dünya Düzeni", İslam'ı ve Kur'ân'ı hedef tahtasının tam ortasına yerleştirdi ve "öncelikli tehdit" ilan etti. 2000'li yıllarla birlikte ve özellikle 11 Eylül ertesinde ise, şer odaklar resmen İslâm'a ve Kur'ân'a savaş açtılar. Kur'ân, İncil ve

Tevrat'tan seçmeler yaparak yeni bir sözde ilahi kitap oluşturma çabalarından tutun da, Kur'ân'dan bazı âyetleri (cihad âyetleri gibi) çıkarma girişimlerine kadar pek çok şeytani çabaya tanık olundu. Kur'ân'a ve İslam'ın özüne yöneliş çabaları, hemen "siyasal/radikal İslam" ya da "terörist İslam" gibi nitelemelerle mahkum edilmek istendi. 'Yeniden Kur'ân'a Dönüş' fikrini temellendiren bazı çağdaş alimlerin eserleri, "terörü besleyen kaynaklar" gibi takdim edildi. Dahası, Kur'ân'ın bir devlet fikri öngörmediği ve ahkâm âyetlerinin bu çağda uygulanmamasının kimseyi imanından etmeyeceği gibi son derece tehlikeli düşünceler, sinsice Müslüman zihinlere fısıldandı. Kısaca Kur'ân'ın, insanlığın sorunlarına Kıyamet'e kadar çare ve çözüm teşkil eden ebedi mesajları perdelenmek istendi...

İşte, böylesine kritik bir dönemeçte, Vahyin 1400. Yılı'nı vesile ederek, 'Yeniden Kur'ân'a Dönüş' çabalarına hız vermek, yeni bir ivme kazandırmak arzusundayız.

Pınar Yayınları'nın Vahyin 1400. Yılı'nda yayımlamaya karar verdiği Kur'ân Kitaplığı; Son İlahi Mesajı daha çok okumamıza, daha doğru anlamamıza ve O'nun hayat verici ilkelerini daha bir gayretle hayata hakim kılmamıza katkı sağlayacaktır, inancındayız.

PINAR YAYINLARI

Sunuş

Kur'ân-ı Kerim'in miladi 610 yılında nazil oluşunun üzerinden 1400 yıl geçti. Buna dayanarak 2010'u **"Kur'ân Yılı"** ilan eden Diyanet İşleri Başkanlığı'nı tebrik ediyoruz. Bu vesile ile biz, Kur'ân-ı Mübîn'in insanımız tarafından gereği gibi okunması, anlaşılması ve yaşanmasına katkı sağlamak amacıyla, 'Allah Rasûlü (aleyhi's-salâtü ve's-selâm) ve onun kutlu ashabı (radıyallahü anhüm), Kur'ân'ı nasıl okudular, nasıl anladılar ve nasıl yaşadılar?' sorularına imkânlarımız ölçüsünde cevaplar aradık.

"Kur'ân'ı Nasıl Okudular?", "Kur'ân'ı Nasıl Anladılar?", "Kur'ân'ı Nasıl Yaşadılar?" başlıkları altında üç kitap olarak takdim etmeyi planladığımız bu çalışmada; vahyin en özgün ve en canlı olarak yaşandığı eşsiz Asr-ı Saadet tecrübesini günümüze taşımanın imkânlarını araştırdık. Çalışmamızda, okuma-anlama-yaşama merhalelerini olabildiğince bir diğerinden ayrıştırmaya çalıştık ve o kutlu döneme dair güzel örnekleri de buna göre tasnif edip yerleştirmeye ve yorumlamaya gayret ettik.

Ancak, okuma-anlama-yaşama süreçlerinin birbirlerinden ayrılamazlığı da apaçık ortadadır. Kur'ân'ı okuyup anlamadan yaşamak mümkün olmadığı gibi, yaşamayı hedeflemeyen bir okuma-anlama çabası da anlamsız ve faydasızdır.

Öte yandan, günlük hayat kategorik olarak akmadığı gibi, ***"hayatın kitabı"*** olan Kur'ân-ı Kerim de, mesajları ve ihtiva ettiği konular itibariyle birbirinden ayrıştırılması ve beşeri ölçülere göre tasnife tabi tutulması pek mümkün olmayan bir bütünlük ve akışkanlık arz eder: Bazen yaratılış, bazen cennet-cehennem, bazen peygamber kıssaları, bazen ümit ve korku, bazen uyarı, bazen imani konular, bazen ibadet konuları, bazen hukuk, bazen bir başka konu ama her meselenin Allah'ın Zatı ile ilişkisi... Bütün bunlar, "hayatın kitabı"nda hayat gibi canlı bir biçimde akar giderler.

İşte, Allah Rasûlü ve ashabı, günlük hayatı yaşarken; yerken, içerken, ibadet ederken, cihad ederken, ticaret yaparken, mesciddeyken, evdeyken, çarşıdayken... hep Kur'ân'ı merkeze aldılar. Onların biricik gündemleri Kur'ân'dı. Biz de bugün, Kur'ân'ı gündemimizin ilk maddesi yapmayı, bütün iş ve ilişkilerimizin merkezine Kur'ân'ı yerleştirmeyi, o örnek nesli önümüze koyarak gerçekleştirebiliriz.

Hiç kuşku yok ki, vahyin bizzat muhatabı olan Allah Rasûlü (s.) ile birlikte, vahyin nazil oluşuna tanıklık eden, Kur'ân âyetlerinin adeta gökten yağmur yağar gibi sağanak sağanak indiği ortamı teneffüs eden ilk nesillerin Kur'ân'ın mesajlarını okuyup algılamaları ve Rabbimizin Kitâb-ı Kerim'inde ebedileştirdiği üzere ***"semi'nâ ve eta'nâ: işittik ve itaat ettik"*** şuuruyla hemen uygulayıp hayatlarına aktarmaları, Kıyamet'e kadar gelecek tüm nesillere model

oluşturacak ölümsüz ve eşsiz tecrübeler niteliğindedir. Onlar, ahlâkı Kur'ân olan Hz. Peygamber'i (s.) ***"en güzel örnek"*** kabul ederek ***"yaşayan Kur'ânlar"*** oldular. Rasûlüllah (s.) ve kutlu ashabı, Kur'ân'ın hayata ve tarihe müdahale eden eli, konuşan dili, yaşayan bedeni oldular. Bugün bizi bekleyen görev de budur.

Elinizdeki kitapta; sadece *"Kur'ân'ı nasıl okudular?"* sorusuna cevap aradık. Kur'ân'ın nasıl okunması gerektiğine dair bizzat Kur'ân'da yer alan âyetler ile Peygamberimiz'in (s.) hadislerini ve Asr-ı Saadet'te yaşanan sayısız örneklerden yaptığımız seçkileri, belli başlıklar halinde inceleyip yorumladık.

Duâmız, o kutlu asırda yaşanan nadîde örnekliğin bugünün dünyasına da taşınarak yaşanması ve çağımız insanının ebedi kurtuluşuna vesile olmasıdır.

Gayret bizden, tevfîk Allah'tandır.

Abdullah YILDIZ
Mayıs / 2010

Giriş
Kur'ân'ı Ashab-ı Kiram Gibi Okuyup Anlamak ve Yaşamak İçin...

Kur'ân-ı Kerim, yirmi üç yıllık nazil olma sürecinde muhatabı olan müminleri adım adım inşa ederken, onların şahsında geleceğin mümin insanlarını ve toplumlarını bekleyen çok ciddi bir tehlikeye de dikkat çeker: Zamanla vahyi gerçekliğe yani Kitabullah'a karşı duyarsızlaşmak!

*"İnananlar için hâlâ vakit gelmedi mi ki, **kalpleri** Allah'ın Zikrine (Kur'ân'a) ve inen hakka **huşû duysun** ve bundan önce kendilerine Kitap verilmiş, sonra da üzerlerinden **uzun zaman geçmekle kalpleri katılaşmış**, çoğu da yoldan çıkmış kimseler gibi olmasınlar."* (Hadid 57/16)

"Kitabım Kur'ân" diyen insanların vahyi gerçekliğe karşı kalplerinin katılaşıp duyarsızlaşmaları üzerinde çok iyi düşünülmelidir. Ashabın Kur'ân hocalarından Abdullah bin Ömer (r.a), bu âyeti okuduğu zaman, ağlamaktan gözleri kan çanağına dönerdi.[1]

1 İbn Hacer el-Askalani, ***el-İsâbe (Sahabe-i Kiram Ansiklopedisi)***, Terc: Naim Erdoğan, İz Yay., 2009-İst, 3/236.

Evet, Allah'a, meleklerine, kitaplarına, rasullerine ve Ahiret gününe iman eden "mümin" insanlar, zamanla Kur'ân'a nasıl duyarsız kalabilir? Her halde, bir müminin Kur'ân'ı veya onun âyetlerinden, hükümlerinden birini ret ya da inkâr etmesi düşünülemez. Ancak, mümin insanlar, Kur'ân'ı dilleriyle abartılı biçimde yüceltip, şeklen O'na saygı ve hürmette kusur etmezlerken; esasta ve özde, hayat tarzlarında, düşünce ve davranış kalıplarında, teorik ve pratik uygulamalarında O'nun ilkelerinden uzaklaşabilirler. İşte günümüz Müslümanlarının en temel problemi ve en acil tedavi edilmesi gereken hastalığı budur: Rabbimizin **"erken uyarı"** olarak dikkat çektiği **"Kur'ân'ı mehcûr bırakma"** hali!...

*"Ve peygamber dedi/diyecek ki: '**Rabbim, gerçekten benim ümmetim bu Kur'ân'ı mehcûr (hükümlerinden uzaklaşılan) bir kitap olarak bıraktılar**'."* (Furkan 25/30)

Bu dehşetli uyarı; ümmetin Kur'ân'ı inkâr edip yalanlamasına, terk etmesine ya da O'na değer vermemesine değil, -zira âyette 'metrûk' değil 'mehcûr' kelimesi kullanılıyor- O'nun hayat verici ilkelerinden hicret etmeye başlamasına yönelik bir ikazdır. Hatta bu ikaz, ümmetin, Kur'ân'ı sevdiği, saydığı halde O'nu gereği gibi okuyup anlamamaya ve O'nun helâl ve haramlarına dikkat etmeyip uy(gula)mada titizlik göstermemeye ve şaşmaz hayat ilkelerinden uzaklaşmaya başlamasına yönelik bir vurgu taşımaktadır.

Kur'ân'a Duyarsızlaşmak ya da O'nu "Çürük Hurma Gibi Savurmak"

Kur'ân'ın hayat verici ilkelerine ve hükümlerine karşı duyarsızlaşmanın nasıl başladığını anlamak için, Hadîd/16. âyeti okuyup ağlayan Abdullah bin Ömer'in

(r.a.), özellikle bugünün dünyasındaki Müslümanların Kur'ân'la ilişkilerine ışık tutan şu çok anlamlı gözlemine kulak vermemiz gerekir:

"Uzun bir ömür sürdüm. Bizim her birimize Kur'ân'dan önce iman nasip olurdu. Herhangi bir sûre nâzil olunca, sizin Kur'ân'ı öğrendiğiniz gibi o sûredeki helal ve haramları, bilinmesi gereken hususları öğrenirdi. Sonra insanlar gördüm; onlardan birine imandan önce Kur'ân veriliyor, o da Fâtiha'dan sonuna kadar onu okuyor, fakat ne emrettiğini, neleri yasakladığını ve nelerin bellenmesi gerektiğini bilmiyor. Çürük hurmayı saçar gibi onu saçıyor."[2]

Değerli siyer alimi Aziz Kutluay hocanın tespitine göre, seksen üç yaşında vefat eden İbn Ömer'in[3] Asr-ı Saadet'ten bir süre sonra şahit olduğu bu duyarlık kaybı, günümüz Müslümanları için fazlasıyla geçerli görünüyor. Rasûlüllah'ın (s.) vefatından 50-60 yıl sonrasının manzarası böyle ise ve ashabın önde gelen Kur'ân hocalarından İbn Ömer bu durumdan yakınıyorsa, bizim Kur'ân'la ilişkimiz nasıl tanımlanabilir? Hz. Ömer'in (r.a) oğlu olan Abdullah'ın (r.a) tarif ettiği türden, Kur'ân'ı Fatiha'dan Nâs'a kadar bir çırpıda ve hızlıca okuyup O'nun helaline-haramına bakmayan, öğrenilmesi ve yaşanılması/yaşatılması gereken hayat ilkelerine dikkat etmeyen, bunları gereği gibi uygulamayan, dahası uygulamanın imkânlarını araştırıp oluşturmayan biz Müslümanlar, Kur'ân âyetlerini çürük hurma savurur gibi harcamış olmuyor muyuz?

Aynı minvaldeki bir başka uyarıyı, ashabın Kur'ân

2 Muhammed Yusuf Kandehlevi, Hadislerle Müslümanlık, Akçağ Yay., 3/512-513 (Heysemî, I/165).

3 Siyer-ü Sahabe yazarı Aziz Kutluay'a göre: Abdullah ibn-i Ömer'in doğumu: H. 610, ölümü: H. 693'tür. Hac ibadeti esnasında Haccac'ın talimatı ile harekete geçen bir katilin zehirli mızrağıyla ayağından yaralanıp kısa süre sonra vefat etmiştir.

üstatlarından bir diğeri olan Abdullah ibni Mes'ûd'un da yapmış olması son derece anlamlıdır:

"Şiir söyler gibi Kur'ân okumayın; O'nu çürük hurma atar gibi dağıtmayın. O'nun incelikleri üzerinde durun; kalbinizi O'nunla harekete geçirin."[4]

Demek ki, Kur'ân; edebiyat veya hamaset yapmak için değil, bilgiçlik taslamak için de değil, bütün incelikleriyle anlaşılmak, kalben/ruhen arınmak ve yaşanmak için okunmalıdır.

Yine İbni Mes'ûd, yukarıda sözünü ettiğimiz duyarsızlaşmanın ve Kur'ân'dan uzaklaşmanın daha çok ameller yani pratik uygulamalar bağlamında olduğunu vurgular:

"Kur'ân insanlara, onunla amel etsinler diye nâzil olmuştur. İlk nesiller Kur'ân'ı amel etmek için okudular. Sizin herhangi biriniz ise, Kur'ân'ı başından sonuna kadar okur; tek bir harfini dahi bırakmaz; halbuki onunla amel etmeyi tamamen terk etmiştir." [5]

"Eğer kalb gözünün açık olmasını istiyorsan, Allah'ın "Ey iman edenler" diye sözünü işittiğinde, ona kulağını dört aç. Çünkü o ya bir hayrı emreder veya bir şerri nehy eder"[6]

Demek ki; Kur'ân-ı Kerim, amel etmek ve uygulamak maksadıyla okunacaktır. Bu niyet ve maksat gözetilmeden yapılan bir okumanın yani sadece akademik çalışma yapmak için, ses ispatı için veya okumuş olmak için okumanın ya da sevap kazanmak arzusuyla okumanın okuyucuya bir faydası yoktur.

Hasan Basrî, ilk nesillerin Kur'ân emirlerini hemen uygulayıp yasaklarından şiddetle kaçınma konusundaki yüksek hassasiyetinin sonraki nesillerde nasıl kaybolduğunu şöyle tasvir eder:

---

4 İbn Kayyim, Zâdü'l-Meâd, 1/89.

5 İmam Gazali, İhyâu Ulûmi'd-Din, 3/13.

6 Kandehlevi, Hayatu's-Sahabe, 3/512-513.

"Siz Kur'ân'ın okunmasını konaklar edinmişsiniz, geceyi de deve... O deveye biner, onunla konakları geçersiniz. Halbuki sizden öncekiler, Kur'ân'ı Rablerinden gelen risaleler, mektuplar ve fermanlar olarak görürlerdi. Geceleyin sabahlara kadar Kur'ân'ı düşünür, gündüz de onun ahkâmını infaz eder, pratiğe aktarırlardı."[7]

Deveye binip konakları geçip gitme türünden bir sözde okuma ile, yaşamak ve amel etmek için okuma arasındaki derin fark, bugün çok daha bariz olarak karşımızda duruyor.

Hz. Ömer'in Kur'ân Seferberliğini Bugüne Taşımak

Kur'ân'ı okuyup anlama ve O'nun ilkelerini yaşama konusundaki ilk duyarsızlaşmanın O'nu çürük hurma gibi saçıp savurmakla başladığını, zamanla kalplerin katılaştığını ve nihayet O'nun hükümlerinin terk edilmesi ile sonuçlandığını gördük. Ümmetin 21. yüzyıldaki manzarasının da yukarıda zikredilen uyarıları fazlasıyla hak ettiği ortadadır.

Peki, o halde bugün yapılması gereken nedir?

Hz. Ömer (r.a), Rasûlüllah'ın vefatının üzerinden daha birkaç yıl geçmişken[8], ümmetin Kur'ân'la ilişkisi noktasında çok önemli gördüğü bir tehlikeyi önceden sezmiş olmalı ki, valilerine/ordu kumandanlarına birer mektup göndererek şu talimatı verir:

"Kur'ân hafızlarının/okuyucularının isimlerini bana yazın ki, ben onları şeref ve maaş hususunda yükselteyim. Onları etrafa göndereyim ki halka Kur'ân öğretsinler."

Ebû Musa el-Eş'arî, Hz. Ömer'e yazdığı cevabi mektubunda şu bilgiyi verir:

7 Gazali, İhya, 3/13.

8 Hz. Ömer (r.a), Rasûlüllah'ın vefatından yaklaşık iki yıl sonra, Hz. Ebûbekir'in (r.a) ardından halife seçilmiştir.

"Benim yanımda Kur'ân hafızlarının/okuyucularının sayısı üç yüz küsur kişidir."

Bunun üzerine Hz. Ömer onlara şu mektubu yazar:

"Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla! Allah'ın kulu Ömer'den, Allah'ın kulu Abdullah b. Kays'a (Ebû Musâ'ya) ve beraberinde bulunan Kur'ân hafızlarına!

Selam sizin üzerinize olsun. Kesinlikle bu Kur'ân sizin için bir ecirdir, bir şereftir, bir hazinedir. Siz Kur'ân'a tâbi olunuz. Sakın Kur'ân'ı kendinize uydurmayınız. Çünkü kim Kur'ân'ı kendisine uydurursa, Kur'ân onu yüz üstü cehenneme atar. Fakat kim Kur'ân'a tabi olursa, Kur'ân onu Firdevs cennetlerine götürür. Kur'ân'a uyarsanız, o mutlaka size şefaatçı olacaktır. Sakın Kur'ân sizin hasmınız olmasın. Kur'ân kime şefaat ederse, o cennete girer, kime hasım olursa, o da cehenneme girer. Biliniz ki bu Kur'ân hidayetin kaynaklarıdır, ilmin çiçeğidir ve Allah katından en son gelen ilahi kitaptır. Allah, onunla kör gözleri, sağır kulakları ve kapalı kalbleri açar. Biliniz ki kul geceleyin kalkar, misvakla abdest alır, sonra tekbir getirir ve Kur'ân okursa, Allah'ın meleği ağzını o kulun ağzı üzerine koyar ve ona "Oku! Oku!". Temiz ve güzel kokan ağzınla oku. Sana mübarek olsun" der. Kesinlikle namazda okunan Kur'ân korunmuş bir hazinedir; kurulmuş bir hayır ve bereket sofrasıdır. Öyleyse bunu elde etmek için gücünüz yettiği kadar çalışın. Çünkü namaz, zulmet perdelerini yırtan bir nurdur. Zekât yol gösteren bir rehberdir. Oruç, kötülüklerden koruyan bir kalkandır. Sabır ferahlatan ışıktır. Kur'ân ise, ya lehinize veya aleyhinize şahittir. O halde Kur'ân'a saygı gösterin, onu küçümsemeyin. Allah Teâlâ, Kur'ân'a saygı gösterenlere şeref verir. Onu hafife alanları alçaltır. Biliniz ki, Kur'ân'ı ezberleyen ve onun emirlerini yerine getiren kimsenin duası Allah katında

muhakkak kabul edilir. Allah dilerse ona ecrini dünyada verir, dilerse ahirette verir. Şunu unutmayın ki, Allah katındaki nimetler, Allah'a inanarak tevekkül edenler için dünya menfaatlerinden daha üstün ve süreklidir."[9]

Ebû Musa el-Eş'arî'nin, yaklaşık 300 kişi olan kurralarını bir araya toplayarak, "Sakın huzuruma bütün Kur'ân'ı ezberlemeyen kimse girmesin" dediği dikkate alınırsa, onların tümünün sıkı Kur'ân hafızları ve âlimleri olduğu anlaşılır. Huzuruna giren kurralara Ebû Musa (r.a) şöyle öğütte bulunur:

"Siz memleketin kurralarısınız. Sakın uzun emellere kapılmayınız. Ehl-i kitabın kalblerinin katılaşması gibi kalbleriniz katılaşır."[10]

Ebû Musa'nın, Hadid sûresinin 16. âyetine gönderme yaptığı açıktır. Mealine yazımızın başında yer verdiğimiz âyet-i kerimedeki ***"İnananlar için hâlâ vakit gelmedi mi ki, kalpleri Allah'ın Zikrine (Kur'ân'a) ve inen hakka huşû duysun..."*** ifadesi, müminlerin, bir adı da "Zikr" olan Kur'ân'la ve O'nun içerdiği mutlak hak ve hakikatlerle sürekli yoğrularak kalplerini huşû ile arındırmalarını, tatmin etmelerini ve yumuşatmalarını emreder.

İşte Hz. Ömer'in Kur'ân seferberliği, böylesine kesintisiz ve sürekli bir Kur'ân'la yoğrulma sürecini işaret ediyor. Hz. Ömer (r.a) zamanında İran/Sasani İmparatorluğu topraklarının tamamı ve Bizans İmparatorluğu topraklarının da büyük bölümünün fethedildiği göz önüne alınırsa, bu kadar geniş bir bölgede hem İslam'a yeni giren kalabalıkların tepeden tırnağa Kur'ân'la şekillenmeleri, hem de yeni toprakların fatihleri olan mümin mücahidlerin Kur'ân çizgisinden sapmamaları ve kalplerinin katılaşmaması bakımından bu Kur'ân seferberliğinin ne kadar hayati olduğu daha iyi anlaşılacaktır.

9 Kandehlevi, a.g.e., 3/511.

10 A.g.e., 3/512.

"Karanlık Geceler Gibi İşler Karıştığı Zaman Kur'ân'a Sarılın!"

İnsani bir hakikattir ki, zamanın geçmesi ile duyarlıklar azalır; müminler içinse bu, imanın ve amellerin zayıflaması demek olur. Kur'ân'la irtibatı azalan Müslüman birey ve topluluklar, ister istemez pasifizmin, tembelliğin, duyarsızlığın, kararsızlığın, huzursuzluğun, ümitsizliğin girdabına yuvarlanırlar. Bu süreçte kalbler de kararır, katılaşır. Rasûlüllah Efendimiz'in (s.) bir hadis-i şeriflerinde dikkat çektiği üzere, işler karanlık geceler gibi karmakarışık hale gelir.

"Karanlık geceler gibi işler karıştığı zaman Kur'ân-ı Kerim'e sarılınız..."[11]

İşte böylesi netameli zamanlarda ***"İnananlar için hâlâ vakit gelmedi mi?..."*** (Hadid 57/16) ilahi ihtarının ve bu hadisin gösterdiği yoldan başka hiçbir çözüm önerisi, müminlerin silkinip yeniden kendilerine gelmelerini ve dirilmelerini sağlayamaz.

Çözüm: Kur'ân'ı Rasûlüllah ve ashabının okuduğu gibi okumak, anladığı gibi anlamak, yaşadığı gibi yaşamaktır.

Bugünün dünyasında Kur'ân'la zihni ve ameli ilişkileri iyice zayıflamış bulunan hatta neredeyse kopma noktasına gelen Müslüman birey ve toplumların tekrar hayat bulmaları, kirlenen, katılaşan kalplerinin yeniden yumuşaması, zayıflayan iman ve amellerinin tekrar güçlenmesi, erozyona uğrayan İslami kimliklerinin yeniden inşası ancak ve ancak bu şekilde Kur'ân'a dönmeleriyle mümkün olabilir. Duyarsızlaşan müminler için "dirilme" vaktini işaret eden Hadîd/16. âyetin devamı ise şöyledir:

"Bilin ki, Allah cansız(ölü) hale gelen toprağa yeniden hayat verir! Belki aklınızı kullanırsınız diye size âyetleri açıkladık." (Hadid 57/17)

11 M.M. Ebû Said el-Hadimi, Berîka, I/155.

Bu âyete ilişkin olarak Abdullah ibni Abbas'ın (r.a) söylediği gibi, ancak Allah'ın Kitabı'dır ki, **"kalpleri kasavet ve katılıktan sonra yumuşatır, Rabbine yöneltir ve mutmain kılar; ölmüş kalpleri ilimle, hikmetle diriltir."**[12] Tıpkı **'ölü toprağın'** yağmurla/rahmetle tekrar hayat bulması gibi, üzerine ölü toprağı serpilen, ***yaşayan ölüler*** haline gelen, umudunu, inancını yitirme noktasına gelen insanların ***"yeniden diriliş"***leri de sadece Kur'ân'ın rahmet ve bereketiyle mümkün olacaktır.

Bugünün Müslümanları, ancak Kur'ân'la düzenli ve sürekli bir zihni ve ameli ilişki kurmak suretiyle yeniden dinamizm kazanabilir, iman, umut ve heyecan tazeleyebilir; sebat ve kararlılık sahibi olabilir, huzur ve sükûna erebilirler.

Kur'ân'la Diriliş Seferberliği
Kur'ân'ı Biricik Gündemimiz Yapmak

Böylesi güzel bir sonuç, elbette kendiliğinden ortaya çıkmaz. Ashâbı örnek alarak Kur'ân'ı okuyan, anlayan ve yaşayan, Kur'ân ahlâkını hayatlarına yansıtmak için gayret sarfeden Kur'ân aşığı öncü kadroların, kelimenin tam anlamıyla bir Kur'ân seferberliği başlatmaları ve bu kutlu faaliyeti son derece plânlı, programlı ve ısrarlı bir şekilde yürütmeleri gerekir. Kur'ân'ın sadece lâfzını değil, anlamını, helâlini, haramını, şaşmaz hayat ilkelerini de öğretecek, öğretmekle kalmayıp yaşayacak ve yaşatacak bir öncü kadro. İşte bu kadronun nasıl bir kemâl seviyesinde olmaları gerektiğini de, Peygamberimiz'in (s.) kendisinden Kur'ân dinlemeyi çok sevdiği Abdulah ibni Mes'ud'dan (r.a) öğrenelim:

12 Sünen-i Tirmizi, Tefsir, 24.

"Kur'ân'ı ezberleyen kimse, halk uyurken geceleri ibadet etmesiyle, halk yerken oruç tutmasıyla, halk sevinçliyken üzüntüsüyle, halk gülerken ağlamasıyla, halk böbürlenerek yürürken tevazusuyla tanınmalıdır. Kur'ân'ı göğsünde taşıyan kimsenin gözleri yaşlı, üzgün, aklı başında, yumuşak huylu, bilgili ve ağırbaşlı olması gerekir. Kur'ân'ı göğsünde taşıyan kimseye hırçınlık, şımarıklık, bağırıp çağırmak, feryat etmek ve sert tabiatlı olmak yakışmaz."[13]

Yine Abdullah bin Mes'ud (r.a), bugün Kitabullah üzerinde ihtilaf eden, bu sebeple de Kur'ân'ı gereği gibi yaşayamayan günümüz Müslümanlarına seslenir adeta:

"Kur'ân'da ihtilafa düşmeyin. Onun üzerinde münakaşa etmeyin. Çünkü Kur'ân, Hz. Peygamber'den bu yana okunup durmaktadır. Onun âyetleri arasında çelişki yoktur. Kur'ân ebedidir. Tenkitler karşısında da sarsılmaz. Görmez misiniz ki, İslâm şeriatı tektir. Şeriatın bütün hükümleri onda açık olarak belirtilmiş ve bütün emirler sıralanmıştır. Eğer âyetin biri, bir şeyi emretmiş, diğeri de yasak etmiş olsaydı, o zaman ihtilafa sebep olurdu. Fakat durum böyle değildir. Kur'ân, bunların hepsini hiçbir çelişki olmadan kendinde toplayan bir kitaptır…"[14]

Ortak değerleri ve değişmez sabiteleri etrafında bir araya gelip ortak çabalar ortaya koymaları her zamankinden daha elzem hale gelen Müslümanlar, ***"azami müştereklerî"***[15] olan Kur'ân-ı Kerîm'le ve onun pratik uygulaması olan Sünnet-i Rasûlüllah'la zihinlerini, gönüllerini ve

13 Kandehlevi, a.g.e., 3/512-513.

14 A.g.e., 3/513.

15 Türkiye Müslümanları öteden beri "asgari müştereklerde birleşme" ihtiyacını sıkça dillendirirler. Biz "asgari müşterek" tabirini "azami müşterek" diye değiştirdik. Zira Müslümanlar esasta pek çok müşterek değere sahiptirler: Kur'ân ise, bu azami müşterek zemini belirler.

hayatlarını yeniden şekillendirme seferberliğini el birlik başlatmak, ihtilaf ve münakaşayı bir kenara bırakmak zorundadırlar. İhtilaflar ve farklılıklar ise, Asr-ı Saadet dönemine uzandıkça azalır, o örnek çağdan uzaklaştıkça artar. Öyleyse, yapılması gereken, Kur'ân-ı Kerim'i o örnek neslin okuduğu gibi okumaya, anladığı gibi anlamaya, yaşadığı gibi yaşamaya çalışmaktır. İşte o zaman, sahabe dönemindeki muazzam inkılâba benzer bir değişim, Kur'ân-ı Kerim'e sarılarak bu çağda da gerçekleşecektir.

Kur'ân'a Dönme Vaktidir!

"Müslümanlar Kur'ân'dan uzaklaştı uzaklaşalı gün yüzü görmediler."
Sezai Karakoç

Müslüman dünya olarak içinde bulunduğumuz hâl-i pür-melâli bundan daha iyi tarif ve tasvir eden bir cümle kurulabilir mi?

Başımıza ne geldi ise, Kur'ân'a karşı duyarsızlaşıp onu mehcûr bıraktığımız için gelmedi mi? Yani Kur'ân'ın mesajlarını dikkate almayıp ondan uzaklaştığımız için bu zelil duruma düşmedik mi?

Sezai Karakoç'un ifadesi ile, en genel manada insanlık O'ndan uzaklaştığı için perişan halde. Üstadı dinleyelim:

"Kur'ân... İnsan O'na yaklaştıkça hakikate yaklaşmanın büyük mutluluğunu, huzurunu ve heyecanını, aşk ve coşkusunu bulur içinde. O'ndan uzaklaştıkça, zanların, vehimlerin, erdemsizliklerin, büyüklenmenin bataklığına saplanır.

Toplumlar da böyle. Kur'ân Medeniyetini ve ondan aldığı ilhamı gerçekleştirdikçe, büyür, gelişir, üstünleşir, yücelir. Ondan uzaklaştıkça, ona savaş açtıkça küçülür, alçalır ve çürür."

Aynen öyle oldu... Kur'ân'dan uzaklaşan Müslüman dünya zanların, vehimlerin, zulümlerin, kaos ve bunalımların batağında kıvranır oldu. Kur'ân'a savaş açan dünya ise alçalmaya, çürümeye devam ediyor...

Kur'ân'dan Uzaklaşmanın Kaçınılmaz Sonuçları

610 yılında nazil olmaya başlayan ve 23 yılda dünya tarihinin tanık olduğu en muazzam inkılabı gerçekleştiren Kur'ân-ı Mübîn insanlığın ufkunu aydınlatmaya devam ediyor. Hira'da aldığı ***"iqra'"*** emri ile kolları sıvayıp vahye dayalı yepyeni bir insan-toplum tipi ve bir medeniyet inşa eden Rasûlü Ekrem'in Hesap Günü'nde bizlere yönelteceği şu müthiş ikaz, bir "erken uyarı" olarak o gün bu gündür ruhlarımızı sarsmayı sürdürüyor.

*"Ve peygamber dedi/diyecek: **'Rabbim, gerçekten benim ümmetim bu Kur'ân'ı mehcûr (hükümlerinden uzaklaşılıp terkedilen) bir kitap olarak bıraktılar'.**"* (Furkan 25/30)

Bu dehşetli ikaz, ümmetin, aklını başına devşirip yeniden Kur'ân'a dönmesi için yetmez mi? Ne yazık ki, bu ikazla sarsılıp kendine gelmesi gereken ümmet, el-ân farklı kaynaklardan beslenmeye, bu sebeple de farklı düşünmeye, farklı davranmaya, farklı yaşamaya devam ediyor...

Zira, üstad Said Nursî'nin harika tespiti ile; ümmetin ***"çoğunluğunun nazarı kitaplara temerküz ettiğinden, yalnız hayal meyal lâzımı (Kur'ân'ı) tahattur eder/hatırlar"*** haldedir. Oysa, insanların yöneldikleri ve birbirlerinden farklılaşmalarına zemin teşkil eden kitap-

lar, yani ***"Müçtehidînin kitapları vesile gibi, cam gibi Kur'ân'ı göstermeli; yoksa vekil, gölge olmamalı"*** idi. Çünkü, onun ifadesi ile, "Hükmün me'hazı olan şeriat kitapları melzum gibidir. Delili olan Kur'ân ise, lâzımdır. Muharrik-i vicdan olan kudsiyet, lâzımın lâzımıdır." İşte, Kur'ân'ı hayal meyal hatırlar hale gelen Müslüman zihni, "Lâzımın lâzımını nâdiren tasavvur eder" oldu. Bu cihetle de, vicdan lâkaytlığa alıştı, donuklaştı, sağırlaştı…

Müslümanların başka kaynaklara yönelip Kur'ân'dan uzaklaşmalarının sebeplerini, yine üstad Said Nursi'den dinleyelim. Üstad, ***Sünûhât*** risalesinin **"Kur'ân'ın Hâkimiyet-i Mutlakası"** bölümünde, yukarıdaki ifadelerine devamla, ümmetin yaşamakta olduğu bu en temel problemi şöyle teşhis ediyor:

"Eğer zaruriyat-ı diniyede doğrudan doğruya Kur'ân gösterilseydi, zihin tabiî olarak müşevvik-i imtisal ve mûkız-ı vicdan ve lâzım-ı zâtî olan kudsiyete intikal ederdi. Ve bu suretle kalbe meleke-i hassasiyet gelerek, imanın ihtaratına karşı asam (sağır) kalmazdı.

Demek, şeriat kitapları, birer şeffaf cam mâhiyetinde olmak lâzım gelirken, mürur-u zamanla, mukallitlerin hatâsı yüzünden paslanıp hicap olmuşlardır. Evet bu kitaplar, Kur'ân'a tefsir olmak lâzımken, başlı başına tasnifât hükmüne geçmişlerdir."

"Eğer cemaat-i İslâmiyenin hâcât-ı zaruriye-i diniyesi bizzat Kur'ân'a müteveccih olsaydı, o Kitab-ı Mübîn, milyonlarca kitaplara taksim olunan rağbetten daha şedît bir rağbete, ihtiyaç neticesi olan bir teveccühe mazhar olur ve bu suretle nüfus üzerinde bütün mânâsıyla hâkim ve nâfiz olurdu. Yalnız tilâvetiyle teberrük olunan bir mübarek derecesinde kalmazdı."[16]

Ne basiretli bir bakış, ne ferasetli bir tespit ve teşhis!

16 Said Nursi, Sünûhât risalesi, "**Kur'ân'ın Hâkimiyet-i Mutlakası**" bölümü.

Bugün, hâlâ milyonlarca kitaba gösterilen rağbet sebebiyle Kur'ân-ı Kerîm, çoğunlukla teberrüken okunuyor. Hâlâ ümmetin çoğunluğu, merhum Mehmet Akif'in şikayetçi olduğu şu halde bulunuyor:

Lâfzı muhkem yalnız, anlaşılan, Kur'ân'ın;
Çünkü kaydında değil hiçbirimiz mânânın.
Ya açar Nazm-ı Celil'in, bakarız yaprağına,
Yahut üfler geçeriz bir ölünün toprağına.
İnmemiştir hele Kur'ân, bunu hakkıyle bilin!
Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal bakmak için. [17]

Kur'ân şairi Mehmet Akif üstadın teşhis ettiği bu hastalık, ümmetin hâl-i perişanının bir başka müsebbibi olarak el-an geçerliliğini koruyor.

İçinde bulunduğumuz halin tasvir ve teşhisine dair benzer tespitlere daha fazla yer vererek içimizi daha fazla karartmayalım, isterseniz... Sadede gelelim ve çareler arayalım, çözümü konuşalım...

Çözüm:
Bütün Nazarlar Kur'ân'a Çevrilmeli!

Üstad Said Nursi, yukarıdaki harika tespitlerinin ardından, aynı eserindeki aynı bölümün devamında, çözüm sadedinde birbirine bağlı üç yol gösterir:

"Hâcât-ı diniyede cumhurun enzarını (dikkatli bakışlarını) doğrudan doğruya, câzibe-i i'câz ile revnakdar ve kudsiyetle hâledar ve daima iman vasıtasıyla vicdanı ihtizaza getiren hitab-ı ezelînin timsali bulunan Kur'ân'a çevirmek üç tarikledir:

1. Ya müellifinin bihakkın lâyık oldukları derin bir hürmeti, emniyeti tenkitle kırıp o hicabı izale etmektir. Bu ise tehlikedir, insafsızlıktır, zulümdür.

17 Safahât, II/169.

2. Yahut, tedricî bir terbiye-i mahsusayla kütüb-ü şeriatı şeffaf birer tefsir suretine çevirip, içinde Kur'ân'ı göstermektir: Selef-i Müçtehidînin kitapları gibi, Muvatta, Fıkh-ı Ekber gibi. Meselâ, bir adam İbni Hacer'e nazar ettiği vakit, Kur'ân'ı anlamak ve Kur'ân'ın ne dediğini öğrenmek maksadıyla nazar etmeli. Yoksa İbni Hacer'in ne dediğini anlamak maksadıyla değil. Bu ikinci tarik de zamana muhtaçtır.

3. Yahut cumhurun nazarını, ehl-i tarikatın yaptığı gibi, o hicabın fevkine çıkararak, üstünde Kur'ân'ı gösterip, Kur'ân'ın hâlis malını yalnız ondan istemek ve bilvasıta olan ahkâmı vasıtadan aramaktır..."[18]

Evet, bütün bakışlar doğrudan doğruya Kur'ân'a çevrilmelidir. Zira bütün kitaplar bir tek Kitab'ı yani Kur'ân'ı anlamak için yazılmıştır. Mesela, İbni Hacer'in veya İmam Gazali'nin ya da Said Nursi'nin kitapları da Kur'ân'ı anlamak için yazılmıştır; o halde bu kitaplar, âlimlerin ne dediğini öğrenmek için değil, Kur'ân'ın ne dediğini öğrenmek için okunmalıdır. Âlimlerin kitapları asla Kur'ân'a perde yapılmamalıdır. Dolayısıyla, 'Biz doğrudan Kur'ân'ı okuyup anlayamayız; üstatlarımızın kitaplarını okumak bize yeter' yaklaşımı doğru değildir ve bizzat üstatlarımızın eleştirdiği bir tutumdur.

Ama ne yazık ki, bugün Müslümanların hâlâ en temel problemleri, **doğrudan doğruya Kur'ân'a müracaat edip O'ndan beslenememeleri**dir.

Dahası, Akif'in formüle ettiği şu temenni de halen geçerlidir:

Doğrudan doğruya Kur'ân'dan alıp ilhamı;
Asrın idrakine söyletmeliyiz İslâm'ı.

18 S. Nursi, a.g.e., aynı bölüm.

Şimdi Kur'ân'a Dönme Vaktidir!

Allah'ın eksiksiz kelâmı olan Kur'ân-ı Kerim, zamanlar ve mekânlar üstü mesajı ile dünümüzü şekillendirdiği gibi, bugünümüzü ve yarınımızı da şekillendirmeye devam edecektir. Üstad Sezai Karakoç, "hayatın kitabı" olan Kur'ân-ı Kerim'in medeniyet kurucu vasfını enfes bir üslûpla ifade eder:

"Kur'ân... Hakikat idesinin üstün sitesini ve medeniyetlerini kuran Kitap. Yunan ve Roma, Hint ve Pers seraplarını dağıtan kılavuz. Putları devirip Allah'a götüren, gerçek yolu açan, gerçek ilim ve hikmetler dünyasının sahibi. Doğuyu ve Batıyı tarihin illüzyonundan kurtaran anlam komutanı. Çürüyen toplumlardan batıl inançların sam yelini toplayan ve bahar bad-ı sabalarına alan açan, diriltici rüzgarları getiren muştu mektubu. İnsanlığı zincire vuran firavunluğun her türlüsünden azad eden hakiki özgürlük kılıcı..."

Ancak, şu da bir hakikat ki, Kur'ân'la irtibatı azalan, O'nun hayat verici ilkelerinden uzaklaşan Müslüman birey ve topluluklar, ister istemez pasifizmin, tembelliğin, duyarsızlığın, kararsızlığın, huzursuzluğun, ümitsizliğin girdabına yuvarlanırlar. Bu süreçte kalpler de kararır, katılaşır. Rasûlüllah'ın (s.) bir hadis-i şeriflerinde dikkat çektiği üzere, işler karanlık geceler gibi karmakarışık hale gelir ve bu durumda yapılacak tek şey vardır:***"Karanlık geceler gibi işler karıştığı zaman Kur'ân-ı Kerim'e sarılınız..."***

İşte böylesi netameli zamanlarda, Yüce Rabbimizin ***"Müminler için hâlâ vakit gelmedi mi?"*** ilahi ihtarı kulağımızda çınlamalıdır:

"İnananlar için hâlâ vakit gelmedi mi ki, kalpleri Allah'ın Zikrine (Kur'ân'a) ve inen hakka huşû duysun ve bundan önce kendilerine Kitap verilmiş, sonra da üzerlerinden uzun zaman geçmekle kalpleri katılaşmış, çoğu da yoldan çıkmış kimseler gibi olmasınlar." (Hadid 57/16)

Evet, vakit çoktan geldi ve hatta geçiyor!

Müminlerin Kur'ân'a dönmelerinin, kalplerini Kur'ân'la yumuşatmalarının, ruhlarını Kur'ân'la yıkayıp arındırmalarının, zihinlerini yeniden Kur'ân'la inşa etmelerinin zamanı çoktan geldi!..

Bu noktada, üstad Sezai Karakoç'un özlem yüklü belîğ ifadelerinin üzerine söz söylenebilir mi?

"Müslümanlar Kur'ân'dan uzaklaştı uzaklaşalı gün yüzü görmediler. İnsanlık, aya çıksa, Zühre'yi bir martı gibi avlasa, Merih'ten petrol getirse, Kur'ân'a dönmedikçe ruh yıkıntısını, çöküşünü durduramayacaktır. Bize getirdiğin namazlarla, oruçlarla, hacla, zekâtla, hayat bağışlayan kısasla, Allah'tan başkasının önünde eğilmeyen peygamber örnekleriyle, ay bölen, ölü dirilten, susuz kayadan pınar fışkırtan, büyücülerin en ustalarını mahcup bırakan ve terbiye eden, bir asaya ruh üfleyen mucizelerle ne kutlu bir kitapsın şanlı Kur'ân! Bizi terk etme, bizi bırakma, bizi hep hatırla ve bizi bağışla. Bize merhametinle şahit ol, bizden dâvâcı olma öte dünyada.

Taşıdığın vahyden bir sabır izi düşür üstümüze. Korkusuzluğundan, tevekkülünden, imanından armağanlar sun bize. Karıncadan ses duyur, hüthütten haber ver bize.

Cennetleri bize, cehennemleri inançsızlıkta gönülleri kurum bağlamış olanlara yaklaştır ey kutlu Kitap! Biz ki, kıyamet kopmadan kıyamete dair âyetlerinle kıyameti bir parça yaşamış, ona inanmış olanlarız, bizi bugün ve o şiddet gününde ateş işlemez örtüne bürümendir umudumuz. Her sabah beklenen sensin. Gün ışığıyla, yağmurlarla, rahmet getiren rüzgârlarla beklenen sensin. Bilerek bilmeyerek insanın ve çağın aradığı ve beklediği sensin."[19]

19 Sezai Karakoç, Sütun, 1/195-196.

KUTLU KİTAP

"Bin dört yüzyıldan beri bir tek harfi bile yıpranmamış bir mucizedir, hayat fışkıran bir mucizedir Kur'ân-ı Kerim. Dünya, haşr gününde hesaba çekilse, Kur'ân-ı Kerim'in kendisine gönderilmesini bir kurtuluş belgesi, bir şan belgesi olarak ileri sürer ve beraat eder. Ruhları Kur'ân'ın mehtabıyla aydınlanmış Müslümanlar, ölümü, kristal camı geçen ay ışığının kolaylığıyla aşarlar ve hesap masasının önünde gülümseyerek dururlar. Kur'ân-ı Kerim, inananlara, Allahın güzelliğinden bu dünyada gösterilmiş bir işaret, bir örnektir. Onu okuyan, Sina Dağına çıkar, Hazreti Musa'yla birlikte Allahın büyüklüğü önünde yere kapanır, Kızıldeniz'in yarıldığını görür, denizin sularının iki yana açılarak yol verdiğini, arkadan gelen gurur heykeli 'ordunun üzerine de bir cehennem gibi çullandığını gözleriyle görür, Cebrail, Hazreti Meryem'le konuşurken sanki yanındadır. Hazreti İsa ve havarileriyle birlikte gök sofrasının başındadır; Bedir Savaşında düşman gözüne meleklerle birlikte kum ve toprak atandır. Hazreti İbrahim'le birlikte bir pazar günü putları kırandır, Ad ve Semud kavimlerini alıp götüren sesi kulaklarıyla işiten, şehirleri döndüren kasırgada yaprak gibi dönen, kavminin dönüştüğü tuz kayalarına eliyle dokunandır. Allahın yarattığı güzellikleri Kur'ân'la görür Müslüman. Kur'ân'la düşünür, Kur'ân'la anlar, hilkatin sırrına Kur'ân'la erer. Müminin gözünden bakan o, elini kımıldatan o. Geçmiş zaman geleceklerin üzerine yürümesin diye, şimdiki zaman, parçalanıp yok olmasın diye, Kur'ân, zamanın yorumunu ve anlamını getirmiştir. "Her şey Allah'ın önünde fanidir" prensibinin içinde eşyanın rüzgâr gibi savrulduğunu görür Müslüman. Kur'ân en ilerde olandır. Kim ki onunla beraberdir, o da ileridedir. Kim ki ona karşıdır, geridedir. Öbür medeniyetler Kur'ân medeniyetinin yanında ölüdür. Ondan ışık alan, dirilir. Onun ışıklarından kaçan, mezarsız ölüdür. Kur'ân yolundan ayrılanlar, sabahları cin çarpmışçasına yataklarından kalkarlar. Âb-ı hayat Kur'ân'dır. İksir Kur'ân'dır. Şifasız dertlerin doktoru Kur'ân'dır. Genç nesli olgunlaştıran, olgun nesli genç tutan, kadına iffet, erkeğe vakar bağışlayan, toplumlara haşmet ve heybet getiren, mutluluğun mimarı, muştu şiiri, ölümü yenen teselli, ruhun zafer takı, kalbin rahmet anıtı Kur'ân'dır."

Sezai Karakoç, Sütun, 1/194

KUR'ÂN NEDİR?

"Kur'an: şu kitab-ı kebir-i kâinatın bir tercüme-i ezeliyesi.. ve âyât-i tekviniyeyi okuyan mütenevvi dillerinin tercüman-ı ebedîsi.. ve şu âlem-i gayb ve şehadet kitabının müfessiri... Ve zeminde ve gökte gizli esma-i İlahiyenin manevî hazinelerinin keşşafı.. ve suturu hâdisatın altında muzmer hakaikın miftahı.. ve âlem-i şehadette âlem-i gaybın lisanı.. ve şu âlem-i şehadet perdesi arkasında olan âlem-i gayb cihetinden gelen iltifatat-ı ebediye-i Rahmaniye ve hitabat-ı ezeliye-i Sübhaniyenin hazinesi.. ve şu İslâmiyet âlem-i manevîsinin güneşi, temeli, hendesesi.. ve avalim-i uhreviyenin mukaddes haritası... Ve zât ve sıfât ve esma ve şuun-u İlahiyenin kavl-i şârihi, tefsir-i vâzıhı, bürhan-ı katıı, tercüman-ı satıı... Ve şu âlem-i insaniyetin mürebbisi.. ve insaniyet-i kübra olan İslâmiyetin mâ ve ziyası.. ve nev-i beşerin hikmet-i hakikiyesi.. ve insaniyeti saadete sevkeden hakikî mürşidi ve hâdîsi... ve insana hem bir kitab-ı şeriat, hem bir kitab-ı dua, hem bir kitab-ı hikmet, hem bir kitab-ı ubudiyet, hem bir kitab-ı emir ve davet, hem bir kitab-ı zikir, hem bir kitab-ı fikir, hem bütün insanın bütün hacat-ı maneviyesine merci' olacak çok kitabları tazammun eden tek, câmi' bir Kitab-ı Mukaddes'tir. Hem bütün evliya ve sıddıkîn ve urefa ve muhakkikînin muhtelif meşreblerine ve ayrı ayrı mesleklerine, her birindeki meşrebin mezâkına lâyık ve o meşrebi tenvir edecek ve herbir mesleğin mesâkına muvafik ve onu tasvir edecek birer risale ibraz eden mukaddes bir kütübhane hükmünde bir Kitab-ı Semavî'dir.

"Kur'an: asırları muhtelif bütün enbiyanın kütüblerini ve meşrebleri muhtelif bütün evliyanın risalelerini ve meslekleri muhtelif bütün asfiyanın eserlerini icmalen tazammun eden ve cihat-ı sittesi parlak ve evham u şübehatın zulümatından musaffa ve nokta-i istinadı, bilyakîn vahy-i semavî ve kelâm-ı ezelî.. ve hedefi ve gayesi, bilmüşahede saadet-i ebediye.. içi, bilbedahe hâlis hidayet.. üstü, bizzarure envâr-ı iman.. altı, biilmelyakîn delil ve bürhan.. sağı, bittecrübe teslim-i kalb ve vicdan.. solu, biaynelyakîn teshir-i akıl ve iz'an... Meyvesi, bihakkalyakîn rahmet-i Rahman ve dâr-ı cinan... Makamı ve revacı, bilhadsi's-sadık makbul-ü melek ve ins ü can bir Kitab-ı Semavî'dir."

Bediüzzaman Said Nursi, Sözler, 25. Söz

Kur'ân'ı En İyi Okuyup Anlayan ve Yaşayan Ashab'ı Öven Âyetler

Kur'ân-ı Kerîm'i en iyi okuyup anlayanlar ve yaşayanlar, hiç kuşkusuz Allah Rasûlü ve ashab-ı kiram idi. İslâm âlimleri, Kur'ân'daki birçok âyetin, ashab-ı kirâmın örnek imanlarını, salih amellerini, güzel ahlaklarını ve davranışlarını işaret ettiği kanaatindedirler. Elbette, Rasûlüllah'ın (s.) bizzat eğitip kendileri üzerine şahitlik ettiği o Örnek Kur'ân Nesli, sonraki nesiller için semadaki yıldızlar gibi parlak örneklikler sergilediler, bugünlere taşınması gereken harika uygulamaların kahramanları oldular.

İslam tarihi ile ilgili eserlerde, pek çok âyetin bazı sahabeler ve tüm ashab-ı kiram hakkında nazil olduğuna dair çok sayıda rivayet vardır. Ashabın önemini kavramak için, bir bölümüne yer verdik.

-Ashab-ı kirâm, Kur'ân'a tam iman edip onu en iyi anlayanlar ve yaşayanlardır:

"Bizim âyetlerimize ancak, kendilerine bu âyetlerle öğüt verildiği zaman secdeye kapanan, kibirlenmeksizin Rablerine hamd ederek tesbih edenler inanırlar."

"Onlar, korkarak ve ümit ederek Rablerine ibadet etmek için yataklarından kalkarlar. Kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden de Allah için harcarlar."

"Hiç kimse, yapmakta olduklarına karşılık olarak, onlar için saklanan göz aydınlıklarını bilemez." (Secde 32/15-17)

"Allah kelâmın en güzelini indirdi. Âyetleri birbirine benzer ve ikişer ikişer olarak bir kitap. Ondan Rablerine saygısı olanların derileri ürperir, sonra derileri de kalpleri de Allah'ın zikrine yumuşar. İşte o, Allah rehberidir; Allah onunla dilediğini doğru yola çıkarır, her kimi de Allah şaşırtırsa artık ona hidayet edecek yoktur." (Zümer 39/23)

-Allah, muhacir ve ensarın öncüleri (sâbıkûn el-evvelûn) ile onlara tabi olanlardan razı olmuştur:

"İslâm'ı ilk önce kabul eden (sâbıkûn el-evvelûn) muhâcirler ve ensar ile, iyilikle onlara uyanlar var ya, Allah onlardan razı olmuş; onlar da O'ndan razı olmuşlardır. Allah, onlara içinden ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetler hazırlamıştır. İşte bu büyük başarıdır." (Tevbe 9/100)

"Ey Peygamber! Allah ve müminlerden sana tabi olanlar sana yeter (Allah, sana da sana tabi olan müminlere de yeter!)." (Enfal 8/64)

-Allah, Hudeybiye'de Rıdvan ağacı altında Rasûl'e biat edenlerden de razı olmuştur:

"Şüphesiz Allah, ağaç altında sana bîat ederlerken inananlardan hoşnut olmuştur. Gönüllerinde olanı bilmiş, onlara huzur, güven duygusu vermiş ve onlara yakın bir

fetih ve elde edecekleri birçok ganimetler nasip etmiştir. Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir." (Fetih 48/18-19)

-Allah, ashabın bir bölümünü "Sâbıkûn" derecesine yükseltmiş, cennetle müjdelemiştir:

"(İman ve amelde) öne geçenler (Sâbıkûn) ise (Ahirette de) öne geçenlerdir.

İşte onlar (Allah'a) yaklaştırılmış kimselerdir.

Onlar, Naîm cennetlerindedirler." (Hadîd/10-12)

"Şüphesiz kendileri için tarafımızdan en güzel mükâfat hazırlanmış olanlar var ya; işte bunlar cehennemden uzaklaştırılmışlardır." (Enbiya 21/101)

-Kur'ân-ı Kerîm'de, Peygamberimiz'e tabi olan ashabın kurtuluşa erdiği müjdelenir:

"Onlar, yanlarındaki Tevrat'ta ve İncil'de yazılı buldukları Resul'e, o ümmî peygambere uyan kimselerdir. O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helâl, kötü ve pis şeyleri haram kılar. Üzerlerindeki ağır yükleri ve zincirleri kaldırır. Ona iman edenler, ona saygı gösterenler, ona yardım edenler ve ona indirilen nura (Kur'ân'a) uyanlar var ya, işte onlar kurtuluşa erenlerdir." (A'râf 7/157)

-Rabbimiz, Rasûlüllah'ın ashâbını *"en hayırlı ümmet"* ve *"vasat ümmet"* olarak tanımlar:

"Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten men eder ve Allah'a iman edersiniz." (Âl-i İmran 3/110)

"Ve işte böylece sizleri de bir ümmet-i vasat (dengeli toplum) kıldık ki insanlar üzerine şahitler olasınız. Ve bu Peygamber de sizlerin üzerinize tam bir şahit olsun." (Bakara 2/143)

-Kur'ân, ashabın örnek imanını, ahlakını, ibadetini ve şehadet aşkını ebedileştirir:

"Mü'minler arasında öyleleri var ki, Allah'a verdikleri sözde dururlar. Kimileri sözünü yerine getirip o yolda canını vermiştir; kimileri de şehitlik beklemektedir. Onlar hiç sözlerini değiştirmediler.

"Çünkü Allah sadıklara sadakatleriyle mükafat verecek, dilerse münafıklara da azab edecek veya tevbe nasib edecektir. Şüphe yok ki Allah çok bağışlayıcıdır. Çok merhamet edicidir." (Ahzab 33/23-24 Burada sözü edilenler **Hendek**'te kahramanca direnen ashabdır.)

"(Dünyalık olarak) size ne verilmişse, bu dünya hayatının geçimliğidir. Allah'ın yanında bulunanlar ise daha hayırlı ve kalıcıdır. Bu mükâfat, inananlar ve Rablerine tevekkül edenler, büyük günahlardan ve çirkin işlerden kaçınanlar, öfkelendikleri zaman bağışlayanlar, Rablerinin çağrısına cevap verenler ve namazı dosdoğru kılanlar; işleri, aralarında danışma ile olanlar, kendilerine verdiğimiz rızıktan Allah yolunda harcayanlar, bir saldırıya uğradıkları zaman, aralarında yardımlaşanlar içindir." (Şûra 42/36-39)

"Geceleyin secde ederek ve ayakta durarak boyun büken, ahiretten çekinen, Rabb'inin rahmetini dileyen kimse inkâr eden kimse gibi olur mu? De ki: "Bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Doğrusu ancak aklı selim sahipleri öğüt alır." (Zümer 39/9)

-Allah tarafından "seçilmiş kullar"ın ashab-ı kirâm olduğu söylenmiştir:

"De ki: "Hamd Allah'a mahsustur. Selâm onun seçtiği kullarınadır." (Neml 27/59)

-Rabbimiz, muhacirleri kendi nefislerine tercih eden ensâr'ın "îsâr"ını övmüştür:

"Bu mallar özellikle, Allah'tan bir lütuf ve hoşnutluk ararken ve Allah'ın dinine ve peygamberine yardım ederken yurtlarından ve mallarından uzaklaştırılan fakir muhacirlerindir. İşte onlar doğru kimselerin ta kendileridir.

"Daha önceden Medine'yi yurt edinmiş ve gönüllerine imanı yerleştirmiş olan kimseler, kendilerine göç edip gelenleri severler ve onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık hissetmezler. Kendileri zaruret içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerdir.

"Onlardan sonra gelenler, "Ey Rabbimiz!" diye yalvarırlar: "Bizi ve bizden önce iman etmiş olan kardeşlerimizi bağışla ve imana ermiş olanlara karşı kalplerimizde yersiz ve uygunsuz düşünce veya duygulara yer bırakma. Ey Rabbimiz! Sen şefkat sahibisin, rahmet kaynağısın!" (Haşr 59/8-10)

-Allah Teâlâ ashabın tevbelerini kabul buyurmuştur:

"Andolsun Allah; Peygamber ile içlerinden bir kısmının kalpleri eğrilmeğe yüz tuttuktan sonra, sıkıntılı bir zamanda ona uyan muhacirlerle ensarın tövbelerini kabul etmiştir. Evet, onların tövbelerini kabul etmiştir. Şüphesiz O, onlara çok şefkatli ve çok merhametlidir.

"Savaştan geri kalan üç kişinin de tövbelerini kabul etti. Yeryüzü bütün genişliğine rağmen onlara dar gelmiş, vicdanları da kendilerini sıktıkça sıkmış, böylece Allah'(ın azabın)dan yine O'na sığınmaktan başka çare olmadığını anlamışlardı. Sonra (eski hâllerine) dönsünler diye, onların tövbelerini de kabul etti. Şüphesiz Allah, tövbeyi çok kabul eden ve çok merhamet edendir." (Tevbe 9/117-118. Bu üç sahabe, Tebuk seferine katılmaktan geri kalan üç kişi idi.)

Haklarında Âyet İndiği Rivayet Edilen Bazı Sahabeler:

Bu konuda örnek olarak, İbn Hacer'in el-İsabe'sindeki (c.1, s.24, 25, 47-48) bazı rivayetlerle yetinelim:

-Hz. Cafer'le birlikte Habeşistan'a gelen 32 kişiden 8'i Şamlı idi ve şu âyet (Kasas 28/52) onlar hakkında indi: *"Ondan önce kendilerine kitap verdiklerimiz ona iman ederler."*

-Hz. Esed/Useyd b. Sa'ye el-Kurazi (r.a), yahudi iken Abdullah b. Selâm'la birlikte İslâm'a girdikleri zaman Yahudiler, "Muhammed'e ancak içimizdeki kötü insanlar gittiler" dediler. Bunun üzerine onlar hakkında şu âyetler (Al-i İmran 3/113-114) inzal oldu: *"Hepsi bir değildir; içlerinden doğruluk üzere bulunan bir cemaat var ki, gece saatlerinde secdeye kapanarak Allah'ın âyetlerini okurlar; Allah'a ve Âhiret gününe inanırlar; iyilikle emreder, kötülükten alıkorlar; hayırlı işlere koşuşurlar. İşte onlar yararlı ve iyi kimselerdendir."* (Aynı şey Esed b. Kürz için de söylenmiştir.)[20]

20 El-İsabe, c.1'de; haklarında âyet indiği rivayet edilen diğer sahabeler: Hz. Esed b. Huzeyme (Tevbe 9/122), Esed b. Abdullah (Fetih/25), Evs b. Süveyd (Nisa/7), Ashame b. Ebhur en-Necaşî (Âl-i İmran/199), Eksum b. es-Sayfi (Nisa/100), Bel'âm (Nisa/103), Temîm b.Humâm el-Ensârî (Bakara/154), Sabit b. Ed-Dahdâh (Bakara/222), Sâbit b.Yesâr (Bakara/231), Ma'kâl b.Yesâr (Bakara/232), Sa'lebe b.Hâtıb el-Ensârî (Tevbe/75), Sa'lebe b.Zeyd el-Ensârî (Tevbe/92), Sa'lebe b. Selâm (Âl-i İmran/113), Sa'lebe b.Aneme el-Hazrecî (Bakara/189), Cebr (Nahl/106, Furkan/20), Cüleybib (Ahzâb/36), Ebû Ma'mer el-Fihrî (Ahzâb/4), Cündûb b.Züheyr (Kehf/110), Cunda b.Damre (Nisa/100), Hazm b.Amr (Tevbe/92), Husayn b. El-Hâris (Fatır/29, Kehf/110), Husayn el-Ensârî (Bakara/256), Hâkim b. El-Hâris (Bakara/240)...

Allah Rasûlü ve Ashabı Kur'ân'ı Okumayı Nasıl Önemsediler?

Yüce Rabbimiz, Kur'ân-ı Kerîm'in önemini bizzat Kelâm-ı Kadîm'inde vurgulamıştır:

"Ona ne önünden, ne ardından bâtıl yaklaşamaz; o herkes tarafından övülen ve hikmet sâhibi olan Allah tarafından indirilmedir." (Fussilet 41/42)

Kur'ân-ı Kerim, Allah ve Rasûlü'nün bizi kendisine davet ettiği her şeyin bize hayat verici şaşmaz ebedi düsturlar olduğunu açıklamıştır:

"Ey iman edenler, size hayat verecek şeylere sizi çağırdığı zaman, Allah'a ve Resûlü'ne icabet edin." (Enfal 8/24)

Rabbimiz, Kur'ân'da "her şey"in bilgisinin bulunduğunu beyan buyurmuşur:

"Biz Kitap'ta hiçbir şeyi eksik bırakmadık." (En'am 5/38)

Yine Rabbimiz, Kur'ân'da her şeyin açıklandığını ve Kitab-ı Kerim'in insanlık için bir rehber, bir rahmet ve

onun ilkelerine teslim olup uygulayanlar için de bir müjde olduğunu belirtmiştir.

"Sana bu kitabı; her şey için bir açıklama, doğru yolu gösteren bir rehber, bir rahmet ve müslümanlar için bir müjde olarak indirdik." (Nahl 16/89)

Yukarıdaki âyetlerde geçen "her şey" cüzî olanı değil esas itibariyle küllî olanı belirtmektedir. Bu bilgi, bir yönüyle mevcudu kendi var oluşu içerisinde kavramayı anlatırken diğer yönüyle insanların fiilleriyle ilgili hükümleri, yani onların neleri yapması ve nelerden uzak durması gerektiği konusunda onlara yol gösterme anlamında bir hidayeti ifade eder.

Kur'ân'a muhatap olan insanlar, onu başından itibaren Hz. Peygamber'in (s.) kendilerine tebliğ ettiği ve onlara ulaştığı haliyle kavramış ve öylece kabul etmiştir. Bu kavrayış ve kabul müslümanın sağduyusunun esasını oluşturmuştur…

Kur'ân'ın, muhataplarını hep geleceğe yönelik bir duruşa sevketmesi ve insanlara matuf bir talep ve davet olması, dolayısıyla inşâî olması onun mahiyetinin bir parçasıdır…

Kur'ân'ın önemli özelliklerinden ikisi onun okunması ve dinlenmesidir.

"Kur'ân okunduğu zaman ona kulak verip dinleyin ve susun ki merhamet olunasınız." (A'râf 7/204)

Kur'ân'ın bilhassa namazda okunması ve Kur'ân okunduğunda dikkatle dinlenmesinin emredilmesi, onun müslümanların hayatında edindiği tayin edici yerin esasını teşkil ettiği gibi Kur'ân okuma ve dinleme müslüman olmanın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Kur'ân müslümanın hayatında sadece anlamı araştırılan sıradan bir mevzu, bir nesne, herhangi bir kitap değil kendisiyle Müslümanlığını okuma ve dinleme ilişkisi içinde sürdür-

düğü bir hitaptır. Kur'ân'ın ahengi, Arapça bilmeyenleri bile etkileyecek bir sanat içerdiği için mucize olmasının önemli bir parçası sayılmıştır. Onun nazmının ve üslûbunun bazı özellikleri yanında kendisine inanan ve uyan insanları ulaştırdığı yüksek ahlâk seviyesi mucize olmasının en önemli alâmeti olarak kabul edilmektedir.[21]

Kur'ân Okumanın Fazileti

Kitab nedir, iman nedir bilmeyen (Şûrâ 42/52), kendisine Kitab'ın vahy edileceğini ummayan (Kasas 28/86) ve ne yapacağını şaşırmış halde Mekke halkının ve insanlığın kurtuluşu için çareler ararken Rabbi kendisine Kur'ân'la yol gösteren (Duha 93/7) Peygamberimiz'in varlık sebebi bizatihi Kur'ân'dır. Kur'ân olmasa "ümmi" Muhammedü'l-Emîn, 'Âlemlere Rahmet Muhammed Mustafa aleyhisselatu vesselâm' olmazdı. O, Kur'ân'ın hem muhatabı, hem tebliğcisi, hem uygulayıcı, hem de uygulatıcısı idi. Kur'ân onun şahsında en mükemmel şekilde canlandı, tecessüm etti. O'nun ahlakı 'Kur'ân ahlakı' oldu... Ashabına Kur'ân'ı öğreten, örnekleyen ve açıklayan Rasûlüllah (s.), Kur'ân'ın önemini ümmetine en iyi şekilde anlattı.

Kur'ân Okumanın Faziletine Dair Hadisler

Hz. Peygamber (s.), ümmetinin Kur'ân'ı önemsemesi için onları sürekli teşvik etmiş ve bu hususta kendilerinden bir çok hadis-i şerif nakledilmiştir.

Sünen-i Tirmizi'de geçen şu hadis-i şerif, her zaman ve özellikle de fitne dönemlerinde Kur'ân'ı okuyup öğrenmenin ve yaşamanın her mümin için asli bir görev olduğunu ihtar eder.

21 İslam Ansiklopedisi, TDV, "Kur'ân" maddesi.

Hâris b. A'ver'den (r.a) rivâyet edilmiştir. Dedi ki:

"Mescide uğradım ve insanları boş sözlere dalmış olarak buldum. Sonra Hz. Ali'nin yanına gidip:

-Ey Müminlerin Emiri, dedim. İnsanların boş sözlere daldıklarının farkında değil misiniz?

Bunun üzerine Hz. Ali (r.a) şöyle dedi:

-Bakınız; ben Rasûlüllah'dan (s.) şöyle buyurduğunu işittim:

*"Dikkat olunsun ki, gelecekte bir **fitne** çıkabilir."* Dedim ki:

*-"Ey Allah'ın Rasûlü, ondan **kurtuluş yolu** nedir?"*

Rasûlüllah (s.) şöyle buyurdu:

*"Yüce Allah'ın Kitabı'dır. O'nda sizden öncekilerin tarihi ve sizden sonrakilerin haberleri vardır. Aranızdaki şeylerin/olayların/sorunların hükmü vardır. O, hak ile batılın arasını ayıran ölçüdür. O'nda her şey ciddidir; gayesiz bir kelâm yoktur. Kim akılsızlık edip onu terkederse, Allah onu helâk eder. Kim onun dışında bir kılavuz ararsa Allah onu dalalete düşürür. O, Allah'ın sapasağlam ipidir. O, hikmet dolu bir öğüt ve hatırlatmadır. O dosdoğru yoldur. Hevalar ancak onunla hakkın dışına meyletmezler. **Hiçbir söz, ona benzemez ve karışmaz. Alimler ona doyamaz. Çok tekrar edilmekten dolayı eskimez, tadı azalmaz; onun acâibi** (hayranlık verici mesajları) **sona ermez.** O öyle bir kitaptır ki, cinler onu işittiklerinde şöyle demekten kendilerini alamamışlardır: **"Biz, muhatabını doğruya yönlendiren acâip/hayretâmiz bir Kur'ân dinledik ve hemen ona iman ettik."*** (Cin 72/1, 2) *Kim onu (referans alıp) konuşursa doğru yapar. Kim onunla amel ederse ecir alır. Kim onunla hükmederse adaletle hükmetmiş olur. Kim ona davet ederse, sırat-ı müstakim'e kavuşturulur."*[22]

İmam Gazali, Kur'ân okumanın faziletine dair hadisler-

22 Tirmizî, "Sevâbu'l-Kur'ân", 2

den bir kısmını *İhyâu Ulûmi'd-Dîn*'inde zikreder. Bunlardan bazıları şöyledir:[23]

"Kim Kur'ân'ı okuduktan sonra herhangi bir kimsenin kendisine verilen nimetten daha üstün bir nimete sahip olduğunu düşünürse, muhakkak o, Allah'ın büyüttüğü nimeti küçümsemiş olur."

***"Hiçbir şefaatçi yoktur ki, Allah nezdinde mertebesi Kur'ân'ın mertebesinden daha efdal ve üstün olsun; ne peygamberlerin, ne melek ve ne de başkasının** (en büyük şefaatçi Kur'ân'dır)."*

"Ümmetimin en üstün ibadeti, Kur'ân okumaktır."

"Ey ümmetim! Sizin en hayırlınız, Kur'ân'ı öğreneniniz ve öğreteninizdir."

'Demir paslandığı gibi, kalpler de paslanır' demesi üzerine Hz. Peygamber'e (s) şöyle soruldu:

-'Ey Allah'ın Rasûlü! O halde kalplerin cilâsı nedir?' Hz. Peygamber (s.):

"Kur'ân'ı okumak ve ölümü hatırlamak" diye cevap verdi.

Yukarıdaki hadislerden anlaşıldığı üzere; Kur'ân-ı Kerim, Rabbimizin bize en büyük nimetidir. O en büyük şefaatçidir, kalplerin cilası, gönüllerin nûrudur. Onu okumak en büyük ibadettir. Onu öğreten ve öğrenenler en hayırlı insanlar olup Cennet'te seçkin bir yere sahip olacaklardır.

Ashabın ve İlk Nesillerin Kur'ân'ın Faziletine Dair Sözleri

Allah Rasûlü'nden (s.) dinleyip öğrendikleri Kur'ân-ı Kerîm'in önemini ve değerini çok iyi bilerek okuyan, anla-

23 Hadisler, Gazali'nin İhyâ'sından ("Kur'ân'ın Faziletleri" bölümü) alındı.

yan ve yaşayan ashabı kirâm, bu konuda birbirlerini ve sonraki nesilleri teşvik etmişler, böylece ilahi mesajın tüm dünyaya yayılmasını sağlayan örnek "Kur'ân nesli" haline gelmişlerdir.

Ebû Umâme el-Bâhilî şöyle buyurmuştur:

"Kur'ân'ı okuyunuz. Sakın bu duvarlarda asılı bulunan mushaflar sizi aldatmasın. Çünkü Kur'ân'a kap olan bir kalbi Allah Teâlâ azaba uğratmaz."

Abdullah İbn Mes'ud (r.a) şöyle demiştir:

"Kur'ân'ı okuyunuz. Çünkü sizlere, Kur'ân'ın her harfi için on sevab verilir. Dikkat ediniz! Ben 'Elif, lam, mim' bir harftir demiyorum. Elif ayrı, Lâm ayrı ve Mim de ayrı harflerdir."

Yine İbn Mes'ud (r.a) şöyle demiştir:

"Herhangi birinizin kendi durumunu yoklamasına gerek yoktur. Eğer o kişi Kur'ân'ı sever ve ona hayranlık duyarsa, bilmiş olsun ki Allah'ı ve Rasûlü'nü de sever. Eğer Kur'ân'a buğzediyorsa, muhakkak Allah'a ve Rasûlü'ne de buğzediyor demektir."

Amr bin Âs (r.a): "Kur'ân'ın her âyeti, cennetin bir derecesi ve evinizin de lambasıdır" demiştir.

Yine Amr bin Âs (r.a) şöyle der:

"Kur'ân okuyan bir kimse, nübüvveti kaburgalarının arasına koymuş demektir. Ancak şu kadar var ki; bu kimseye vahiy gelmez."

Ebû Hüreyre (r.a) şöyle der:

"Herhangi bir evde Kur'ân okunursa, şeksiz ve şüphesiz o ev (mânen) aile efradı için genişler, hayrı çoğalır, oraya melekler dolar ve şeytanlar kaçar. O ev ki, içinde Kur'ân okunmaz, aile efradı üzerine daralır, hayrı azalır, melekler oradan çıkıp şeytanlar dolar."[24]

Ashabın Kur'ân'ı nasıl önemsediklerini, nasıl ciddi-

24 Gazali, a.g.e, aynı bölüm.

yetle okuyup öğrendiklerini ve hayatlarının merkezine yerleştirdiklerini ortaya koyan oldukça zengin bir rivâyet mirasına sahibiz.

Özellikle, ashabın Kur'ân üstatlarından Abdullah ibni Mes'ûd, Abdullah ibni Abbas, Abdullah ibni Ömer (r.anhüm) gibi seçkin şahsiyetlerin Kur'ân okuma tarzları, bizim için eşsiz örneklerdir.

Kur'ân'ı Asrı Saadet Safiyeti ile Okumak İçin...

Kur'ân'ı sürekli ve düzenli bir şekilde okuyup kalplerini, ruhlarını ve zihinlerini vahiyle yoğuran ilk nesiller, bu safiyetin devam etmesi halinde aralarında ihtilafların çıkmayacağını düşünüyorlardı.

Hz. Ömer bir gün yalnız başına kaldı ve düşünceye daldı. Hemen **İbni Abbas**'a haber gönderdi ve

*-"**Bu ümmet nasıl ihtilafa düşer? Halbuki Kitab'ı bir, Peygamber'i bir, Kıble'si birdir?**"* diye sordu. İbni Abbas (r.a) şöyle dedi:

*-"**Ey Mü'minlerin Emîri! Kur'ân bizim zamanımızda indiği için biz onu okurken hangi âyetin ne zaman, niçin ve ne hakkında indiğini biliyoruz. Bizden sonra gelenler ise, Kur'ân'ı okurlar, fakat hangi âyetin ne zaman ve ne hakkında indiğini bilemedikleri için, görüşleri de ayrı olacaktır. Görüşler ayrı olunca da çekişeceklerdir.**"*

Hz. Ömer, İbn Abbas'ın söylediklerine kızdı ve onu azarladı. İbn Abbas (r.a) kalkıp gitti. Fakat Hz. Ömer sonra düşündü, İbn Abbas'ın söylediklerini yerinde bularak onu tekrar çağırttı ve tebrik etti.[25]

Peygamberimiz'in dizinin dibinde genç yaşlarında Kur'ân tedris eden Abdullah ibni Abbas'ın bu sözleri ve

25 Kandehlevi, a.g.e., 3/497.

yine O'nun en yakın ashabından Hz. Ömer'in endişeleri üzerinde iyi düşünülmelidir. Zaman İbni Abbas'ı haklı çıkarmıştır. Kur'ân âyetlerini kendi bağlamlarından koparak, Asr-ı Saadetteki özgün yorumlarına tamamen zıt şekilde tevil eden ve siyasi çekişmelerine de bu yorumlar üzerinden gerekçeler üreten ümmetin ne dehşetli bir çatışma ve ayrılığın içine yuvarlandığını biliyoruz. Bu kanlı ayrılıkların davasını gütmek değil ders almak düşer bize.

Tespitimiz o ki, ümmet Kur'ân'a ve aralarında ihtilaf etmeyen ilk nesillerin saf Kur'ân yorumlarına döndükçe aralarındaki ayrılıklar azalacaktır; ama can yakıcı ihtilafları bugünlere taşımaya kalkışır da sonraki nesillerin bir diğerini tekfire varan yorumlarını öne çıkarırsa ayrılıklar artacaktır. İlk nesillerin saf ve özgün yorumları, bakış açıları ve ölçüleri bu bakımdan oldukça önemli ve belirleyicidir.

İlk nesillerin önde gelen Kur'ân âlimlerinden İbn Abbas'tan bir misal: O şöyle anlatır: Hz. Ömer'e:

"Ey iman edenler! Sakın size açıklandığında hoşunuza gitmeyecek şeylerden sormayınız..." (Maide 5/101) âyetini sordum. Ömer:

-"Muhacirlerden bazı kimselerin neseblerinde dedikodu vardı. Onlar bir gün:

-"Allah'a yemin ederiz; isterdik ki, Allah bizim nesebimiz hakkında Kur'ân indirsin!" dediler.

İşte bu âyet bunlar için indirildi" dedikten sonra, Hz. Ali'yi (r.a) kastederek:

-"Sizin şu arkadaşınız iyi bir insandır. Eğer halife olursa dünyaya kapılmayacağına eminim. Fakat onun kendisini -güvenip- beğenmesinin aleyhine olacağından korkuyorum. Bu hastalığı onu götürebilir" dedi. Ben:

-"Ey Mü'minlerin Emîri! Bizim adamımız dediğin gibi iyi bir insandır. Hayatı boyunca din hükümlerinden bir tanesini bile değiştirmemiştir. Hz. Peygamber ile uzun

zaman arkadaşlık etmiştir. Onu bir kere bile darıltmamıştır" dedim. Ömer:

-"Fatıma ölmeden önce Ebu Cehil'in kızını isteyerek Hz. Peygamber'i darıltmadı mı?"[26] dedi. Ben:

-"Allah Teâlâ, Hz. Adem'in günahı hakkında ***"Biz onda (günaha karşı) bir azim bulmadık"*** (Taha 20/115) buyuruyor. İşte bizim adamımız da Hz. Peygamber'i darıltmaya azimli değildi. Bu gibi şeyler, kalpte oluşan bazı arzulardır ki, kişinin onları kalbinden tamamen söküp atması mümkün değildir. Bunun gibi şeyler bazan Allah'ın dinini bilen, ondaki emirlerin hikmetlerini kavrayan üstün ilim sahiplerinde de olur. Fakat uyarıldıklarında derhal vazgeçerler" dedim.

Bunun üzerine Ömer:

-"Ey Abbas'ın oğlu, kim sizin denizinizin dibine ulaşacağını sanırsa, aldanmış olur" dedi.[27]

Burada Hz. Ömer'in (r.a), İbni Abbas'ın ilmini takdir ve teslim ettiğini görüyoruz. Onlar Kur'ân âyetlerini daha doğru anlamak için birlikte müzakere ediyor, birbirlerine soruyorlardı. Konuşmaları ve yorumlarında da Kur'ân âyetlerinden hareket ediyorlardı.

Kur'ân Ehli ve Hâmili/Taşıyıcısı Nasıl Olmalıdır?

Kur'ân'ı okuyup anlayan, yaşayan, onun ahkâmını uygulayıp en iyi şekilde temsil eden ve onunla büyük cihad eden kimseler Kur'ân ehli veya taşıyıcısıdırlar. Kuşkusuz,

---

26 Hz. Ali, Ebu Cehil'in kızını istemişti. Bunu duyan Hz. Fatıma, Hz. Peygamber'e giderek "Senin kavmin, kızların için kimseye kızmadığını söylüyorlar. Bu adam Ebu Cehil'in kızını benim üstüme getirmek istiyor" dedi. Hz. Peygamber kalkarak "Fatıma benden bir parçadır. Onun üzülmesini istemiyorum. Allah'a yemin ederim ki, Allah'ın Peygamber'inin kızıyla, Allah'ın düşmanının kızı bir adamın nikâhı altında bir arada bulunamazlar" dedi. Hz. Ali bunu duyunca, Ebu Cehil'in kızını almaktan vazgeçti. (Buhari).

27 Kandehlevi, a.g.e., 3/498-499.

Kur'ân'ı en iyi okuyup anlayanlar ve yaşayanlar Allah Rasûlü'nün ashabı idi. Onlara en güzel şekilde tabi olan ilk nesiller, Kur'ân ehli olma konusunda da öncü oldular.

Kur'ân ehlinin ya da Kur'ân hâmilinin/taşıyıcısının nasıl bir hal üzere olması gerektiğini, ashabın en önde gelen Kur'ân hocalarından Abdullah İbn Mes'ud'dan (r.a) dinleyelim:

"Kur'ân'ı ezberleyen kimse, halk uyurken, geceleri ibadet etmesiyle, halk yerken, oruç tutmasıyla, halk sevinçliyken, üzüntüsüyle, halk gülerken, ağlamasıyla, halk böbürlenerek yürürken, tevazusuyla tanınmalıdır. Kur'ân'ı göğsünde taşıyan kimsenin gözleri yaşlı, üzgün, aklı başında, yumuşak huylu, bilgili ve ağırbaşlı olması gerekir. Kur'ân'ı göğsünde taşıyan kimseye hırçınlık, şımarıklık, bağırıp çağırmak, feryat etmek ve sert tabiatlı olmak yakışmaz."

Fudayl b. İyâz bu kimseleri şöyle tarif eder:

"Kur'ân ile amel edene en yakışan hareket, hiç kimseye hatta sultanlara ve rütbece onlardan daha küçük olan diğer idarecilere de muhtaç olup el açmamasıdır! Bu bakımdan Kur'ân hâmilinin insanlara muhtaç olmaması, aksine insanların ona muhtaç olması, ona daha uygun ve yaraşır bir harekettir." "Kur'ân'ın taşıyıcısı, İslâm bayrağının taşıyıcısıdır. Bu bakımdan ağır başlı olup oynayanlarla beraber oynamamalı ve unutanla beraber unutmamalı, gevezelik yapanlarla teşrik-i mesâi etmemelidir. Bütün bunları yüce Kur'ân'ın tazimine binaen yapmamalıdır."

Hasan Basrî şöyle demiştir:

"Allah'a yemin ederim, Kur'ân'dan daha üstün bir zenginlik olmadığı gibi, ondan mahrum olmaktan da daha büyük fakirlik yoktur."

Kasım b. Abdurrahman şöyle der: Abidlerden birine dedim ki 'Senin oturduğun bu halvethanede kendisiyle

arkadaşlık edeceğin kimse yok herhâlde'. Bunun üzerine elini mushafa uzatıp dizlerinin üzerine koydu ve dedi ki: '***İşte arkadaşım budur***'.[28]

Allah Rasûlü'nün ashabından **Ebu'd-Derda**'nın (r.a) şu sözleri Kur'ân'ı gerçekten ciddiye alıp önemsemenin boyutları hakkında bize fikir verir:

Ebu'd-Derda (r.a) der ki: "En fazla korktuğum, kıyamet gününde Rabb'imin beni:

-***"Ey Uveymir, sen biliyor muydun, bilmiyor muydun?"*** diye sorguya çekmesidir.

-"Bilmiyordum" desem, yalan söyleyerek Allah'ı aldatmaya çalışmış olurum.

-"Biliyordum" desem, Kur'ân'ın âyetleri yakama yapışıp, emreden âyetler:

-"Emrimi yerine getirdin mi?" yasaklayan âyetler de

-"Yasaklarıma uydun mu?" diyecekler.

Faydasız ilimden, doymayan nefisten ve kabul edilmeyen duadan Allah'a sığınırım"[29]

Hz. Ali'nin (r.a) şu sözü de Kur'ân'ı bütün hücreleri ile okumanın önemini vurgular niteliktedir:

"Hz. Peygamber zamanında inen her sûre ve her âyet mü'minlerin iman ve huşûlarını artırırdı. Böylece bütün mü'minler bu âyetlerle getirilen yasaklara riayet ediyorlardı." [30]

Tabiinden Ebu Abdirrahman es-Sülemî'nin sözleri de aynı meyandadır: "Bizlere Kur'ân-ı Kerim'i öğreten sahabilerin söylediklerine göre onlar Hz. Peygamber'den, on âyeti tam olarak öğrenmedikçe ikinci on âyete geçmemişler ve böylece de ilimle ameli birlikte öğrenmişlerdir."

"Biz Kur'ân-ı Kerim'i öğrenirken aynı zamanda uygu-

28 Ebu Nuaym, Hilye, I/130.

29 A.g.e., I/124.

30 Kandehlevi, a.g.e., 3/451.

lamasını da öğreniyorduk. Bizden sonrakilerse Kur'ân'ı miras olarak alacaklar ve onu su içer gibi içeceklerdir. Fakat bu su göğüslerinden aşağıya inmeyecektir; -elini boğazına götürerek- hatta burayı dahi geçemeyecektir."[31]

Bu bölümü, Ebû Mûsâ el-Eş'ari'nin (r.a) Rasûlüllah Efendimiz'den (s.) rivayet ettiği şu hadisle bitirelim:

"Kur'ân okuyan bir mü'min, kavun gibidir. Hem kokusu, hem de tadı güzeldir. Kur'ân okumayan bir mü'min ise, hurma gibidir. Tadı güzeldir, ama kokusu yoktur. Kur'ân okuyan bir günahkârın misali de, reyhandır. Kokusu iyidir; ama tadı acıdır. Kur'ân okumayan bir günahkâr ise, Ebûcehil karpuzu gibi olup, kokusu yoktur, tadı da acıdır."[32]

31 A.g.e., 3/451-452.

32 Ebû'l-Leys es-Semerkandî, Tenbîhü'l-âfilîn, s. 326.

KIRÂET: Kur'ân'ı Doğru Okuma İlmi*

Kur'ân-ı Kerim'in okunuşu, Kırâet ilmine vücut vermiştir. Burada, Kırâet ilminin doğuşu ve gelişiminden başlayarak, çalışmamızı ilgilendiren boyutlarına kısaca yer vermek gerekmektedir:

Kırâet: "Kur'ân-ı Kerîm'in okunuş keyfiyeti, kırâet âlimlerine nisbet edilen okuyuşlar, bunlarla ilgili ilim dalı" olarak tarif edilmiştir.

Sözlükte kırâet "okumak, tilâvet etmek, telaffuz etmek" anlamında masdar; "sesli veya sessiz, nağmeli veya nağmesiz okuma, tilâvet etme anlamında isimdir. Aynı kökün ***"Kur'ân"*** şeklinde gelen masdarı da kırâet ile eş anlamlıdır. Kırâet kelimesi Kur'ân-ı Kerîm'de yer almamakla birlikte "tilâvet" mânasını veren fiil kalıplarında ve masdar olarak (kur'ân) birçok yerde geçer (7/204; 16/38; 17/14, 45, 106; 75/17, 18; 84/21; 96/1, 3).

Kur'ân ilimleri terimi olarak ***"Kırâet"***; çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Râgib el-İsfahânî, "Tertîlde harf ve kelimeleri birbirine katmaya denir"; Taşköprizâde, "Mütevâtir

ihtilâf vecihleri bakımından Allah kelâmı olan Kur'ân-ı Kerîm'in nazmının şekillerinden bahseden bir ilim dalıdır" diye tarif eder. İbnü'l-Cezerî'nin, "Kur'ân kelimelerinin nasıl okunacağını ve râvilerine nisbet etmek suretiyle bu kelimeler üzerindeki farklı okuyuşları konu edinen bir ilimdir" şeklindeki tanımı daha kapsayıcıdır. Ayrıca kırâet imamlarından her birinin tercih ettiği okuyuşlar için de kırâet terimi kullanılmıştır: Nâfi kırâeti. Âsim kırâeti gibi. Harf kelimesinin özellikle ilk dönemlerde kırâet yerine kullanıldığı da görülür.

Kırâet ilminin *"kârî, kurrâ, mukrî, mübtedî, mütevassit, müntehî, râvi, rivayet, tarîk, vecih"* gibi terimleri bu ilmi öğreten, öğrenen ve nakledenler hakkında İlgili eserlerde sıkça kullanılmaktadır. Kırâet kökünden ism-i fail olan **kârî** (çoğulu kurrâ) genel anlamıyla "Kur'ân tilâvet eden" demek olup mübtedî ve müntehî diye iki kısma ayrılır. İfrad metoduyla kırâet öğrenmeye başlayıp aynı metotla üç imamın kırâetini öğrenen kişiye **mübtedî**, kırâetlerin çoğunu ve meşhur olanlarını okuyarak nakleden kişiye **müntehî**, dört veya beş kırâeti ifrad tarikiyle bilene de **mütevassıt** denmiştir. İlk dönemde ashabın Kur'ân kırâeti konusunda geniş bilgisi olanları **kurrâ** diye anılmıştır. **Mukrî** terimi, kırâetleri sağlam ve kesintisiz bir isnadla almış bir üstattan müşâfehe yoluyla (ağızdan ağza) rivayet eden kırâet âlimini ifade eder. Bu tabirin ilk olarak, Hz. Peygamber tarafından Birinci Akabe Biatı'nın ardından Evs ve Hazrec kabilelerine Kur'ân öğretmek üzere görevlendirilen Mus'ab b. Umeyr için kullanıldığı bildirilir. Kırâetleri imamlardan doğrudan veya vasıtalı olarak alıp nakleden kimse için râvi terimi kullanılırken râviye nisbet edilen kırâete de rivayet denmiştir. Kırâet imamlarından her birinin çok sayıda râvisi olmakla birlikte daha çok ders kitabı niteliğinde te'lif edilen kırâete

dair eserlerde her imam için bunlardan en meşhur ikişer râviye yer verilmiştir. Kırâet râviden alana nisbet edildiğinde **tarik** adını alır (Nâfi' kırâetinin Kâlûn rivayetinin Ebû Neşît tariki gibi). Râvilerin de birden çok râvisi (tarik) bulunmakla birlikte onların sayılarını da iki ile sınırlayan eserler telif edilmiş olup bu konuda İbnü'l-Cezerî'nin *en-Neşr*'ini ihtisar ederek kaleme aldığı *Takribü'n-Neşr fi'l-Kırâ'at'il-'Aşr* adlı eseri meşhurdur. Bu eserin ders kitabı olarak yaygın biçimde kullanılması sebebiyle olmalıdır ki imamların râvilerini ve râvilerin de tariklerini iki ile sınırlayarak uygulanan kırâet programlan için özellikle Osmanlı tedris sisteminde **"takrîb"** terimine yer verilmiştir. Tarik ayrıca yedili, onlu ve on dörtlü sistemlerin her biri için kullanıldığı gibi (seb'a tariki, aşere tariki...) kırâet tedrisinde takip edilen eserlerin adlarına (Şatıbiyye tariki, Tayyibe tariki...), ülke ve şehirlerde benimsenen tedris metotlarına (Mısır tariki, İstanbul tariki...) izafeten de kullanılmıştır. **Vecih** (vech) ise kırâet, rivayet ve tarik dışında kalan ve tedris sistematiği içinde dikkate alınması ihtiyarî olan okuyuş farklılıklarına denilmiştir.

Kırâetin Tarihi ve Önemi: Kırâet ilmi, İslâmî ilimler içinde gerek ortaya çıkış zamanı gerekse önemi bakımından önceliğe sahiptir. Çünkü Rasûl-i Ekrem (s.), inen âyetleri büyük bir özenle okuyor ve hemen ashabına aktarıyor, ondan öğrenenler bu okuyuştan başkalarına naklediyordu. Nazil olan Kur'ân âyetlerini Hz. Peygamber'in her yıl ramazan ayında Cebrail'in huzurunda okuduğu, bazı sahâbîlerin de dinlediği, bu okuyuşların vefat ettiği yılın ramazan ayında iki defa gerçekleştiğine dair rivayet (Buhari, Fezâilü'l-Kur'ân, 7), konunun önemini ortaya koyacak niteliktedir. Aslında Kur'ân'ın hem Rasûlüllah (s.) hem de ümmeti tarafından doğru ve güzel okunması onun

bir emridir. "Ağır ağır ve dikkatlice okumak" anlamına gelen ***"tertîl"*** kelimesinin yer aldığı âyetler (Furkan 25/32; Müzzemmil 73/4), kırâet ilminin Kur'ânî temelini oluşturmaktadır. Hz. Peygamber (s.) Kur'ân'ı, tebliğ vazifesinin gereği olarak dinleyenin rahatça anlayacağı bir tarzda ağır ağır okur ve çoğunlukla her âyetin sonunda vakfederdi (Buhari, Fezâilü'l-Kur'ân, 29,30). Onun Kur'ân'i tertîl üzere ve güzel sesle okuyanları övdüğüne dair haberler nakledilmiştir (Buhari, Fezâilü'l-Kur'ân, 31,32,33). Bir defasında Rasûl-i Ekrem, "Ümmetimin en iyi okuyanı Übey'dir" buyurmuş (Buhari, Fezâilü'l-Kur'ân, 8), bizzat Übeyy b. Kâ'b'a, "Allah bana Kur'ân'ı sana okutmamı emretti" deyince Übeyy'in, "Allah beni sana isim olarak söyledi mi?" sorusuna da "evet" cevabını vermiştir (Buhari, Tefsir, 98; Tirmizi, Menakıb, 33). İbn Mes'ûd, Zeyd b. Sabit ve Sâlim'le ilgili övgüleri de bulunan Rasûlüllah, bu nevi ifadeleriyle hem ashabı Kur'ân'ı doğru öğrenmeye ve okumaya teşvik etmiş, hem de özel bir gayret sarfederek kırâetlerini güçlendirenleri toplum içinde yüceltmiştir. Hadis ve siyer kaynaklarında Reasûl-i Ekrem'in, hem zabt hem okuyuş güzelliğine sahip olan sahâbîleri Kur'ân hocası olarak çeşitli bölgelere gönderdiğine dair bilgiler bulunmaktadır. Onun, Benî Âmir kabilesine Kur'ân'ı ve İslâm'ı öğretmek üzere gönderip Bi'r-i Maûne hadisesinde öldürülen Suffe ehli sahâbîler için büyük üzüntü duyması ve bir ay boyunca katillere beddua etmesi Kur'ân bilgisine sahip olanlara verdiği değerin bir başka göstergesidir.

Kırâet ilmiyle ilgili ana konulardan biri olan ve okumayı kolaylaştırmayı amaçlayan "yedi harf" ruhsatı kırâet farklılıklarının önemli bir dayanağı olmuştur. Sahabe, Rasûl-i Ekrem'in vefatından sonra da Kur'ân kırâetine önem vermiş, farklı okuyuşları ve ilgili rivayetleri muhafaza etmiştir. Kur'ân âyetlerinin Hz. Ebû Bekir zamanında

iki kapak arasında toplanması ve Hz. Osman döneminde bu asıl nüshanın kopyalarının çoğaltılması çalışmalarında Kur'ân ve kırâet bilgisine sahip olan bu sahâbîlerden yararlanılmıştır. Kur'ân'ın toplanmasında önemli bir sebep olarak gösterilen Yemâme savaşı, hem hafızların o tarihte ulaştığı sayının çokluğu hem de bunların şehid oluşuyla İslâm toplumunda ortaya çıkan tedirginlik yüzünden (Buhari, Fezâilü'l-Kur'ân, 3) hatırlanır. Hz. Peygamber inen âyetleri vahiy kâtiplerine yazdırıyor ve bu yazılı malzemeyi kendi yanında muhafaza ediyordu. Ancak Kur'ân'ı Rasûl-i Ekrem'den öğrenen ve kendileri için özel nüsha oluşturan bazı sahâbîler şartlar gereği uzak bölgelere gidiyorlardı. Kur'ân'ın nüzulünün devam etmesi, yedi harf ruhsatı ve Arap yazısının gelişmemiş olması gibi sebeplerle gittikleri yerlerde onların farklı okuyuşları önceleri bir sıkıntı doğurmazken Rasûlüllah'ın vefatını takip eden yıllarda Kur'ân kırâeti konusunda bazı ihtilâflar ortaya çıkmıştır. Kur'ân'ın iki kapak arasına alınmasıyla da kesin olarak ortadan kalkmayan bu ihtilâf, Hz. Osman'ın Kur'ân'ı nazil olduğu Kureyş lehçesi (Buhari, Fezâilü'l-Kur'ân, 2) üzerine çoğaltması ve çeşitli bölgelere göndermesiyle sona ermiştir. Hz. Osman'ın, halifelik yetkisini kullanarak şahsî Kur'ân nüshalarının yakılması veya imha edilmesiyle ilgili emri de bu ihtilâfların sona erdirilmesinde etkili olmuştur. Kur'ân'ın Kureyş lehçesi üzere çoğaltılması yedi harf ruhsatını sınırlamışsa da bu nüshalarda hareke ve nokta bulunmadığı için sözü edilen ruhsat bir ölçüde de olsa geçerliliğini korumuş ve kırâet ihtilâfları içinde günümüze kadar gelmiştir.

Üzerinde ashabın icmâ ettiği Hz. Osman mushafları kısa zamanda bütün İslâm coğrafyasına yayılmış ve öncelikle bu mushaflarm gönderildiği şehirler olmak üzere kırâet ilmi merkezleri doğmuştur. Kırâet alanında yazılan

eserlerin 70 (689) ve 80'li (699) yıllara kadar gitmesi, büyük kırâet âlimlerinin çoğunun tabiînden olması bu ilmin kısa zaman dilimi içinde aldığı mesafeyi göstermesi açısından önemlidir. Hicrî ilk üç asırda daha çok Mekke, Medine, Kûfe, Basra ve Şam gibi şehirlerde yoğunlaşan kırâet çalışmaları, daha sonra yapılan fetihler ve yürütülen İslâmlaştırma faaliyetlerine paralel olarak Mısır, Kuzey Afrika, Endülüs, İran, Anadolu ve Orta Asya'ya kadar yayılmıştır. Sözü edilen merkezlerde bulunan kırâet âlimleri gerek kelimeler gerekse med, kasr, imâle, tahfif, idgam gibi telaffuz keyfiyetleriyle ilgili farklı okuyuşları değişik hocalardan alırken bunlar arasında kendi tercihlerini ortaya koymuşlar, bu tercihleriyle oluşan okuyuşlarını öğretmeye başlamışlardır. Sahih rivayet ve okuyuşlar arasında tercihleri bulunan âlimlerin sayısı önceleri bir hayli çok iken zamanla insanlar bunlardan bazıları üzerinde yoğunlaşmış, böylece ilk kırâet ekolleri ortaya çıkmıştır. İlk yazılan eserler ve yapılan rivayet ve kırâet tâlimi çalışmalarına bakıldığında kendi içinde tutarlılığı olan kırâetlerin sayısının otuzu aştığı görülmektedir…

Kırâet İmamları:

1. Nâfi' b. Abdurrahman el-Leysî (ö. 169/785).
2. Ebû Ma'bed Abdullah b. Kesîr (ö. 120/738).
3. Ebû Amr b. Alâ el-Basrî(ö. 154/771).
4. Abdullah b. Âmir el-Yahsubî (ö. 118/736).
5. Âsım b. Behdele (ö. ! 27/ 745).
6. Hamza b. Habîb (ö. 156/773).
7. Ali b. Hamza el-Kisâî (ö. 189/805).
8. Ebû Ca'fer Yezîd b. Ka'kâ' el-Kârî (ö. 130/747-48).
9. Ya'kûb el-Hadramî (ö. 205/821).
10. Halef b. Hişâm el-Bezzâr (ö. 229/844).

Eğitim ve Öğretimi: Kur'ân-ı Kerîm'in temel özelliklerinden biri de güzel sesle ve kendine has eda ile okunan bir kitap olmasıdır. Bunun kaynağı bizzat Kur'ân'ın kendisi, aynı doğrultudaki nebevî uygulama ve sonraki dönemlerde görülen tatbikattır. İlk vahyin "ikra'" (oku) şeklinde gelmesi, ardından gerek **kırâet** gerek **tertîl** (ağır ağır ve dikkatlice okuma 25/32; 73/4) gerekse **tilâvet** (sesli ve nağmeli okuma 2/129) kelimeleri kullanılarak verilen emirler Hz. Peygamber'e, vahyin okunuşunu Cebrail'den takip etme yanında güzel okuma ve ümmetine öğretme görevini de vermiştir. Nitekim Rasûl-i Ekrem'in Übeyy b. Kâ'b'a hitaben "Allah bana Kur'ân'ı sana okutmamı emretti" ve, "Allah, 'Lem yekünillezîne keferû' sûresini sana okumamı bana emretti" mealindeki hadisleri (Buhari, Tefsir, 98; Tirmizi, Menâkıb, 33) bunu açık olarak ortaya koymaktadır. Rasûlüllah'ın Kur'ân'ı ashabına ağır ağır okuması, ashaptan tertîl üzere ve güzel sesle okuyanları övmesi kırâet eğitim ve öğretiminin temellerini oluşturmuştur. Bu eğitim ve öğretimde ağırlıklı olarak **semâ** (kırâeti hocadan dinleyerek alma), **müşâfehe** (kırâeti bizzat hocanın yakınında bulunarak onun ağzından alma ve gerekirse ona okuma ve tashih ettirme) ve **arz** (arza) (bir hocanın huzurunda ona ezberden veya mushaftan okuyarak kırâet dinletme) metotları uygulanmaktadır ki bunların hepsi Hz. Peygamber'e dayanır. Ashab Rasûlüllah'tan bu metotlarla Kur'ân öğrenmiş ve başkalarına öğretmiş, kırâet öğrenmenin İslâm ümmetine farz-ı kifâye olduğu söylenmiştir.

Rasûlüllah Kur'ân'ı Cebrail'den semâ usulüyle almış, arz metoduyla ona okumuş, ashap da kendisinden aynı metotlarla Kur'ân okumayı öğrenmiştir. Hz. Peygamber'in vefatından sonra ana dilleri olan Arapça'ya ve onun seslendiriliş keyfiyetine hâkim olan ashap bunu öğretirken bir

sıkıntı yaşanmamışsa da Kur'ân'ı onlardan dinleyen herkesin lafızları aynı doğrulukta almış olması düşünülemez. Bu sebeple eda keyfiyetini en iyi biçimde alanlar toplum içinde yavaş yavaş temayüz etmiş, bunlardan okuyanlar da kendi içlerinde tabakalara ayrılmıştır...

Gönüllere Tesir Edişi: Kur'ân'ın İnsanı etkisi altına alıp kendine çeken, onu kuşatan bir özelliği vardır. Bazı âyetler kulaklara çarptığı anda insana sevinç ve haz verir, onu ferahlatır; bazı âyetler de korku ve dehşetle ürpertir. Kur'ân'ın i'câz yönünden olan bu tesirini konu edinen âyetler de bulunmaktadır (mesela bk. Maide 5/83; Enfal 8/2; Zümer 39/23). Birçok gayri müslim Kur'ân'ın bu etkisi sayesinde müslüman olmuş, düşmanlıkları dostluklara, inkârları imana dönüşmüştür. İslâm'ın ilk yıllarında bir grubun Medine'den gelip Hz. Peygamber'den Kur'ân'ı dinledikten sonra iman etmesi ve ardından İslâm'ın Medine'de yayılması, Hz. Ömer'in Tâhâ sûresini dinleyince bundan etkilenip müslüman olması, Cübeyr b. Mut'im'in Rasûl-i Ekrem'den Tûr sûresini işitince hissettiği tesiri. "Sanki kalbim çatlayacak sandım" şeklinde ifade etmesi gibi olaylar bunun örneklerindendir. Kur'ân'ın verdiği bilgiye göre cinlerden bir topluluğun Kur'ân'ı dinledikten sonra. *"Biz hayranlık verici, doğru yolu gösteren bir Kur'ân dinledik ve ona iman ettik"* (Cin 72/1-2) demeleri onların da Kur'ân'ın bu eşsiz üslûbunu farkettiklerini gösterir.

Ses ve Terkip Nizamında Ortaya Çıkan Ahenk: Kur'ân'daki harflerin, kelimelerin ve cümlelerin seslendirilmesi esnasında ortaya çıkan, kulağa ve ruha hoş gelen, diğer söz türlerinde hiç rastlanmayan bir mûsiki vardır. Fonetik açıdan Kur'ân, şehirlilerin ifadesindeki yumu-

şaklıkla bedevîlerin anlatış tarzındaki sertliği hikmetli bir ölçüde birleştirerek meydana getirdiği ahenkli bir ses sayesinde ancak zihinlerde tasavvur edilebilen bir ses armonisi gerçekleştirmiştir. Arapça bilmeyen bir kişi bile onu güzel sesle okuyan birini dinlediği zaman bu farklı ve etkili ahengi hemen hisseder. Kur'ân'da diğer edebiyat ve mûsiki türlerinde görülen tek düzelik ve sıkıcılık yoktun onun ahengi biteviye olmayıp bir sesten diğerine geçer. M. Sâdık er-Râfiî'nin işaret ettiği gibi Kur'ân lafızlarındaki harf ve harekeler arasında mükemmel bir uyum vardır. Harflerin sesleri de birbiriyle uyum halinde olup mûsiki nazmında onlara refakat eder. Bu durum bir sûrenin başından sonuna kadar aynı şekilde devam eder. Meselâ Kamer suresindeki "nüzür" kelimesini (54/36) seslendirmek özellikle nûn ve zâl harfindeki ötre sebebiyle normalde dile ağır gelir. Fakat kelime âyette öyle bir terkip içerisinde kullanılmıştır ki bu zorluk tamamen ortadan kalkmıştır. Harflerden kelimelere ve cümlelere kadar Kur'ân'ın bütününde görülen bu terkip ruhunu bir başka söz diziminde bulmak mümkün değildir.

Kur'ân ve İbadet: İbadete, ister Allah'a duyulan saygı ve bağlılığın gereği olarak O'nun rızâsına uygun davranma çabası şeklinde genel bir çerçeve çizilsin, ister Allah ve Resulü tarafından yapılması emredilen ve yaratana itaati simgeleyen özel davranış biçimleri şeklinde daha dar kapsamlı bir tanım getirilsin, Kur'ân okuma her iki açıdan da başlı başına ibadet niteliğinde bir davranıştır. İslâm dininin anlaşılması ve hayata aktarılması için Kur'ân'ın muhtevasının bilinmesi, getirdiği mesajın kavranması öncelikli ve vazgeçilmez bir önem taşır. Ancak üzerinde hiçbir tartışmanın cereyan etmediği bu ilke Kur'ân'm okunuşunun ibadet olmasına, Kur'ân okuyana sırf bu

davranışı sebebiyle ecir ve sevap verilmesi imkânına engel teşkil etmez. Gerek Kur'ân'da (7/204; 16/98; 17/45, 82, 106; 35/29; 73/4) gerekse hadislerde Kur'ân'la ilgili diğer önemli sorumlulukların yanında Kur'ân okumanın gerekliliği ve fazileti üzerinde sıkça durulur. Kur'ân'ın bazı yerlerde kendini "Zikr" olarak nitelemesinin de Kur'ân okumanın geniş anlamıyla Allah'ı anma kapsamında görülmesine zemin hazırladığı söylenebilir. İbadetleri mahiyetlerine göre doğrudan ibadet, vesile ibadet şeklinde ikiye ayıran fakihler Kur'ân öğretmeyi abdest, ezan ve imamet gibi vesile ibadetler arasında sayarken Kur'ân okumayı namaz ve oruç gibi doğrudan ibadet olan fiillerden görmüşler ve onun sünnet grubunda yer alan bir ibadet olduğunu belirtmişlerdir. Bunun sonucu olarak Kur'ân okuma ve dinleme, tarih boyunca bütün müslüman toplumların büyük hassasiyet gösterdikleri, etrafında çeşitli kurumlar ve kültürel zenginlik oluşturdukları temel bir ibadet tarzı olmuş, mânasını anlamadığı halde Kur'ân okuma ve dinleme, mânasını anlayarak ve üzerinde düşünerek okuma derecesinde olmasa bile ibadet olarak görülmüştür. Bu anlayış, Kur'ân'ın Arapça metninin tecvid ve mehâric-i huruf gibi düzgün okuma kurallarına riayet edilerek okunması ve küçük yaşta bu eğitimin kazanılmasının gerekliliğini de içinde taşır. Hatta Kur'ân okumada ve mushafa dokunmada abdest şartının aranması da temelde Kur'ân'ın salt okunuşunun ibadet sayılmasından kaynaklanır. Böyle bir anlayış, diğer dinî gerekliliklerin yerine ikame edilmediği ve onları gölgelemediği sürece, Kur'ân'ın mânasının ve davetinin taşıdığı evrenselliğe ilâve olarak yeryüzündeki bütün müslümanlara Arapça'yı bilme ve anlama şartı getirmeksizin kutsal kitabını okuyarak ve dinleyerek de ibadet etme imkânını sağlamıştır.

Diğer zamanlarda başlı başına bir ibadet olarak görü-

len Kur'ân okuma namazın ifasının da ana unsurları arasında yer alır. Namazda kıyam esnasında Kur'ân'dan bir miktar okunması namazın rükünlerinden olup iki rek'atlı namazların, sünnet ve nafile namazlarla vitir namazının her rek'atında farzdır. Kırâet olarak Fâtiha'nın okunmasının gerekliliği, üç ve dört rek'atlı farz namazlarda kırâetin hükmü, imama uyan kimsenin kırâet yükümlülüğü, namazda Kur'ân'dan okunması gereken miktarın alt sınırı, Kur'ân'ın Arapça metni yerine onun herhangi bir dildeki tercümesinin namazda okunup okunamayacağı veya hangi şartlarda okunabileceği gibi hususlar ise fakihler arasında tartışmalıdır. Ancak bu konudaki görüş ayrılıkları esasa ilişkin olmadığı gibi İslâm'ın ilk asırlarından gelen fiilî sünnet Kur'ân okumanın bizzat ibadet olarak görülmesi, ibadetlerde dinî bildirimin ve fert açısından ihtiyatın asıl olması gibi sebeplerle namazların ifasında Kur'ân'ın Arapça olarak okunması, anlama şartına bağlı olmaksızın namazın ifasının ana unsurları arasında yer almış, müslümanların asırlardır devam eden ortak uygulaması da bu çizgiden hiç sapma göstermemiştir.

Mushafa Dokunmada Abdest ve Gusül Şartı: Kur'ân'la ilgili fikhî hükümlerden biri, mushafı abdestsiz ve cünüp kimsenin eline almasının caiz olup olmadığı meselesidir. Konu klasik literatürde Kur'ân kelimesinin soyut mânasını çağrıştırmaması, iki kapak arasında yazılı olan kelâmın anlaşılması için "mushafa dokunmak" ve "mushafı eline almak" tabirleriyle geçer. Ebû Hanîfe, Mâlik, Şâfiî ve Ahmed b. Hanbel dahil olmak üzere fakihlerin büyük çoğunluğuna göre mushafa abdestsiz dokunmak, onu abdestsiz eline almak caiz değildir. Sahabe ve Tabiîn'den birçok âlimin görüşü de bu yöndedir. Çoğunluk bu görüşüne delil olarak Kur'ân'daki, *"Şüphesiz bu, korunmuş bir kitapta bulunan değerli bir Kur'ân'dır;*

ona ancak temizlenenler dokunabilir" mealindeki âyeti (Vakıa 56/79) ve "Kur'ân'a ancak temiz (tâhir) olanların dokunabileceği" anlamında toparlanabilecek olan farklı metinlerle gelmiş çeşitli hadis rivayetlerini gösterirler. Buna göre Kur'ân'ı eline almak ve ona dokunabilmek için büyük ve küçük hadesten temizlenmiş olmak, yani abdestsiz veya cünüp olmamak gerekir. Hayızlı ve nifaslı (loğusa) kadın için de hüküm aynıdır. Ancak Mâlikîler ile diğer mezheplerden bazı fakihler cünüplüğün iradî, hayız ve nifasın gayri iradî oluşunu dikkate alarak ve uzun süre Kur'ân'dan uzak kalmanın onu unutmaya yol açabileceği endişesini dile getirerek, özellikle de Kur'ân öğretmek ve öğrenmek durumunda olan kimseleri kastederek hayız ve nifas halindeki kadınların mushafı ellerine alabileceklerini ve onu okuyabileceklerini belirtirler.

Sahabeden İbn Abbas ile Zeydiyye fakihleri mushafa cünüp olanın dokunamayacağı, abdestsiz kimsenin ise dokunabileceği görüşünde iken Zahirîler bu ayırımı da yapmayıp abdestsiz ve cünüp kimsenin Kur'ân'a dokunabileceğini söylerler.

Tartışmanın odağında yukarıdaki âyette geçen "korunmuş kitap", "temizlenmiş olanlar" ve "dokunma" ifadelerine nasıl bir anlam verileceği veya dokunmanın nesnesinin (mef'ul) ne olduğu tartışması yer almakta; çoğunluk âyeti, bu konudaki hadisleri de delil getirerek mushafı abdestsiz ve cünüp olanın eline almaması şeklinde anlarken farklı görüş sahipleri, rivayet edilen hadislerin zayıf olduğu ve hükme delâlette açıklık bulunmadığı, âyette de mushafın kastedilmediği, levh-i mahfuza meleklerden başkasının muttali olamayacağına işaret edildiği, hükmî değil maddî temizlenmenin veya mümin olmanın kastedildiği gibi yorumlar yapmaktadır. Gerçekten de bu konuda tefsir kaynaklarında sahabe ve tabiîn âlimlerinden nakledilen

rivayetler âyetin farklı yorumlarından her birini destekleyecek bir çeşitlilik ve zenginlik taşır. Kur'ân'ın hidayet rehberi olması onun okunması, mânasına nüfuz edilmesi ve mesajının benimsenmesi ve hayata aktarılması ile mümkün olur. Bunun için de insanları Kur'ân okumaya teşvik etmek, aradaki engelleri mümkün olduğu ölçüde kaldırmak gerekir. Mâlikîler'in hayızlı kadın için getirdikleri kolaylık bunun bir örneğidir. Ancak kişinin abdestsiz ve cünüp olması kolayca giderilebilir bir hükmî kirlilik hali olduğundan İslâm âlimlerince bu aşılabilir bir engel olarak görülmüş ve bu hükmî kirlilikten temizlenerek Kur'ân'a el sürülmesi istenmiştir. Öyle anlaşılıyor ki âlimlerin büyük çoğunluğu, mushafın ele alınabilmesi için abdest şartını koşarken âyet ve hadislerin yorumu kadar kendilerine intikal eden amelî sünneti ve geleneği de göz önüne almışlar, ayrıca bu vesileyle Kur'ân'ın Allah'ın kelâmı, İslâm dininin ana kaynağı olduğu ve müslümanlar nezdinde müstesna bir yere sahip bulunduğu fikrini teyit etmeyi, onu okuyacak kimsenin istifadesini âzami ölçüde arttırabilmek için böyle bir hazırlık yapmasının yararlı olacağını düşünmüşlerdir.

Kur'ân Okumada Abdest ve Gusül Şartı: Kur'ân okuyacak kimsenin abdestli olmasının şart olup olmadığı, cünüp ve hayızlı kimsenin ne ölçüde ve nasıl Kur'ân okuyabileceği meselesi de fakihleri hayli meşgul etmiştir. Bu konunun hem Kur'ân'a abdestli olarak dokunma şartıyla hem Kur'ân okumanın İbadet olmasıyla doğrudan ilgisi vardır. İslâm âlimlerinin ortak görüşüne göre Kur'ân'ı ele almadan ezberden veya mushafa bakarak okuyan kimsenin abdestli olması müstehap ise de şart değildir. Bu görüş Hz. Peygamber'in, Kur'ân okunmasına cünüplük dışında hiçbir halin engel olmayacağını söylediğine dair rivayetle

bu yöndeki bazı uygulamaları ve sahabe tatbikatıyla delillendirilir. Cünüp, hayızlı ve lohusa olana gelince, fakihlerin çoğunluğuna göre ayrıntıda bazı görüş farklılıkları bulunsa bile bu kimselerin ezberden de olsa Kur'ân okuması caiz değildir. Ancak mushafa dokunmadan ve kelimeleri telaffuz etmeden Kur'ân'ı gözleriyle süzebilir veya okunan Kur'ân'ı dinleyebilirler. Bu hükmün delili olarak hayızlı ve cünüp olan kimsenin Kur'ân'dan bir şey okumasını meneden rivayet gösterilir.

Öte yandan sahabeden İbn Abbas ile tabiînden Saîd b. Müseyyeb'den cünübün Kur'ân okuyabileceği görüşü rivayet edilmiş, başta İbn Hazm olmak üzere Zahirî fakihleri bu görüşü savunmuştur. Mâlikîler, mushafa dokunmadaki görüşlerinin devamı olarak hayızlı ve nifaslı kadının Kur'ân okuyabileceği, fakat âdet kanı kesildiği andan itibaren gusledinceye kadar bu sürede cünüp sayıldığı için Kur'ân okuyamayacağı görüşündedir. Hanbelîler'den İbn Teymiyye de nifaslı (ve hayızlı) kadının Kur'ân'ı unutma endişesini taşıdığında okumasını caiz görür.

Kur'ân yüce yaratıcının kelâmı olduğu için İslâm geleneğinde ona her zaman çok üstün saygı gösterilmiş, âdaba aykırı sayılabilecek davranışlardan özenle kaçınılmış, Kur'ân okumanın kendisi de öteden beri ibadet niteliğinde bir davranış olarak görülmüştür. Kur'ân okurken abdestli olmanın tavsiye edilmesi müslümanların bu ortak şuurunu gözettiği gibi, abdestin ibadetin ifasını güzelleştiren ve ondan alınacak manevî hazzı arttıran bir boyut olmasına da dikkat çekmektedir. Böyle olduğu için ibadet niteliği ön plana çıkan Kur'ân okuma sırasında abdestli olunması, mushafın abdestli olarak ele alınması yerinde bir davranıştır. Ancak Kur'ân okumaktan asıl maksadın mânasını anlamak ve içerdiği emir ve tavsiyelere uygun davranma iradesini kazanmak olduğu göz önüne alınırsa anlamanın,

öğretme ve öğrenmenin ön plana çıktığı durumlarda bazı fakihlerce dile getirilen ruhsattan yararlanılması ve abdest şartının ihmal edilmesi mümkün görünmektedir. Fakihlerin Kur'ân okumada abdesti müstehap seviyesinde görmeleri de böyle bir anlam taşır.

Allah Rasûlü ve Ashabı Kur'ân'ı Nasıl Okudular?

Rasûlüllah Efendimiz'in (s), ve ashâbı kirâmın biricik gündemleri Kur'ân'dı. Onlar, Kur'ân'ı konuşuyor, Kur'ân'ı düşünüyor, Kur'ân'ı yaşıyorlardı. Yine onlar, Kur'ân'la konuşuyor, Kur'ân'la düşünüyor, Kur'ân'la yaşıyorlardı. Bizzat Kur'ân'ın övdüğü o örnek nesil, Kur'ân'la yürüyor, Kur'ân'la oturuyor, Kur'ân'la kalkıyor, Kur'ân'la bakıyor, Kur'ân'la "büyük cihad" yapıyordu.

O örnek Kur'ân nesli, Kur'ân-ı Kerim'i, bizzat Kur'ân'ın gösterdiği ve Allah Rasûlü'nün öğrettiği ilkeler doğrultusunda okudular, anladılar ve en güzel şekilde yaşadılar, temsil ettiler.

Bugün de Kur'ân-ı Kerîm, Allah Rasûlü'nün o şaşmaz tavsiyeleri ve uygulamaları dikkate alınarak okunmalıdır. Onlar Kur'ân'ı nasıl "hayatın kitabı" olarak okuyup günlük hayatlarını a'dan z'ye Kitab'a göre şekillendirdilerse bugün yapılması gereken de böyle bir okumadır. Kur'ân herhangi

bir beşeri kitap gibi, bir edebiyat, tarih yahut felsefe kitabı gibi okunursa, okuyucu farklı duygulara kapılabilir. Dahası, Kur'ân-ı Kerim günlük hayattan ve "örnek hayat" olan Rasûlüllah'ın sîreti ve hayat tarzından kopuk okunursa, doğru anlaşılamaz ve doğru uygulanamaz.

Merhum Aliya İzzetbegoviç'in harika tespiti ile; "Kur'ân'ın alelade bir okuyucu veya bir tahlilciye sistemsiz göründüğü ve birbirine zıt unsurları bir araya getirdiği intibaını uyandırdığı malumdur. Ne var ki Kur'ân, edebiyat değil, hayattır. Dolayısıyla ona bir düşünce tarzı değil, bir yaşama tarzı olarak bakmaya başlanır başlanmaz güçlük ortadan kalkar ve bu yanlış intibalar da değerini kaybeder. Kur'ân'ın yegâne hakiki tefsiri hayat olabilir ve bildiğimiz gibi, Hz. Muhammed'in hayatı tam buydu. İslam'ın öğretisi Kur'ân'ın yazılı şeklinden anlaşılmaz ve mütenakız görülebilir. Fakat Hz. Muhammed'in hayatında tam manâsıyla tabii bir ahenk içinde, sevgi ile kuvvet, ulvi ile tabii, ilahi ile insani hususların pek müessir birliği olarak ortaya çıkar."[33]

Demek ki; Kur'ân-ı Kerim'i gereği gibi okuyup onun ilkelerini doğru olarak bugünün dünyasına taşımakla görevli olan müminler, Allah Rasûlü'nün "Yaşayan Kur'ân" olan ahlakını, hayat tarzını, sîretini ve Kur'ân'ın tefsiri olan şerefli sözlerini dikkate alarak bu görevlerini yerine getirebilirler.

Kur'ân'ın hayat verici prensiplerini bugünün dünyasına taşımak için, tıpkı Allah Rasûlü ve ashabının yaptığı gibi, onu dinamik ve inkılâpçı bir gözle, hayatın içinde/n ve hayata yepyeni bir yön vermek amacıyla okuyup anlamak ve hemen uygulama planına aktarmak gerekiyor. Roger Garaudy'nin dikkat çektiği üzere; o kutlu geleneğe bağlı kalmayı onların ifadelerini aynen tekrarlamak ola-

33 Ali İzzetbegoviç, Doğu ve Batı Atasında İslam, s. 22.

rak görmeyip, onların örnekliğini bugünün dünyasında yaşamak ve onların yaratıcı sorumluluk bilincini bugünün dünyasında kuşanabilmek olarak görmek ve uygulamak gerekiyor:

"İslâm bugün, doruğa ulaştığı dönemlerdekinden çok daha büyük yayılma imkan ve ufkuna sahiptir. Hayatta kalması tehlikeye girmiş bir dünyaya İslâm yeniden umut verebilir. Kendisini çare bulunmaz bir çöküşe mahkûm eden, kısırlaştırıcı bütün 'ictihat' redlerinin ötesine taşıp bir zamanlarki ihtişamını sağlamış olan **hayat verici prensiplere** tekrar kavuşmasını bilirse, İslâm bunu başarabilir.

Yeni gözlerle okunan Kur'ân, o zaman bütün gerçek azametiyle son vahiy olarak kendisini gösterir...

Biz bu dini hiç de bugünkü haliyle değil, aksine onu insanın insanlaşmasına yaptığı katkı bakımından ele alıyoruz. Ayrıca bu dinin, **diriltici ve yön verici sadakatini**, geleneklerinin on asırlık can sıkıcı ve onur kırıcı lafızcılığında değil de **ilk vahyinin dinamizminde** arayacak olursak, tekrar bu insanlaşmaya katkıda bulunabileceğine inanıyoruz.

Kur'ân'ın 1400 yıldan beri hep seçilegelmiş aynı bölümlerinin tekrarıyla yetinilmeyip, bu son vahiy, **organik ve canlı bütünlüğü içinde yeniden okunursa...**

Vahyin ilahi kelamı olan Kur'ân, geleneklerin insan sözüyle karıştırılmazsa...

Her âyetin, tarihin bir anında, bir halkın karşısına çıkmış somut sorunlara cevap vermek için 'inmiş' olduğu, bu âyetlerin ebedi değerinin kesinlikle soyut bir formül olmasından değil de canlı bir soruya canlı bir cevap niteliği taşımasından ileri geldiği ve her âyetin, bizi kendisinden hareketle **günümüzün canlı sorularına canlı bir cevap bulmaya çağıran** ebedi sorgulama değerini bizim için 14 asır sonra dahi muhafaza ettiği unutulmazsa...

Kur'ân âyetlerinin bize sık sık hatırlattıkları gibi, Yüce Allah'ın, bize önceden hazır bir hakikati vermek için değil de bizim hakikat arayışımızı yönlendirmek için, insanların ifade tarzını aşan bir dille, yani îmâ yoluyla konuştuğunu unutmazsak...

Hz. Peygamber'in arkadaşlarının, ilk dört büyük halifenin, geçmişin büyük fıkıhçı/hukukçularının, sorumlu araştırıcılar olarak, Medine Toplumu'ndan çok farklı olan kendi dönemlerindeki bir devletin içinde karşılaşılan yeni meselelere çözümler bulabildiklerini hatırlar ve onlara sadık ve bağlı kalmanın, onların sözlerini tekrarlamak değil, aksine onların örneğini, onların yaratıcı ve sorumlu girişimini düşünürsek...

Onların kendi zamanlarının problemlerini, Allah'ın doğru yolundan ayrılmayarak halletmesini bildiklerini, kısacası, o büyük insanların bize her yerde işe yarayan, bir çeşit maymuncuk reçeteler değilse de yenilikleri göğüslemek için bir metod bıraktıklarını aklımızdan çıkarmazsak...

İşte ancak o zaman İslâm, tıpkı başlangıcında olduğu gibi, yeniden canlı, evrensel ve herkese açık hale gelecek... Medine Toplumu'nun temel değerleriyle bereketlenip verimlenmiş bir toplumun umutlu geleceğinin kapıları açılacaktır..."[34]

Evet, geçmişin, günümüzün ve geleceğin canlı soru(n)larına canlı cevaplar veren Kur'ân-ı Mübin'i Allah Rasûlü ve arkadaşlarının "eskimeyen" bakış açıları ile okumayı başarabilersek, vahyin diri ve diriltici soluğunu çağımıza taşıyabilir, Medine Toplumunu bugünün dünyasında da kurabiliriz.

34 Roger Garaudy, İslâm ve İnsanlığın Geleceği, s. 182-184.

***

Şimdi, Allah Rasûlü (s.) ve onun kutlu ashabının Kur'ân'ı nasıl ve hangi ilkeler çerçevesinde okuduklarını ve okumayı tavsiye ettiklerini tespite gayret edelim. Bu konuda elbette çok farklı tasnifler ve sıralamalar yapılabilir. Biz, Rasûlüllah (s.) ve ashabının hayatlarından seçtiğimiz örneklerle konuyu incelemeye çalışacağız.

Kur'an Okumanın Âdâbına Dair Genel İlkeler

Kur'ân okumanın âdâbı hakkında Allah Teâlâ (c.c) Kur'ân-ı Hakîm'inde şöyle buyurur:

"Temiz akıl sahipleri o kimselerdir ki, ayakta iken, otururken ve yatarken Allah'ı anarlar. Göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde tefekkür ederler. Ve "Rabbimiz! Sen bunu boş yere yaratmadın. Sen sübhansın/yücesin. Bizi ateşin azabından koru." derler." (Âl-i İmran 3/191)

Bu âyette, Kur'ân okuyanların, o esnadaki şeklî duruşlarından başlanarak, esas itibari ile kalbî ve zihnî duruşlarının nasıl olması gerektiği tarif edilmiştir. Ayakta, otururak veya yatarak Allah'ı zikredip Allah'ın yazılı ve kevni kitabı üzerinde tezekkür, tefekkür ve tedebbürde bulunan müminler, akıllarını kalplerinin emrine vererek Allah'ın yüce kudretini idrak etmeli, O'nun emrine baş eğmeye, yasaklarından kaçınmaya azmetmeli ve Cehennem ateşinden kurtulmak için yalnız O'na dua ve niyaz etmelidirler. Yani, bu âyette tefekkürün biçimi değil özü ve amacı vurgulanmıştır. Kısaca: Allah Teâlâ, kendi zâtını ananları ve âyetleri üzerinde düşünenleri övmektedir.

İslâm âlimleri, bu âyetteki sıralamadan hareketle; ayakta okumanın oturarak okumaktan, oturarak okumanın

yatarak okumaktan daha faziletli olduğunu söylemişlerdir.

Nitekim Hz. Ali'nin (r.a) şöyle dediği nakledilir:

"Ayaktayken namazda Kur'ân okuyan bir kimse için her harfe karşılık yüz sevap yazılır. Otururak namazda Kur'ân okuyan için her harfe karşılık elli, namazın dışında abdestli olarak okuyan için de yirmi beş ve abdestsiz olarak okuyan için ise on sevap vardır. Geceleyin ibadet etmek daha efdaldir. Çünkü o gece, kalbin her şeyden boşalmasına daha elverişlidir."

Bu açıklamalardan ve önceki bölümlerde aktardığımız Kur'ân'ın kırâetine dair bilgilerden hareketle, İslam âlimlerinin Kur'ân okumanın âdâbına dair belirledikleri ilkeleri şöyle sıralayabiliriz:

1) Kur'ân okumaya başlamadan abdest alınır.

2) Kur'ân okurken, ayakta durarak veya otururak kıbleye dönülür. (Kibirle otururak Kur'ân okumak âdâba terstir.)

3) Kur'ân okumaya istiaze (E'ûzü billahi mine'ş-şeytani'r-racîm) ve besmele (Bismillahi'r-Rahmâni'r-Rahîm) ile başlanır.

4) Edepli ve sakin bir şekilde, başını önüne eğerek, huşu ile Kur'ân okunur.

5) Namazda ayakta iken ve camide Kur'ân okumak, en faziletli ve en uygun hâl olarak görülür.

6) Hangi şekilde olursa olsun, kırâette esas olan, Kur'ân'ı kalben tefekkür ederek okumaktır.

7) Kur'ân okunurken dinlemek ve o esnada konuşmamak (A'râf 7/204) da âdâbdandır.

Kur'ân'ı okumanın âdâb ve erkânını en iyi bilenler ve uygulayanlar, hiç şüphesiz, vahyin doğrudan muhatabı olan Rasûlüllah (s.) ve onun kutlu ashabı idi.

Şimdi, Kur'ân okumanın âdâb, erkân ve usûlünü; âyetlerden, hadislerden ve o kutlu neslin uygulamalarından seçtiğimiz örnekler eşliğinde birlikte öğrenmeye çalışalım.

1. Kur'ân Okumadan Önce Şeytandan Allah'a Sığındılar

Allah Rasûlü (s.) ve ashabı, Kur'ân okumak istediklerinde öncelikle, ***"E'ûzü bi'llâhi mine'ş-şeytani'r-racîm"*** diyerek kovulmuş şeytandan Allah'a sığınırlardı. Şu âyetler, onların Kur'ân okurken uydukları ilk ilke idi:

"Kur'ân okumak istediğin zaman kovulmuş şeytandan Allah'a sığın. " (Nahl 16/98)

Yani şeytanın vesveselerinden korunmayı Allah'tan iste; ***"Eûzü billahi mine'ş-şeytani'r-racîm"*** de.

Şeytan, insana ve özellikle de müslümana hep kötü düşünceler fısıldar; onların nefsi emmaresine hitap eder, her çağın moda düşünce kalıplarını ve ideolojilerini telkin eder; böylece onları Allah'tan, Allah'ı anmaktan ve ilahi mesajlara kulak verip öğrenmekten alıkoymaya çalışır. Zira şeytan insanın apaçık ve en büyük düşmanıdır. Rabbimiz, bu hakikati Kur'ân'da sıkça hatırlatır (7/27; 17/53; 36/59-62; 47/25).

"Şeytan sizin düşmanınızdır, sizde onu düşman tutun..." (Fatır 35/6)

Mümin, şeytanı gerçek düşman bilmeli, onun fısıltılarına kulak vermemelidir. Bütün benliğiyle Kur'ân'a yönelmek için de, ***"Kovulmuş şeytandan Allah'a sığınırım (Eûzü billahi mine'ş-şeytani'r-racîm)"*** demelidir.

Allah Rasûlü (s.) ve ashabı, Kur'ân'la kendi aralarına girmeye çalışan apaçık düşmanın vesvese ve iğvâsından, dürtüklemesinden uzak kalmak için istiaze ederek Allah'ın kitabına huşu ile yaklaşırlardı.

Şeytandan Allah'a sığınmak, sadece Kur'ân okurken değil, her zaman yapılması gereken bir tedbirdir.

"Şeytandan bir vesvese seni dürterse, hemen Allah'a sığın; çünkü O işitendir, bilendir." (A'râf 7/200)

Cafer bin Sadık, "Kur'ân okunmak istendiğinde ve diğer ibadetlerden önce, istiâze'nin emredilmesinin sebebi, dilini gıybet, yalan ve dedikodu gibi kötü işlerle kirleten insanın istiâze ile onu temizlemesi böylece her türlü noksanlıklardan uzak olan Rabb'inin kelâmını temiz bir lisanla okumasıdır." demiştir.[35]

İmam Gazali, Kur'ân okumaya başlamadan önce şu dua ve âyetleri okumayı tavsiye eder:

"Rahmetten uzaklaştırılan şeytanın şerrinden, semî ve alîm olan Allah'a sığınırım. Ey rabbim! Şeytanların dört yanımı sarıp iğva etmesinden de sana sığınırım."

Duadan sonra Nâs sûresi ile Fâtiha-i Şerîfe'yi okumalıdır. Bunlardan sonra Kur'ân okumaya başlamalıdır.[36]

"Muavvizeteyn" ismi verilen Felak ve Nâs sureleri Kur'ân-ı Kerim'in son iki suresi olup, şeytanın her türlü vesvesesinden ve diğer her türlü kötülükten Allah'a sığın-

35 İstiaze hakkında geniş bilgi için: Yakup Çiçek, Fahrettin Yıldız, İstiâze Şeytan [İblis-Tâğut].

36 Gazali, İhya, 'Kur'ân'ın Faziletleri' bölümü.

manın en güzel ve en veciz ifadeleridir. Allah Rasûlü (s.), ashabına, bu iki sureyi sık sık okumalarını tavsiye buyurmuştur.

"Rasûlüllah'ın (s.) Redîfi" Ukbe (r.a), Peygamberimiz'in Tavsiyesi ile Devamlı Felak ve Nâs Okurdu

Ukbe b. Amir el-Cuhenî (r.a) şöyle anlatır:

"Otlatmakta olduğum küçük sürümün arasındayken Rasûlüllah (s.) Medine'ye geldi, Onun geldiğini haber alınca hemen küçük sürümü bıraktım. Durup dinlenmeden ona gitmek için yol yürüdüm. Onunla karşılaşınca:

-'Ben size bey'at edeceğim, ya Rasûlallah' dedim.

-'Sen kimsin?' dedi.

-'Ukbe bin Amir el-Cuhenî'yim' dedim.

-'Sence hangisi daha iyi: Bedevî beyatı mı yoksa hicret bey'atı mı yapacaksın?' dedi.

-'Hicret bey'atı yapmak istiyorum' dedim.

Rasûlüllah'a (s.) muhacirler gibi bey'at edip yanında bir gece kaldım ve küçük sürümün yanına döndüm.

Biz, on iki müslüman arkadaş sürülerimizi otlatmak için Medine'den uzakta kalıyorduk.

Aramızda şöyle konuştuk:

-'Bizde hiç iş yok, çünkü dinimizi anlatması için ve kendisine vahyedileni dinletmesi için hiçbir gün Rasûlüllah'ın (s.) yanına gitmedik. Her birimiz Yesrîb'e gitsin ve giden, sürüsünü burada kalanlara bıraksın.'

Ben şöyle dedim:

-'Her gün biriniz, Rasûlüllah'a (s.) gitsin. Gidecek olan sürüsünü bana bıraksın.'

Ben sürümü başkasına bırakmaktan çok korktuğum için böyle yapıyordum.

Her gün birisi Rasûlüllah'a (s.) gidiyordu. Otlatmam için sürülerini de bana bırakıyorlardı. Geldikleri zaman dinlediklerini ve öğrendiklerini ben onlardan alıyordum. Ancak çok geçmedi, kendime geldim ve şöyle dedim:

-'Yazıklar olsun sana! Sen, semiz olmayan, faydası da dokunmayan koyunların yüzünden mi kendini, Rasülüllah'la (s.) sohbetten ve aracısız yüz yüze ondan almaktan alıkoyuyorsun?'

Daha sonra koyunlarımı bırakıp Mescit'te Rasûlüllah'ın (s) yakınında ikamet etmek için Medine'ye gittim."

Ukbe bir gölge gibi Rasûlüllah'a (s.) yapışmıştı. Yürüdüğü zaman katırının yularını tutar, çoğunlukla da Rasûlüllah (s.) onu terkisine alırdı. Bu yüzden o, ***Rasûlüllah'ın (s.) redîfi*** (terkisine binen) diye adlandırılmıştı.

Çoğu defa da Rasûlüllah (s.) katırından indiğinde o biner, Peygamber de yürürdü. Ukbe anlatıyor:

-'Bir defasında Medine koruluğunda Rasûlüllah'ın (s.) katırının yularını tutuyordum. Bana şöyle dedi:

-'Ukbe, sen binmez misin?!'

-'Hayır' demeye niyet ettim. Fakat bunda Rasûlüllah'a (s.) hürmetsizlik olduğundan korkup:

-'Bineyim, ya Rasûlallah!' dedim. Rasûlüllah (s.) katırından indi, emrini yerine getirmek için ben bindim. Biraz sonra katırdan indim, Rasûlüllah (s.) bindi. Arkasından bana şöyle dedi:

-'Ukbe! Sana, şimdiye kadar benzeri görülmeyen iki sûreyi öğreteyim mi?'

-'Evet ya Rasûlallah (s.)' dedim. Bana, **Felâk** ve **Nâs** sûrelerini okudu.

Diğer bir rivayette: *"Bunlar **İhlas, Felak** ve **Nâs** sureleridir. Hiçbir geceni onları okumadan geçirme"* dedi. Namaz vakti girince, imam oldu ve o iki sûreyle namazı kıldırıp şöyle dedi :

-"Yatıp kalkarken bu sûreleri daima oku."

Ukbe (r.a); "Hayatım boyunca bu iki sûreyi devamlı okudum" der.

Başka bir rivayette Ukbe (r.a) şöyle dedi: "Ben Rasûlüllah'la (s.) beraber Cuhfe ile Ebva arasında gidiyordum, birden şiddetli bir rüzgâr ve karanlık bizi kuşatıverdi. Peygamber (s.), hemen Felâk ve Nâs surelerini okumaya başladı. Bana da şöyle dedi:

- "Ey Ukbe: Bu iki sureyi okuyarak Allah'a sığın, Allah'a sığınanlardan hiçbiri o ikisi gibi başka bir şeyle O'na sığınmamıştır. (Özellikle bu iki sure sığınmanın en iyisidir.)"

İlim ve cihâda çok önem veren Ukbe, sonunda; kurra, muhaddis, fakîh, feraiz âlimi, edip ve şair oldu.

Rasûlüllah'la (s.) birlikte Uhud'da ve ondan sonraki gazalarda bulunan Urve, İslâm fetihlerinde komutanlık yaptı, sayılı valilerden biri oldu. Şam'ın fethinde öncü kuvvetlerin komutanı o idi. Mısır'da valilik yapmıştı. O yıllarda içinde Ebû Eyyub el-Ensari'nin (r.a) ile birlikte İstanbul surları önlerine gelenlerden biri idi.

Urve, Kur'ân-ı Kerîm'i çok güzel okuyanlardandı. Gece olup ortalık sakinleşince Allah'ın Kitab'ını okurdu. Hûd ve Yusuf sûrelerini bizzat Rasûlüllah'tan (s.) dinleyip öğrenmiş, o şekilde de etrafına okuyup öğretmişti. Sahabe onun tane tane okuyuşunu dinler, kalpleri huşu duyar ve Allah korkusundan gözleri yaşlarla dolardı.

Bir gün Ömer İbnu'l-Hattab onu çağırıp şöyle dedi:

-'Bana biraz Kur'ân oku, Ukbe!'

-'Hay, hay, Emîru'l-Mü'minîn' dedi.

Ukbe, ona bir miktar Kur'ân okudu, Hz. Ömer göz-yaşlarından sakalı ıslanıncaya kadar ağladı.

Kendisinin yazdığı bir Kur'ân nüshasının bulunması, onun Kur'ân'la ilişkisinin boyutunu gösterir.[37]

37 Sahabiler Ansiklopedisi, 2/627-631; Kandehlevi, a.g.e,

***

Demek ki; Kur'ân'ı okumaya başlarken, önce Rabbimizin talimatına uyarak kovulmuş şeytandan Allah'a sığınmalı, şeytani eğilimlerin oluşturduğu zanni ve enfüsi dünyanın manyetik alanından kurtulmayı O'ndan dilemeli ve kalbimizi sadece Rabbimizin kelamına açık hale getirmeliyiz. Kelamullah'la aramıza giren her türlü aldatıcı ve ayartıcı şeytani duygu, düşünce ve dürtüyü ortadan kaldırmalıyız.

"Allah bizi doğru yola ilettikten sonra şeytanların saptırıp şaşkın şaşkın çöle düşürmek istedikleri" (En'am 6/71) kimselerden olmamak, ancak böyle bir istiaze ile mümkün olabilir.

Böylece Kur'ân'la başbaşa kalır ve zihnimizi meşgul edebilecek bütün dış etkenlerden kurtulmuş oluruz.

Şeytana karşı sürekli teyakkuz halinde bulunup onun etki alanından hep uzak olmak, sadece Kur'ân okurken değil, her zaman ihtiyaç duyduğumuz bir hal olmalıdır. Bu da istiaze ***(Eûzü billahi mine'ş-şeytani'r-racîm)*** ve Muavvizeteyn'i yani Felak ve Nâs surelerini dilimizden düşürmemekle mümkün olur. Tıpkı Ukbe bin Amir'in (r.a) Rasûlüllah'tan (s.) öğrenip uyguladığı ve bize öğrettiği gibi…

2. Yaratan Rab Adına Okudular

"Yaratan Rabbinin adıyla oku." *(Alak 96/1)*

Yüce Rabbimizin, Rasûl-i Ekrem'ine ilk hitabı bu idi. O da (s.), bu emr-i ilahiye uyarak, Kur'ân'ı okumaya yani onu tekrar ede ede öğrenip anlamaya ve duyurmaya Rabbi için, Rabbi adına, Rabbinin adı ile ve Rabbinin rızasını kazanmak niyetiyle başladı ve ümmetine de bunu öğretti: ***"Bismi'llâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm: Rahmân ve Rahîm olan Allah adına"***

Mekke müşrikleri, konuşmalarına, dualarına, önemli işlerine "Lât adına", "Menât adına" veya "Uzzâ adına" diyerek başlarlardı. Bu, onların hayatlarının ve sistemlerinin merkezine putlarını yerleştirdikleri anlamına geliyordu.

Yüce Rabbimiz ise, kutlu Peygamberine (s.), her işine yalnızca "Allah adına" / "Allah'ın adı ile" başlaması talimatını verdi. Allah Rasûlü'ne (s.) inen vahyin ilk cümlesinin bu şekilde ve emir kipi ile gelmesi son derece anlamlı idi. Bu talimat, Rasûlüllah'ın (s.) şahsında bütün Müslümanla-

ra, hayatlarının merkezine Allah'ı, sadece Allah'ı yerleştirmelerini ve her işe; okumaya, ibadete, sohbete, yemeye, içmeye, ticarete... besmele ile başlamalarını emretmekteydi. Böylece, okuma başta olmak üzere, Müslümanların her faaliyeti sadece Allah'ın rızasını tahsil etmeye yönelik olacaktır. Müminler, Kur'ân'ı, Allah'ın hayat veren mesajlarını anlamak ve onları bir hayat tarzı haline getirmek niyetiyle okuyacak ve uygulayacaklardır.

Yukarıda ilk madde olarak ele aldığımız "istiâze" yani kovulmuş şeytandan Allah'a sığınma ilkesi, hemen besmele ile yani Allah'ın adını anma ile tamamlanması gerekir; sadece Kur'ân okurken değil, her zaman...

Ebu Malik el-Eş'âri (r.a), Peygamberimiz'in (s.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Size Allah'ı zikretmenizi (her işinizde Allah'ı ve O'nun ilâhi buyruklarını unutmamanızı, O'nu hatırlamanızı) emrederim. Allah'ı her işinde anan kimsenin misali, kendisini süratle kovalayan (takip eden) düşmana karşı, kendini sağlam bir kaleye sığınarak koruyan kişi gibidir. Kul da böyledir. O kendini şeytandan ancak Allah'ı anarak koruyabilir."

Rasûlüllah (s.), ashabına, yalnızca Kur'ân okumaya değil, her hayırlı işe besmele ile yani Allah'ın adını anarak başlamayı öğretti; eve girip çıkmaktan, kapıyı açıp kapamaya, yeme içmeye kadar...

Câbir (r.a.)den, Rasûlüllah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

"Kapını kapa ve Allah'ın (c.c.) adını an. Şeytan (besmele ile kapanan) hiçbir kapalı kapıyı açamaz."[38]

Besmele; yeryüzünde "Allah'ın halifesi" olan insana (Bakara 2/30), her eylemini O'nun adına ve O'nun belirlediği ilkeler çerçevesinde gerçekleştirmesi gerektiğini hatırlatır.

38 Gazali, İhyâ, "Kur'ân'ın Faziletleri" bölümü.

Allah'ın emrettiği ve Peygamberimizin de (s.) ümmetine öğrettiği her işe besmele ile başlama ilkesi, Müslümanlara, her vesile ile Allah'ı hatırlayıp zikretmeleri, yaptıkları her işin hesabını O'na vereceklerini hiçbir zaman unutmamaları ve ikram ettiği sayısız nimetler için O'na hamdetmeleri zaruretini de hatırlatır.

Aşağıdaki olay, Allah Rasûlü (s.) ve ashabının bu ilkeyi nasıl yaşadıklarını gösteren örneklerden sadece bir tanesidir.

"Andolsun ki, Kıyamette Her Nimetin Hesabını Vereceksiniz! 'Bismillah' Deyiniz!"

İbnu Abbas anlatıyor:

"Hz. Ebû Bekir, öğle sıcağında mescide geldi. Ömer (r.a) onu görüp dedi ki:

-'Ebû Bekir! Niye bu saatte çıkıp geldin?' Ebûbekir (r.a):

-'Çok acıktığım için, bu saatte çıktım geldim' dedi. Ömer (r.a):

-'İnan, benim çıkmamın sebebi de bundan başka bir şey değil' dedi.

Onlar bu haldeyken, Rasûlüllah (s.) çıkageldi ve onlara sordu:

-'Sizleri bu saatte çıkmaya zorlayan nedir?' Onlar:

-'Bizi bu saatte çıkmaya zorlayan, karınlarımızın açlığıdır' diye cevap verdiler.

Rasûlüllah da (s.) şöyle konuştu:

-'Allah'a yemin ederim ki, beni çıkmaya zorlayan da bundan başkası değildir. Kalkın, gidelim.'

Kalkıp gittiler. Ebû Eyyub el-Ensari'nin evinin kapısına geldiler. Ebû Eyyub, her gün Rasûlüllah (s.) için yemek

ayırırdı. Eğer gecikir de vaktinde gelmezse, ev halkına yedirirdi.

Onları Ümmü Eyyub karşıladı. Rasûlüllah (s.) ve yanındakilere:

-'Hoşgeldiniz' dedi. Rasûlüllah (s.) :

-'Ebû Eyyub nerede?' diye sordu. Ebû Eyyub -yakındaki hurmalıkta çalışıyordu- Rasûlüllah'ın (s.) sesini duyup koşarak geldi ve o da Râsûlüllah (s.) ve yanındakilere:

-'Hoşgeldiniz' deyip sözüne şöyle devam etti:

-'Ya Rasûlüllah! (s.) Bu, sizin gelme vaktiniz değil.' Rasûlüllah (s.):

-'Doğru söyledin' dedi.

Sonra, Ebû Eyyub hurma ağaçlarının yanına gidip; içinde kurusu, olgunu ve tazesi bulunan bir hurma salkımı kesti. Rasûlüllah (s.):

-'Bunu kesmeni istemedim. Bize, kuru hurma toplasaydın olurdu' dedi.

Ebû Eyyub da şöyle dedi:

-'Ey Allah'ın Rasûlü! Ben hem kuru, hem olgun, hem de tazesinden yemeni arzu ettim. Daha senin için bir de hayvan keseceğim.' Rasûlüllah (s.):

-'Eğer kesersen, sağılanı kesme' dedi.

Ebû Eyyub (r.a) bir oğlağı tutup kesti. Sonra karısına:

-'Sen hamur yoğurup, bize ekmek yap. Sen iyi ekmek yaparsın' dedi.

Oğlağın yarısını alıp haşladı, yarısını da kızarttı.

Yemek pişince, Rasûlüllah'la (s.) arkadaşlarının önlerine konuldu. Hz. Peygamber (s.) oğlaktan bir parça alıp ekmeğin arasına koydu ve şöyle dedi:

-'Ebû Eyyub! Çabuk bu parçayı Fatıma'ya götür. Birkaç günden beri o böyle yemek görmedi.'

Yemeği yeyip doydukları zaman Peygamber (s.):

-'Ekmek, et, kuru, taze ve olgun hurma!' dedi. Gözleri yaşardı…

Ve şu âyeti okudu:

"Sonra andolsun ki, o gün her nimetten sorgulanacaksınız!" (Tekâsür 102/8)

Daha sonra da şöyle dedi:

-'Allah'a yemin ederim ki, işte bunlar, **Kıyamet gününde hesabını vereceğiniz** nimetlerdir. Böyle nimetlere kavuşup onları yerken:

-***"Bismillah (Allah'ın ismiyle)"*** deyiniz. Doyduğunuzda da:

-***"Bizi doyuran, bize nimetler veren ve iyilik eden Allah'a hamdolsun"*** deyiniz'."

***

Uzun süre aç kaldıktan sonra ilk kez eti, ekmeği, hurmayı bir arada bulan Rasûlüllah'ın (s.) en yakın arkadaşlarına, Kıyamet günü bunların hesabını kesinlikle vereceklerini hatırlatması oldukça anlamlıdır. Şüphesiz, her gün bunlardan fazlasını birlikte bulan bizler kıyamette nasıl hesap vereceğimizi düşünmeliyiz?

Ancak, en az onun kadar önemli olan ve onu tamamlayan bir diğer husus da; her işe "besmele" ile (Bismillahi'r-Rahmani'r-Rahim) başlamaktır. Yeme içmeden oturup kalkmaya, inmeye, binmeye, giymeye, uyumaya, konuşmaya, çalışmaya kadar her işi, Allah'ın adını hatırlayarak, Allah adına ve Allah'ın rızası için yapan bir insan harama, fahşâya, münkere, yanlışa yönelmez, yönelemez.

İslam büyüklerinin yemekle ilgili harika tavsiyesi şudur: ***Yemeğin başı zikir, ortası fikir, sonu şükürdür.*** Yani başlarken besmele çekmek, yeme sürecinde o nimetleri bize bahşeden Rabbimizin yüce kudretini ve merhametini tefekkür edip düşünmek ve sonunda da O'na yürekten hamdü senada bulunmak...

İşte, Kur'ân'ı okuyup anlamaya ve anlatmaya "Yaratan Rabbinin adıyla" başlayan bir mümin de; Allah'ın rızasını kazanmanın dışında herhangi bir duygu ve düşünceye kapılmaz. Çünkü o, okumaya başlarken besmele çekerek, tezekkür ve tefekkür rotasını en baştan çizmiş olur ve yol boyu bu rotadan sapmaz.

3. Her Şeyden Kopup Allah'a Yönelerek Kur'ân Okudular

"(Kur'ân okurken) Rabbinin adını an ve her şeyden koparak O'na dön."
(Müzzemmil 73/8)

Arapça aslı "Ve tebettel ileyhi tebtîlâ" olan bu âyetteki ***"tebettül"*** kavramı, anlam olarak 'kesi-vermek' demektir; yani Allah'tan başka her şeyden ve herkesten ilgi ve alakayı kesmek, dünyayı gönülden silip atıvermek ve kalbini böyle Allah'a yöneltmek. Onlar Kur'ân okurken kalplerini Allah'a teslim ederlerdi.

Allah Rasûlü ve ashabı, Kur'ân okurken dünya ve içindeki her şeyden teberri eder, uzaklaşırlardı.

İmam Gazali'ye göre; ***"teberri"***den maksat, Kur'ân'ı okuyan kişinin varlık ve kuvvetinden teberri ederek (uzaklaşarak), nefsine katiyyen rıza ve temizlenmiş gözüyle bakmamasıdır.

Sâlihleri medhedip onlara Allah'ın çeşitli nimetlerini vadeden âyetleri okuduğu zaman nefsini onlardan say-

mamalı, belki o vasıflara lâyık olarak ibadet edenleri ve o sahada doğru olanları görmeli, onların kervanına katılmak için Allah'a niyazda bulunmalıdır. Asileri ve kusurluları yeren, kötüleyen âyetleri okuduğu zaman nefsini onlarla beraber görmeli ve kendisinin muhâtab olduğunu düşünerek korkmalıdır.

İşte bu sırra binaen Abdullah bin Ömer (r.a):

-'***Ey Allahım! Ben zulmümden ve küfrümden ötürü senden af dilerim***' dediğinde kendisine sorulur:

- 'Zulüm malûm ve fakat küfür ne demek?'

Bunun üzerine İbn Ömer (r.a) şu âyeti okur:

"Gerçekten insan çok zâlimdir, çok keffârdır (nankördür)." (İbrahim 14/34)

Yusuf bin Esbat'a, "Kur'ân'ı okuduğun zaman nasıl dua ediyorsun?" diye sorulduğunda; ***'Nasıl dua edeyim? Kusurumdan ötürü yetmiş defa Allah Teâlâ'dan af diliyorum...'*** diye cevap verir.

Bu bakımdan kişi Kur'ân hakkında nefsini böyle kusurlu görürse, onun bu görüşü Allah'ın rahmetine yaklaşmasına sebep olur...

Allah Teâlâ'nın ilahi kelâmı latîf kolaylıklarla çetin şiddetleri, ümit ve korkuları içeren bir kelâmdır...

Okuyanın kalbi, hâller değiştikçe durmadan değişir. Her hâle göre kalp, farklı keşifler yapar...[39]

Allah Rasûlü (s.) ve ashabı, Kur'ân okurken, Kur'ân'ı düşünürken; adeta dünya ile aralarına bir perde çeker, her türlü nefsanî ve dünyevi endişeden uzaklaşır, kendilerini tamamen Allah'ın kelâmını anlamaya verirlerdi...

Sahabe-i kiram, kendi nefislerine zulmettiklerini düşünür, bu yüzden de kendilerini hep suçlu ve günahkâr görürlerdi. Rasûlüllah'tan (s.) Hz. Yunus'un duasını öğrenen Hz. Osman (r.a), kendisini Yunus'un (a.s) yerine

39 Gazali, a.g.e, aynı bölüm.

koyarak Rabbine yalvarırken yanından geçenleri fark etmez, konuşulanları duymaz, verilen selamları bile alamazdı…

Hz. Osman'a (r.a) Sad'ın (r.a) Selâmını Almayı Unutturan Âyet: "Yunus'un Duası"

Sa'd b. Ebî Vakkas (r.a) anlatıyor:

Bir gün Hz. Osman'ın (r.a) yanından geçerken ona selam verdim. Bana dikkatle bakmasına rağmen selamıma karşılık vermedi. Bunun üzerine Mü'minlerin Emîri Hz. Ömer'e giderek:

-"Ey Mü'minlerin Emîri! Acaba İslâm'da bazı değişiklikler mi meydana geldi?" dedim.

-"Niçin böyle söylüyorsun; bir şey mi oldu?" diye sordu.

-"Hayır, bir şey olmadı. Ama bugün mescitte oturmakta olan Osman'ın yanından geçerken ona selam verdim. Bakışlarını bana çevirmesine rağmen selamımı almadı" dedim.

Bu sözlerim üzerine haber göndererek Hz. Osman'ı huzuruna getirtti ve ona:

-"Niçin kardeşinin selamına cevap vermedin?" dedi. O:

-"Ben böyle bir şey yapmadım" diye cevap verdi. Bense:

-"Hayır, böyle yaptın!" dedim. O da yapmadığına dair yemin etti. Buna karşılık ben de yaptığına dair yemin ettim. Sonra Hz. Osman hadiseyi hatırlayarak şunları söyledi:

-"Evet, sen haklısın. Ben bu hususta tevbe ediyor ve Allah'tan bağışlanma diliyorum. Yanımdan geçtiğini farkettim. Fakat o sırada derin bir düşünceye dalmış olduğum için selamını duymadım: Zamanında Hz. Peygamber'den bir kelime/söz işitmiştim. Allah'a yemin ederim ki o kelimeyi her hatırladıkça gözümün ve kalbimin önüne

bir perde gelir". O zaman ben de ona şöyle dedim:

-"O kelimenin ne olduğunu ben biliyorum ve sana söyleyeyim. Hz. Peygamber bizlere ilk duayı haber veriyordu. O sırada bir göçebe Arap geldi ve Hz. Peygamber'i meşgul etti. Bu yüzden o sözlerini tamamlayamadan kalktı. Ben de arkasından gittim. Kendisine yetişmezden önce evine girmesinden korktuğumdan ayaklarımı yere vurdum. O zaman Hz. Peygamber dönüp:

-*"Ebu İshak, sen misin?"* buyurdular.

-"Evet, ey Allah'ın Resûlü! Benim" dedim.

-*"Ne istiyorsun?"* dediler.

-"Bir şey istemiyorum. Ancak sen bizlere ilk duayı söylüyordun; o sırada göçebe Arap gelerek seni meşgul etti. Bu yüzden de sözlerini yarıda kestin, bunu rica edecektim" dedim. Şöyle buyurdular:

-"Evet o, Zünnûn'un (Yunus'un) balık karnında iken yapmış olduğu şu duadır:

"Lâ ilâhe illâ ente sübhâneke innî küntü mine'z-zâlimîn: Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni her türlü noksanlıklardan tenzih ederim. Gerçekten ben zalimlerden oldum". (Enbiyâ 21/87)

Kim bununla Allah Teâlâ'ya yalvarırsa O, onun duasını kabul edip ihtiyaçlarını giderir."[40]

***

Hz. Osman (r.a), bir rivâyete göre, şu âyette kendilerinden söz edilenler arasındadır:

"İman edip salih amel işleyenler, Allah'tan korktukları, imanlarında sebat ettikleri, salih amel işlemeye devam ettikleri, sonra Allah'tan sakındıkları, imanlarından ayrılmadıkları, yine Allah'tan korktukları ve iyilikte

40 Kandehlevi, a.g.e., 3/47-48.

bulundukları müddetçe, daha önce yediklerinden dolayı kendilerine bir günah yoktur. Allah ihsan/iyilikte bulunanları sever. (Maide 5/93)

Hz. Osman (r.a), Peygamberimiz'in kızı Rukayye (r.anhâ) ile evli idi. O, Bedir harbi hariç -o sırada Rukayye ağır hasta idi-, İslâm düşmanlarıyla yapılan bütün savaşlara katılmıştır.

Rukayye'nin vefatından sonra Rasûlüllah (s.), Hz. Osman'ı diğer kızı Ümmü Gülsüm ile evlendirdi. Hicretin 9. yılında Ümmü Gülsüm vefat ettiğinde Rasûlüllah (s.) şöyle buyurdu:

"Üçüncü bir kızım olsaydı muhakkak ki seninle evlendirirdim." (Bir başka rivayette: *"Eğer kırk tane kızım olsaydı birbiri peşinden hiçbir tane kalmayana kadar onları Osman'la evlendirirdim."*) Rasûlüllah'ın (s.) iki kızıyla evlenmiş olduğu için iki nûr sahibi anlamında, ***"Zinnureyn"*** lakabıyla anılır. Zatü'r-Rika ve Gatafan seferlerinde Rasûlüllah (s.), onu Medine'de yerine vekil bırakmıştır.

Medine'ye hicret ettikten sonra, bir yahudinin mülkiyetinde olan Rume kuyusunu yirmi bin dirheme satın alarak bütün müslümanların istifadesine sunmuştu. Bu kuyunun müslümanlar için ne kadar önemli olduğu Rasûlüllah'ın (s.) şu sözünden anlaşılır:

"Rûme kuyusunu kim açarsa, ona Cennet vardır"[41]

Fazileti hakkında daha pek çok söz söylenebilecek olan Hz. Osman (r.a), Kur'ân'ı huşu içinde ve çok okuması ile bilinirdi. İsyancılar tarafından şehid edilirken de Kur'ân okumakta idi.

Yukarıdaki hadise, onun Kur'ân'ı okurken ve düşünürken nasıl bir ruh hali içinde olduğunu yansıtması bakımından son derece anlamlı bir örnektir.

İşte, Allah Rasûlü (s.) ve ashabı (r.anhüm), Kur'ân

41 Buharî, Fezâilu'l-Ashab, 47.

okurken, Allah'tan başka her şeyden kopup uzaklaşıyor, kalplerinden her türlü düşünceyi tamamen silip bütün hücreleriyle Rablerine yöneliyor ve adeta Kur'ân deryasına dalarak bambaşka bir âleme geçiyorlardı.

Bizler de onları örnek alarak; Kur'ân okumaya başladığımızda, onu anlamamızı engelleyecek tüm nefsanî duygu ve düşüncelere zihnimizi kapamalı ve kalbimizi sadece Allah'ın kelamına açmalıyız.

4. Kur'ân'ı Gizli ya da Açık Ama Yürekten ve Güzel Okudular

Allah Rasûlü (s.) ve ashabı kiram (r.anhüm), Kur'ân-ı Kerim'i bazen gizli bazen açıktan, bazen ezberden, bazen mushaftan, bazen belirli bir düzen ve sıra ile, bazen de karışık, hatta bazen tek bir âyeti sabahlara kadar tekrarlayarak okudular; ama bütün bu okuyuşlarında harika bir güzellik, kalbi bir içtenlik ve derin bir hasbilik vardı. Onlar, Kur'ân okumanın şeklinden ziyade ruhuna önem veriyorlar ve onu yüreklerinin ta derinliklerinde hissederek okuyorlardı.

Kur'ân'ı Gizli veya Açık Okudular

İmam Gazali, *İhyâ*'da, Kur'ân'ı açıktan veya gizli ama güzel okumanın cevazına dair bilgiler verir. Kur'ân'ı başkasına duyurmayacak derecede gizli okumanın güzel olduğuna dair şu hadîsi delil getirir:

"Gizli okuyuşun alenî okuyuştan üstünlüğü, gizli sadakanın açıkça verilen sadakadan üstünlüğü gibidir."

Hadîsin Hz. Aişe (r.anhâ) annemizden yapılan diğer bir rivayetine de yer verir:

"Kur'ân'ı açıkça okuyan, sadakayı açıkça veren gibidir. Kur'ân'ı gizlice okuyan ise, sadakasını gizlice veren gibidir. Gizlice yapılan amelin açıkça yapılan amelden yetmiş derece üstünlüğü vardır."

Yine, Rasûlüllah'ın (s.) Sa'd bin Ebî Vakkas'dan nakledilen şu hadîsini de gizli okumanın müstehab olduğunu isbatlayıcı delillerden sayar:

"Rızkın en hayırlısı, insana yetenidir. Zikrin de en hayırlısı gizlice yapılanıdır."

Gazali, namazda Kur'ân'ı açık ve gizli okuma ile ilgili rivayetleri ve açıklamalarını şöyle sürdürür:

"Akşam ile yatsı arasında sizden bazıları diğerlerine duyuracak derecede Kur'ân'ı sesli okumasın."

Said bin Müseyyeb, bir gece Rasûlüllah'ın mescidinde namazda açıktan Kur'ân okuyan Ömer b. Abdülâziz'i -ki sesi çok da güzeldi- dinledi. Said bin Müseyyeb hizmetkârına dedi ki:

- 'Şu namaz kılan adama git, sesini biraz kısmasını söyle'. Hizmetçinin:

- 'Mescid bizim değil ki? Onun da orada hakkı var' demesi üzerine, Said sesini yükselterek bağırdı:

- 'Ey namaz kılan! Eğer namazınla Allah'ın rızasını murâd ediyorsan sesini biraz alçalt, yok eğer namazınla insanların dikkatini çekmek istiyorsan; bilmiş ol ki, insanların Allah katında sana ne zerre kadar yararları, ne de zararları vardır'.

Bunun üzerine Ömer b. Abdülaziz sustu. Kıldığı rek'atı çarçabuk bitirdi. Selâm verir vermez nalınlarını alıp oradan çıkıp gitti. Oysa kendisi o dönemde Medine'nin valisi idi.

Gazali, Kur'ân'ı açıktan okumanın müstehab olduğuna da şu hadîsi delil getirir:

Hz. Peygamber (s.a), geceleyin namazlarında sesli olarak Kur'ân okuyan sahâbîlerin bir cemaatini dinleyip onların bu hareketlerini tasvip etmiştir. Çünkü kendisi daha önce şöyle buyurmuştur:

"Herhangi biriniz geceleyin kalkıp namaz kıldığı zaman, sesli okusun. Çünkü melekler ve evin içinde bulunan cinnîler okumasını dinlerler ve onun namazıyla namaz kılarlar."

Kur'ân'ı Çeşitli Şekillerde; Ezberden veya Mushaftan, Düzenli ya da Karışık Okudular

Hz. Peygamber (s.), Kur'ân okumak hususunda çeşitli hâllerde bulunan üç sahabînin yanından geçti: Hz. Ebubekir Sıddîk'ın yanından geçti, baktı ki gizli okuyor. Kendisinden gizli okuyuşunun hikmetini sorunca Hz. Ebubekir (r.a) şu cevabı verdi:

- 'O zât ki, ona münâcâatta bulunuyorum, (gizli de okusam) işitir.'

Hz. Ömer'in yanından geçti. Baktı ki o da sesli okumaktadır. Hz. Ömer'den sesli okumasının hikmetini sorunca şu cevabı aldı:

- 'Sesli okumakla uykulu bedenimi uyandırıyorum ve şeytanı da uzaklaştırıyorum'.

Bilâl-i Habeşî'nin yanından geçti. Baktı ki Bilâl şu sûreden bir âyet, öbür sûreden başka bir âyet okumak suretiyle devam ediyor. Hz. Peygamber (s.), Bilâl'den bu çeşit okumanın hikmetinin ne olduğunu sorunca Bilâl şu cevabı verdi:

-'Güzel kokuyu güzel kokuya karıştırıyorum'.

Bu manzara karşısında iki cihan serveri (s.) şöyle buyurdu:

-***"Hepiniz güzel yaptınız ve isabet ettiniz!"***[42]

Gazali, yukarıdaki hadîsleri şöyle telif eder:

Gizlice okumak riya ve gösterişten daha uzak olduğu için, riya ve gösterişten korkan bir kimse için gizli okumak daha efdaldir. Eğer kişi riya ve gösterişten korkmuyor, sesli okuyuşuyla da başka birisini namazında şaşırtmıyorsa onun için sesli okumak daha efdaldir. Çünkü sesli okumakta daha fazla külfet vardır. Bir de sesli okumanın faydası sadece okuyana münhasır değildir. Sadece yapana inhisar etmeyen ve başkasına da faydalı olan hayrın, daha üstün olduğu açık bir hakikattir. Ayrıca, sesli okumak, okuyucunun kalbini uyandırır, onu Kur'ân'ı düşünmeye daha fazla sevkeder. Kulağını başka şeyleri dinlemekten men edip sadece Kur'ân ile meşgul olmasını temin eder. Aynı zamanda sesli okunuşla uykunun kaçtığı da bir hakikattir. Sesli okuyuş, insanı daha fazla okumaya teşvik ettiği gibi tembelliği de önler. Bir de sesli okuyuş uykuda olan birisinin uyanmasına vesile olabilir ve böylece o uyanan kişinin de geceyi ihyâ etmesine sebep olur. Yine, sesli okuyan adamı, tembel ve gafil bir kimse görüp gayrete gelebilir. Allah Teâlâ'nın hizmetine aşk ile sarılmaya teşvik edebilir. Bu bakımdan kişide bu saydığımız niyetlerden bir şey varsa sesli okumak onun için daha iyi ve efdâldir. Eğer bütün bu niyetler kişide varsa o zaman sesli okumaktan dolayı sevabı kat kat olur. Çünkü niyetlerin çokluğu ile iyilerin amelleri gelişir ve ecirler kat kat olur. Eğer tek bir amelde on niyet varsa, aynı amelde on ecir var demektir. İşte bunun için deriz ki, mushaflardan Kur'ân okumak ezbere okumaktan daha efdâldir. Zira mushaftan okumakta, mushafa bakmak ameli de vardır. Mushafın yüzünden okurken âyetlerin mânâsını daha iyi düşünmek, cümleleri daha güzelce tesbit etmek imkânları da mevcuttur.

42 Yukarıdaki hadisler, Gazali'nin İhya'sından (aynı bölüm) alındı.

Sahabe-i kiram'ın birçoğu ezberden değil, yüzünden Kur'ân okuyordu. Kur'ân'ın sahifelerine bakmadıkları günleri iyi gün olarak saymazlardı. Hz. Osman (r.a), Kur'ân'ı yüzünden çokça okuduğu için, iki mushaf eskitmiştir.

Mısır fakihlerinden bazıları, seher vakti İmam Şafiî'nin huzuruna girdiler. Önündeki Kur'ân'ı açık ve yüzünden okuduğunu gördüler. İmam şöyle dedi: 'Fıkıh sizi Kur'ân okumaktan meşgul etmektedir. Bense yatsı namazını kıldıktan sonra mushafı önüme açar, sabah namazına kadar kapatmam'.[43]

Kur'ân'ı Güzel Sesle ve Yürekten Okudular ve Dinlediler

Gazali bu konuda şöyle der: Kur'ân'ın nazmını bozacak derecede aşırıya gitmeksizin sesi yükseltip ahenkli bir şekilde tertil ile güzelce okumak, sünnet-i seniyyedir. Çünkü Rasûlüllah (s.) şöyle buyurdu:

"Kur'ân'ı seslerinizle süsleyiniz."

"Allah Teâlâ güzel sesle Kur'ân okumaya müsaade ettiği gibi hiçbir şeye müsaade etmemiştir."

Hz. Peygamber (s.) bir gece Âişe validemizi bekliyordu. Fakat Âişe annemiz geç geldi. Rasûlüllah (s.) Hz. Âişe'ye:

- 'Seni geciktiren nedir?' diye sorunca, Hz. Âişe (r.anhâ) şöyle dedi:

- 'Ey Allah'ın Rasûlü! Ben bir kişinin okuyuşunu dinliyordum ki, ondan daha güzelini işitmedim'.

Bunun üzerine Rasûlüllah (s.) kalktı, gidip o kişiyi uzun uzun dinledi ve sonra dönüp gelerek şöyle dedi:

-"Bu okuyan kişi Ebû Huzeyfe'nin âzâdlısı Sâlim'dir. Ümmetimden Sâlim gibilerini çıkaran Allah'a hamdederim."

43 Gazali, İhyâ, a.g.bölüm.

Yine Hz. Peygamber (s.), bir gece beraberinde Hz. Ebubekir (r.a) ve Hz. Ömer (r.a) olduğu halde Abdullah bin Mes'ud'u (r.a) dinledi. Onu dinlerken uzun uzun durup beklediler. Sonra şöyle buyurdu:

"Kim Kur'ân'ı indiği gibi ter u taze bir şekilde okumak istiyorsa İbn Ümmi Abd'in kırâetiyle okusun."[44]

Hz. Peygamber (s.) bir ara İbn Mes'ud'a şöyle dedi:

-Bana Kur'ân oku.

-Ey Allah'ın Rasûlü! Ben mi sana Kur'ân okuyacağım? Oysa Kur'ân sana inmiştir?

-Ben, Kur'ân'ı başkasından dinlemeyi severim.

Bunun üzerine İbn Mes'ud Kur'ân okudu, Rasûlüllah'ın gözlerinden yaşlar akmaya başladı.

Hz. Peygamber (s.) bir gün Ebû Musa el-Eş'arî'yi (r.a) dinledikten sonra şöyle buyurdu:

-"Sana Âl-i Davud'un mezmurlarından verilmiş..."[45]

Rasûlüllah'ın bu sitayişini işiten Ebû Musa dedi ki:

-'Ey Allah'ın Rasülü! Eğer senin dinlediğini bilseydim daha güzel okurdum'.

Rivayet olunduğuna göre, Hz. Peygamber (s.), ashabı bir araya geldikleri zaman, aralarından birisine Kur'ân'dan bir sûre okumayı emrederlerdi.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurdu:

"Allah Kitabı'ndan tek bir âyeti cânü gönülden dinleyen kimse için, o âyet kıyâmet gününde bir nûr oluverir."[46]

***

44 Muhammed b. Ali Eş-Şevkani, Derrü's-Sehâbe fi-menâkibi'l-Garâbeti ve's-Sahâbe, s. 353-354 (Ebu Yâlâ).

45 Şevkanî, a.g.e., s.431-432 (Buhari, Tirmizi, Ahmet, Müslim, Nesai).

46 Hadisler, Gazali'nin İhyâ'sından (aynı bölüm) alındı.

Evet! Kur'ân'dan bir tek âyet de olsa onu cânü gönülden okumak ve dinlemek…

Kur'ân'ı Rasûlüllah'a indiği tazelikte kendi kalbimize indirip ruhumuza sindirmek…

Kur'ân-ı Kerim'i sık sık okuya okuya, sürekli tekrar ede ede Mushaflar eskitmek…

İşte esas olan budur!..

Onlar Kur'ân'ı böyle okuyorlardı. Bazen kısacık bir âyetin verdiği mesaj onlara yetiyordu:

"Bütün Ömrümü Kur'ân Okumak ya da Dinlemekle Geçirmek İsterim!"

Üseyd bin Hudayr (r.a) Medine'nin önde gelenlerindendi. Mus'ab bin Ümeyr'in davetine ilk icabet edip İslam'la şereflenenlerdendi. Dinlediği Kur'ân onu yüreğinden yakalamıştı. Sesi çok güzeldi. O da bu güzel sesini Kur'ân'la süslerdi. Kur'ân okurken eşsiz manevi haller yaşardı. Bu konuda şöyle derdi:

"Bütün arzum, ömrümü üç hal üzere geçirmek ve bu hallerden hiçbir zaman ayrılmamaktır. Bunlar: Kur'ân okuduğum veya dinlediğim zamanki hâlim; Resûlüllah'ın konuşmasını dinlediğim zamanki hâlim ve bir cenazeyi gördüğüm zamanki hâlimdir." [47]

"Bana Yeter! Bana Yeter!"

Sa'sa'a bin Naciye ed-Darimi anlatıyor:

Rasûlüllah'a (s.) geldim, şunu okuduğunu duydum:

"Kim zerre kadar iyilik yaparsa onu(n karşılığını) görür." (Zilzal 99/7)

Bunun üzerine; "Bana yeter! Bana yeter!" dedim.[48]

47 Hayatü's-Sahabe, 3/488.

48 el-İsâbe, 2/572.

"Bu, İnsan Sözü Olamaz!"

Halid b. Ukbe (r.a) Rasûlüllah'a (s.) gelip:

-"Bana Kur'ân oku!" dedi. Rasûlüllah (s.) da ona şu âyeti okudu:

"Allah şüphesiz adaleti, ihsanı/iyilik yapmayı, yakınlara bakmayı emreder. Hayâsızlığı, fenalığı ve haddi aşmayı yasak eder. Tutasınız diye size öğüt verir." (Nahl 16/90)

Halid (r.a) bu âyeti dinleyince, şöyle demekten kendini alamadı:

-"Vallahi onda mükemmel bir halâvet/tat var. Üstünde de güzellik var. Altı çok anlamlı, üstü pek verimlidir. Bu insan sözü olamaz."[49]

***

Peki, biz de onlar gibi Kur'ân'ın tadını gerçekten alabiliyor muyuz?...

Bazen, okuduğumuz veya dinlediğimiz bir âyet bizi sarsmaya yetiyor mu?

Kur'ân'ı bu ruh ve heyecanla okusak, biz de bir ömür boyu o hali yaşamak istemez miyiz?

İşte bütün mesele budur!...

49 A.g.e., 2/351

5. Tilavetin Hakkını Vererek Kur'ân Okudular

"Onlar Kitab'ı, tilâvetinin hakkını vererek (gereği gibi) okurlar." (Bakara 2/121)

Tilv-tilâvet; *"1) okumak, 2) bilfiil uymak, takip etmek, bir şeyin arkasına düşmek"* demektir. ***"Tilâvetin hakkını vermek"*** ise; Kur'ân'ın anlamını, hükümlerini düşünerek, hissederek, sindire sindire ve yavaş yavaş kırâet etmek ve ona uymak anlamına gelir.

Yüce Rabbimiz, bütün peygamberleri gibi, Hz. Muhammed'i de (s.), ümmetine Allah'ın âyetlerini en etkili biçimde tilavet etmesi, en güzel şekilde öğretmesi, onları arındırması için göndermiştir.

"Öyle ki, size âyetlerimizi okuması (yetlû), sizi arındırması, size kitap ve hikmeti öğretmesi ve bilmediğiniz nice şeyleri öğretmesi için sizden/içinizden birini elçi gönderdik." (Bakara 2/151)

"Andolsun, Allah, mü'minlere kendi içlerinden; onlara âyetlerini okuyan (yetlû), onları arıtıp tertemiz yapan, onlara kitab ve hikmeti öğreten bir peygamber gönder-

mekle büyük bir lütufta bulunmuştur. Oysa onlar, daha önce apaçık bir sapıklık içinde idiler" (Âl-i İmrân 3/164)

"O, ümmîler içinde, kendilerinden olan ve onlara âyetlerini okuyan(yetlû), onları arındırıp temizleyen ve onlara kitap ve hikmeti öğreten bir elçi gönderendir. Oysa onlar, bundan önce gerçekten açıkça bir sapıklık içinde idiler." (Cum'a 62/2)

Bu âyetlerde "tilavet"in, ilahi mesajları öğretme ve arındırma ile birlikte gelmesi son derece anlamlıdır. Tilavet zaten bilfiil uymayı, uygulamayı, takip etmeyi içerdiği halde, Rabbimiz, Rasûl-i Ekrem'inin aynı zamanda insanlara Kitab'ı, Hikmet'i ve bilmediklerini öğretip onları arındırmakla görevli olduğunu hatırlatıyor. Yani, hiçbir peygamber, 'ben size Rabbimin âyetlerini okudum, görevim bitti; şimdi ne haliniz varsa görün' demiyorlar; aksine ilahi mesajları insanlara öğretilip uygulanması konusunda da onlara hem öğretmen hem örnek hem de model oluyorlar.

Bu anlamıyla "tilavet"in hakkını en iyi verenler kuşkusuz Allah Rasûlü (s.) ve ashabı idi.

Onlar, Kur'ân'ı huşû içinde yani Allah'tan korkarak okur, anlar, hayata hâkim kılmaya çalışırlardı.

Onlar, kavradıkları Kur'âni hakikatlerden dolayı duygulanır, yürekleri titrer, tüyleri ürperirdi.

Onlar Kur'ân'ı arınmak için okurlar ve okudukları mesajlar onların seslerine ve hallerine yansırdı.

Rasûlüllah(s.) şöyle buyurmuştu: ***"Kur'ân okuma bakımından insanların en güzel seslisi, onu Kur'ân okurken dinlediğinizde Allah'tan korktuğunu anladığınız kişidir."***

Allah Rasûlü (s.), Kur'ân'ı, tarif buyurduğu üzere insanlara tilavet eder, hem kendisi hem de onu dinleyen ashabı, onun okuyuşundan ziyadesiyle etkilenirlerdi.

Kur'ân Âyetlerini Okuyup ya da Dinleyip Bayılanlar

Tilavetin hakkını vermek, onu anlamak, yüreğinde hissetmek ve ondan ziyadesiyle etkilenmektir.

Bahdal eş-Şamî babasından (Ömer bin Abdülaziz'in yakın arkadaşıdır) naklediyor:

Ömer bin Abdülaziz, minberde şu âyeti (Enbiya 21/47) okuyordu:

"Kıyâmet günü adâlet terâzilerini kuracağız, hiçbir kimse hiçbir şeyde haksızlığa uğramayacak, hattâ hardal tânesi ağırlığında bir işin bile karşılığını vereceğiz, bizim hesap görüşümüz yeter."

Âyeti bitirince öylesine etkilendi ki, minberde yığıldı kaldı.[50]

Yine Ömer b. Abdülaziz'in; Leyl suresini okurken: "İşte Ben, sizi, alev saçan bir ateşe karşı uyarıyorum." (Leyl 92/14) âyetine gelince düşüp bayıldığı rivayet olunur.

İşte, tilavetin hakkını vermenin, Rasûlüllah'ın (s.) buyurduğu gibi, Kur'ân okurken Allah'ın azabından korktuğunu sadece sesine değil, bütün bedenine ve ruhuna yansıtmanın en güzel örneklerinden biri... Bu konuda daha pekçok örnek verilebilir. Biz, bunlardan birkaçını görelim.

Hesap Günü'nün Dehşetinden Beli Bükülenler

Kur'ân-ı Kerim'de iman esasları sıralanırken, Allah'a imandan sonra çoğu zaman Ahiret'e imanın geldiğini görürüz (2/62, 177; 9/18, 44; 29/36; 33/21; 58/22...). Ahiret'i

50 Ebû Nuaym İsfehani-İbnü'l-Cevzi, Allah Dostları, 2/257. Yine Ömer bin Abdülaziz'in; Leyl Sûresini okurken: "İşte Ben, sizi, alev saçan, bir ateşe karşı uyarıyorum." (92/14) ayetine gelince düşüp bayıldığı rivayet olunur.

hatırlatan âyetlerde ise; yeniden dirilip Allah'ın huzurunda toplanma (14/48 vb), haşrolma (20/124-126) ve amellerin karşılığını görme yani herkesin hesabının kendi eline verilmesi (69/18-31) gibi konular öne çıkar. Bu bağlamda Kur'ân'da Ahiret için *"Hesap Günü", "Din Günü", "Teğâbün Günü"* tanımlamaları kullanılır ki, bunlar hesap-kitap, borç-harç, alacak-verecek, kayıp-kazanç, ceza-mükâfat gibi manaları içerir.

Allah Rasûlü ve ashabının Kur'ân okurken korkup dehşete düştükleri konuların başında Ahiret'i, Hesap Günü'nü ve Allah'ın huzurunda toplanıp amellerin hesabını vermeyi hatırlatan âyetler gelir.

Hz. Peygamber'in (s.) Ebu Bekir Sıddîk'la yemek yedikleri bir sırada:

"Kim zerre ağırlığında hayır işlediyse onu(n mükafaatını) kim de zerre ağırlığında kötülük işlediyse onu(n cezasını) görecektir" (Zilzâl 99/7-8) âyet-i kerimeleri nâzil oldu. Bunun üzerine Hz. Ebubekir (r.a) yemekten vazgeçerek:

-Ey Allah'ın Rasûlü! Bizler işlediğimiz her kötülüğün karşılığını görecek miyiz?" diye sordu.

Hz. Peygamber (s.) buna şöyle cevap verdi:

-Müslümanlar hoşlarına gitmeyen şeyleri görmeyeceklerdir. Çünkü bunlar dünyada başlarına gelen musibetlerle savuşturulacaktır. Hayırlı olanlar ise kendilerine âhiret azığı olacaktır."

Tirmizi rivayetinde; Hz. Peygamber (s), Ebu Bekir'in sorusunu şöyle cevapladı:

-Ey Ebu Bekir! Dünyada karşılaştığın hoşuna gitmeyen hallerin tümü kötülüklerinin karşılığı ve keffaretidir. Hayırların ise kıyamet gününde sana verilmek üzere muhafaza edilecektir. Bunun delili de Allah'ın kitabındaki;

"(Ey insanlar!) Size isabet eden bir musibet mutla-

ka ellerinizin yaptıkları yüzündendir. (Bununla beraber) Allah (o günahlardan) birçoğunu da affeder" (Şûrâ 42/30) âyetidir."

Benzer bir rivayette Ebu Bekir Sıddîk anlatıyor: Hz. Peygamber'in yanında bulunduğum bir sırada:

"...Kim bir kötülük yaparsa ondan dolayı cezalandırılacaktır. Kötülük yapan kendisi için Allah'tan başka ne dost ve ne de yardımcı bulabilir" (Nisa 4/123) âyet-i kerimesi nâzil oldu.

Vahiy sona erdiğinde Hz. Peygamber (s.):

-Ey Ebu Bekir! Şu anda nâzil olan bir âyeti sana okuyayım mı?" buyurdu.

-Evet, ey Allah'ın Rasûlü! Okuyun" dedim. Hz. Peygamber (s.) yukarıdaki âyeti okuduklarında belimin kırıldığını zannettim ve kendimden geçer gibi oldum. Bu durumumu farkeden Rasulüllah:

-Ey Ebu Bekir! Ne oluyor?" diye sordular.

-Ey Allah'ın Rasûlü! Hangimiz kötülük işlemedik ki. Şimdi biz bütün bu yaptıklarımızdan dolayı cezaya mı çarptırılacağız?" dediğimde de şöyle buyurdular:

-Ey Ebu Bekir! Mü'minler işlemiş oldukları kötülüklerin karşılığını bu dünyada çekecekler ve böylece kıyamet gününde Allah Teâlâ'nın huzuruna günahsız olarak çıkacaklardır. Diğerlerine gelince Allah Teâlâ kıyamet gününde cezalandırılmak üzere onların günahlarını biriktirecektir."

Bir başka rivayete göre; Hz. Ebu Bekir (r.a), Nisa/123. âyet hakkında Hz. Peygamber'e (s.):

-Ey Allah'ın Rasûlü! Eğer her kötülük işleyen ondan dolayı cezalandırılacaksa hiç kimse için kurtuluş yok demektir. Bu konuda ne diyorsunuz?" diye sormuş; O da:

-Ey Ebûbekir! Allah seni affeylesin! Sen hiç hasta olmuyor ya da çeşitli belalara uğramıyor musun? Sıkıntı

çekip üzüldüğün zamanlar olmuyor mu?" karşılığını vermiştir. Ebu Bekir (r.a):

-Evet, ey Allah'ın Rasûlü! Bütün bu söylediklerin sık sık başımıza gelen şeylerdir" deyince de:

-İşte bu işlediğin kötülüklerin, bu dünyada verilmiş olan cezasıdır" buyurmuşlardır.

Hz. Ebû Bekir'den (r.a) yapılan bu rivayetlerde; "Kim bir kötülük yaparsa onunla cezalanır." ilahi ikazı karşısında onun nasıl sarsıldığını, buna karşılık Rasûlüllah'ın (s.), bu âyetleri "Kim bir kötülük yaparsa onunla dünyada cezalanır." şeklinde tefsir ve dünya hayatına tahsis ettiğini görüyoruz.

Azap Âyetlerini Dinleyip Yemekten İçmekten Kesilenler

Yine benzer bir rivayette Hz. Ömer (r.a), aynı âyetin dehşetinden nasıl sarsıldıklarını anlatır:

Bir gün adamın biri Hz. Ömer'e (r.a) gelir ve:

-Ben Allah'ın kitabındaki en şiddetli âyeti biliyorum" der. Hz. Ömer (r.a):

-Seni o âyeti buluncaya kadar Kur'ân'ı incelemeye sevkeden şey nedir?" diye adamı sıkıştırır. Adam da oradan ayrılır. Ancak ertesi gün Hz. Ömer (r.a) aynı adamla karşılaştığında ona:

-Dün söylediğin âyet hangisidir?" diye sorar. Adam şöyle der:

-'Allah'ın kitabındaki en şiddetli âyet ***"Kim bir kötülük yaparsa ondan dolayı cezalandırılacaktır"*** (Nisa 4/123) âyet-i kerimesidir. Çünkü buna göre her kötülük yapan bunun cezasını görecektir. Bu durumda da hiçbirimiz için kurtuluş yoktur.' Bunun üzerine Hz. Ömer (r.a) şöyle der:

-Bu âyet indiğinde biz de uzun bir müddet böyle düşün-

müştük. Bu yüzden yemekten içmekten kesilmiştik. Sonunda Allah Teâlâ şu âyeti indirerek kalblerimizi yatıştırıp bize teselli vermiştir:

"Kim bir kötülük işler veya nefsine zulmeder, ondan sonra da Allah'tan af talebinde bulunursa, Allah'ı çok affedici ve merhametli olarak bulacaktır" (Nisa 4/110)

Hz. Ömer'in ifadesinden anlıyoruz ki, Allah'ın af ve mağfiretinin sınırsız olması ashabın imdadına yetişiyor ve onları ferahlatıyor. Ama onlar, hesap gününü düşünerek sürekli tetikte yaşıyorlar.

Yine onlar, bu dünyada başlarına gelen sıkıntı, bela ve musibetleri kendilerinden biliyorlar ve bunları günahlarının karşılığında çekilen olumsuzluklar olarak değerlendiriyorlardı:

"Başıma Gelenler Günahlarımın Karşılığıdır"

İmran bin Husayn bir hastalığa yakalanmış, vücudu yara bere içerisinde kalmıştı. Bir gün ziyaretine gelen arkadaşları ona:

-Senin için üzülüyor; vücudundaki yara ve bereler yüzünden biz de sıkıntı çekiyoruz" dediler. Bunun üzerine İmran:

-Sakın benim için üzülmeyiniz. Çünkü bu gördüğünüz, günahlarımdan bazılarının karşılığıdır. Allah'ın affettikleri ise şüphesiz daha da fazladır" dedi ve sonra da şu âyet-i kerimeyi okudu:

"(Ey insanlar!) Size isabet eden bir musibet mutlaka ellerinizin yaptıkları yüzündendir. (Bununla beraber) Allah (o günahlardan) birçoğunu da affeder." (Şûrâ: 42/30)

Ashab-ı kiram ve onları takip eden örnek nesil, bu dünyada sahip oldukları ve yapıp ettikleri her şeyin hesa-

bının kendilerine kesinlikle sorulacağının bilinci içinde hareket ediyorlardı.

Rasûlüllah (s), kıyamet günü kölelerinden dolayı hesaba çekilip çekilmeyeceğini soran bir adama:

-Kıyamet gününde onlar sana yapmış oldukları ihanet ve isyanlarından ve söylemiş oldukları yalanlarından sorulacaklardır. Diğer taraftan sen de onlara vermiş olduğun cezalardan sorulacaksın. Eğer bu ikisi denk ise ne kârda ve ne de zarardasın demektir. Eğer verdiğin cezalar, suçlarından daha fazla ise onlar bu fazlalığı senden alacaklardır" dedi.

Bunun üzerine adam yüksek sesle ağlamaya başladı. Kalkıp gideceği sırada Allah Rasûlü (s.) ona:

"Sen Allah Teâlâ'nın "Kıyamet gününde hakkâniyet (adalet) terazilerini kuracağız. Hiç kimse hiçbir hususta haksızlığa uğratılmayacaktır. (Yaptığı ameli) hardal tanesi ağırlığında olsa da biz onu yine de getirip hesaba katacağız" (Enbiyâ 21/47) âyetini okumadın mı?" diye sordu. Adam da:

-Ey Allah'ın Rasûlü! Ben kendim için onlardan ayrılmaktan daha hayırlı bir yol bulamıyorum. Bunun için de seni şahit ediyorum ki, kölelerimin hepsi hürdürler, azat edilmişlerdir" dedi.[51]

***

Hasılı: Kur'ân'ı hakkıyla tilavet eden mümin, hardal tanesi ağırlığınca da olsa yaptığı her iyilik ve kötülüğün Kıyamet gününde karşısına çıkarılacağını öğrenir ve elbette dehşete kapılır. Eğer okuduğu âyetler, yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi, üzerinde derin bir etki bırakmıyorsa, yaptığı okumayı sorgulamalı ve tilavetin hakkını vermek için gayret sarfetmelidir.

51 Kandehlevi, a.g.e., 3/347-350.

6. Kur'ân'ı Yavaş Yavaş Dura Dura Kırâet Ettiler

Kur'ân yavaş yavaş, dura dura "***kırâet***" edilmelidir. İsrâ sûresinin 106. âyetinde bu vurgu açıktır:

"Biz onu Kur'ân olarak, insanlara dura dura okuyasın -teqra'ehu- ***diye (âyet âyet, sûre sûre) ayırdık; yine onu peyderpey indirdik."***

Peygamberimiz (s.), bu tavsiye gereği, namazda ve dışında Kur'ân'ı ağır ağır, dura dura okur; hızlı okumaktan kaçınırdı. Onun tertîl üzere okuduğu kısa bir sûre, herhangi birinin daha uzun bir sûre okumasından çok daha fazla sürerdi. Her âyetin sonunda bir miktar durur, beklerdi; onu bir sonraki âyete eklemezdi.

Sünen sahiplerinin Abdullah b. Amr'dan rivayet ettikleri bir hadiste Peygamberimiz (s.): *"Kim Kur'ân'ı üç günden az bir zamanda okursa, onu **anlamamış** olur"* buyurmuştur.

Nitekim Hz. Peygamber (s.), Abdullah bin Amr'a (r.a) Kur'ân'ı en fazla haftada bir hatmetmesini emretmiştir. Ashabdan bir cemaat de bu şekilde haftada bir defa Kur'ân'ı hatmederdi. Osman b. Affan, Zeyd b. Sâbit, İbn Mes'ud ve Übeyy b. Ka'b gibi Kur'ân üstadları bu gruba dâhildi.

Ashâb-ı kirâm genel olarak Kur'ân'ı azar azar, dura dura ve sindire sindire okur ve bunu tavsiye ederlerdi. Onlar, Kur'ân'ı ayda bir bitirmeyi uzun, üç günde bir kez bitirmeyi de kısa bulurlardı.

Ashâb-ı kirâm (r.a), Kur'ân'ı hiziplere ayırarak okurlardı.[52]

Rasûlüllah'ın (s.) Kur'ân Kırâetine Dair Sünneti

İbn Kayyım el-Cevziyye, *Zâdü'l-Me'âd* isimli meşhur eserinde, **Rasûlüllah**(s)'ın **Kur'ân kırâeti**ne ilişkin sünnetini (özetle) şöyle açıklar:

"Ez-Zühri, Allah Rasûlü'nün kırâeti âyet âyet yaptığını anlatıyor. Efdal olan da budur. Duruş, her âyetin başında olur. Her ne kadar âyet, bir sonraki âyetle ilgili ise de, bu şekilde okunması kırâet bilginlerince daha uygun görülmüştür. Bazı kırâet bilginleri ise, '***Kırâette, âyetlerde bildirilen mesajlar göz önünde bulundurulmalıdır; onlar bitince durulmalıdır.***' diyorlar. "Rasûlüllah(s.), sûreleri rahat rahat tertibi üzere okumaya dikkat ederdi. Bazan onlardan en uzununu okur, bazan da bir âyetle namaza durur, sabaha kadar onu tekrarlardı.

Bilginler, 'namaz sırasında Kur'ân'ı tertîl üzere az okumak mı, yoksa hızlı, çok okumak mı daha efdaldir?' konusunda tartıştılar. İki görüş var: İbn Abbas, İbn Mesûd ve diğerleri Kur'ân'ı düşünerek yavaş yavaş, az okumanın,

52 Gazali, a.g.e., "Kur'ân'ın Faziletleri" bölümü.

hızlı ve çok okumaktan daha faziletli olduğu görüşünü benimsediler. Bu hüküm sahipleri, şu delile dayandırıyorlar görüşlerini: **Kur'ân okumaktan amaç, onu anlamak, üzerinde düşünmek ve onunla amel etmektir. Okunup ezberlenmesi, anlamlarının kavranmasına aracıdır.** Nitekim önceki (selef) bilginlerden bazısı şöyle der: **'Kur'ân, kendisiyle amel edilmesi için indirilmiştir. Öyleyse biz onu amel etmek için okuruz.'** Bundan ötürü ehl-i Kur'ân (Kur'ân'la meşgul olanlar), görünürde onu tam olarak ezberlememişlerse de esasında Kur'ân'ı biliyor ve ondaki verilen mesajlarla amel ediyorlardı. Ama **onu anlamadan ve içindekilerle amel etmeden ezberleyen kimse gerçekte ehl-i Kur'ân sayılmaz.**

Bu görüşü benimseyenler derler ki: 'Zira iman amelden üstündür. Kur'ân'ı anlama ve derinlikleri üzerine düşünme, imanı doğurur. Ama anlamadan ve üzerinde düşünmeden, salt okuma işini iyi kimse de yapar, kötü kimse de; mü'min de, münafık da. Nitekim Allah Rasûlü (s.) şöyle buyuruyor:

"Kur'ân okuyan münafık, reyhani (fesleğen) çiçeği gibidir; kokusu hoş tadı acıdır."[53]

Uzattıkça Uzatırdı

Okuma sırasında Kur'ân üzerine düşünme ve anlama özelliğine sahip olanlar, Kur'ân'ı düşünmeden ve anlamadan hızlı hızlı okuyanlardan daha üstündürler.' Ve gene diyorlar ki:

'Bu(Kur'ân'ı rahat rahat, üzerinde düşünerek ve anlayarak okuma yöntemi), Allah Rasûlü'nün yöntemi idi. Zira o, sûreleri gayet ağır okurdu. Öyle ki, uzatır da uzatırdı. Bir âyeti sabahlara kadar tekrarlayıp dururdu.'

53 Tirmizi, 2869; Müslim, 798.

Bu meselede şunu söylemek daha doğru olur: Kur'ân'ı rahat rahat -tertîl üzere-, üzerinde düşüne düşüne okumanın sevabı, derece bakımından daha yüksek ve daha büyüktür, fazla miktarda Kur'ân okumanın sevabı ise, sayı bakımından daha fazladır. Birincisi değeri yüksek bir cevheri sadaka vermeye ve kıymeti oldukça yüksek bir köle azad etmeye benzer; ikincisi ise, değeri düşük, çok sayıda para tasadduk etmeye ve değeri düşük bir köleyi özgürlüğüne kavuşturmaya benzer. Sahîh-i Buhârî'de, Katâde'den şu hadis kaydedilmiş: Katâde anlatıyor: Peygamber'in Kur'ân okuma şeklini sordum. Şöyle dedi: ***'Uzattıkça uzatırdı.'***

"Kulağın Dinlesin, Kalbin Anlasın"

Şu'be naklediyor: Ebû Cemre, bize şunu anlattı: İbn Abbas'a şöyle dedim: 'Ben Kur'ân'ı çabuk okuyan bir adamım. Bazan bir gecede Kur'ân'ı bir veya iki kez hatmederim.' İbn Abbas bana şöyle dedi: 'Yaptığın gibi bir tek sûreyi okusam, kendi kendime hayret ederim. ***Kur'ân'ı öyle oku ki, onu kulağın dinlesin, kalbin anlasın ve ezberlesin.'***

İbrahim anlatıyor: Alkame, İbn Mesûd kırâeti üzerine Kur'ân okurdu. Sesi çok güzeldi. Peygamber (s.) ona şöyle derdi: ***'Anam babam sana feda olsun, Kur'ân'ı güzel sesinle ağır ağır oku. Zira güzel ses Kur'ân'ın süsüdür.'***

İbn Mesûd şöyle dedi: ***'Kur'ân'ı şiir okur gibi durup düşünmeden okumayın. Heceleri üzerinde durun, düşünün; onunla kalbinizi harekete getirin. Herhangi birinizin düşüncesi, bir an önce sûrenin sonuna ulaşmak olmasın.'***

Abdullah da şöyle diyor: ***'Allah'ın, "Ey iman edenler!" buyruğunu duyduğun zaman, kulaklarını bu buyruğa aç***

ve bununla kulaklarını cilâlandır. Zira o, ya yapmakla emredildiğin bir hayırdır veya sakınmamız istenen bir kötülüktür.'

Abdurrahman bin Ebî Leylâ ise şöyle diyor: Hûd Sûresi'ni okuduğum bir sırada huzuruma bir kadın giriverdi; şöyle dedi: '***Ey Abdurrahman! Sen Hûd Sûresi'ni böyle mi okuyorsun? Allah'a andolsun, altı aydan beri bu sûreyi okumaktayım, hâlâ bitiremedim.'***

Allah Rasûlü, gece namazında bazan açıktan kırâet ederdi, bazan gizliden. Bazan kıyâmı uzatır, bazan da kısaltırdı. Bazan vitir namazını gecenin sonunda -ki çokluk böyle yapardı-, bazan öncesinde, bazan da ortasında kılardı."[54]

***

Demek ki; Kur'ân okuma ve hatim indirmede aslolan, onu Arapça olarak, ne anlama geldiğini düşünmeden rüzgar gibi okuyup bir an önce bitirivermek değil, **tertîl üzere** yani ağır ağır, dura dura ve düşünüp anlayarak okumak ve onun ilkelerine göre hayatımızı tanzim etmektir. Kur'ân'ın, bir kitap halinde defaten indirilmeyip peyderpey nâzil olmasının hikmetlerinden biri de, bu yüce kitabın bölüm bölüm anlaşılıp hazmedilmesini ve aşama aşama hayata aktarılmasını sağlamaktır.

Demek ki; Allah Rasûlü(s) ve ashabı (kadınıyla, erkeğiyle), Kur'ân'ı yavaş yavaş, anlaya anlaya, dura dura, gönlüne/kalbine sindire sindire **kırâet eder** ve onu hayata aktarırlardı. Rasûlüllah(s) bu sorumluluk bilinciyle Kur'ân okuduğu için ***"Hûd sûresi benim saçlarımı ağarttı"*** buyurmuştu.

O halde, biz de anlamak, düşünmek, Allah'a kar-

54 İbn Kayyım, Zâdü'l-Meâd, 1/228-230.

şı sorumluluklarımızın bilincine ermek ve onunla amel etmek amacıyla Kur'ân okumalıyız.

7. Kur'ân'ı Tertil Üzere Okudular

"Ey örtüsüne bürünen! Birazı hariç gece kalk! (...)
ve ağır ağır (tertîl üzere) Kur'ân oku! Doğrusu Biz sana
(sorumluluğu) ağır bir söz indireceğiz."
(Müzzemmil 73/1-4)

Müzzemmil suresinin 4. âyetindeki *"ve rettil'il-Kur'âne tertîlâ"* ifadesinde; ***"rettil"*** emri, daha sonraki ***"tertîlâ"*** mastarıyla kuvvetlendirilerek bu okumanın en güzel bir tarzda yapılması emredilir. Tertîl üzere okumak ise; Kur'ân'ı dosdoğru ve güzel bir tarzda, açık açık, hakkını vere vere, sesin mânâ ile ilişkisini ayarlayarak ruhi ve manevi bir uyum içinde, anlayıp yaşayarak okumak demektir.

Kur'ân okumaktan gaye, onu anlamak, bunun için de mânâsını derin derin düşünmektir.

Bir önceki maddede ele alındığı üzere, Kur'ân'ı yavaş yavaş, dura dura okumanın amacı da budur.

Tertil ile okumak da manayı düşünmeye ve anlamaya imkân vermesi bakımından önem taşır. Ağır ağır, açık seçik, hakkını vere vere, sesi mana ile ilişkilendirerek okumak, anlamaya kapı aralar.

Az Okuyup Anlamını Düşünmek Bütün Kur'ân'ı Okumaktan İyidir

Müslümanların annesi Ümmü Seleme (r.a) Hz. Peygamber'in (s.) kırâetini belirttiği zaman, baktılar ki, harf be harf tefsir edilen bir kırâeti belirtiyor.

Abdullah bin Abbas (r.a) şöyle buyurmuştur: "Bakara ve Âl-i İmrân sûrelerini tertil ile okuyup mânâlarını düşünmek, bence bütün Kur'ân'ı bir çırpıda okumaktan daha iyidir."

Yine İbn Abbas şöyle der: "Mânâsını düşünerek Zilzâl ve Kâria sûrelerini okumak Bakara ve Âl-i İmrân sûrelerini hızlı bir şekilde okumaktan bence daha sevimlidir."

Namazda kıyamda kalma süreleri bir olan, ancak biri sadece Bakara sûresini, diğeri ise bütün Kur'ân'ı kırâet etmiş iki kişinin hâli sorulduğunda, Mücâhid şöyle cevap vermiştir:

- 'Bunların ikisi ecir bakımından eşittir'.

Tertilin müstehab oluşu sadece Kur'ân'ın mânâsını düşünmek için değildir; Kur'ân'ın mânâsını anlamayan bir kişi için de Kur'ân okurken yavaş yavaş okumak ve tertîle riayet etmek gerekir.[55]

Demek ki; ***tertîl*** ile Kur'ân okumak, Kur'ân'a hürmet etmeye ve tazimde bulunmaya daha yakın bir harekettir. Aynı zamanda acele okumaktan da daha fazla kalbe tesir eder.

55 İhya, a.g.bölüm.

Kur'ân, Şiir Okur Gibi Acele Okunmaz!

Hz. Âişe validemiz (r.anhâ), Kur'ân'ı çarçabuk, kelimeleri birbirine bitiştirmek suretiyle okuyan birisini dinlediği zaman;

-***"Bu adamcağız, ne Kur'ân okuyor, ne de susuyor"*** buyurmuştur.

Bir gün Abdullah bin Mesûd'a biri gelip;

- "Bu gece ben bütün mufassalı (Kur'ân'ın 80/90 sayfalık bir bölümü) bir rekatta okudum." dedi.

İbn Mesûd cevaben:

- **"Şiir okur gibi acele acele mi?"** dedi."

Burada İbn Mesûd, Kur'ân'ı ağır ağır okumak ve anlamlarını tedebbür etmek lazım geldiğini ihtar etmiştir. Cumhur ulemâ, Kur'ân'ı anlayıp üzerinde düşünmeye mani olduğu için aşırı hızla okumayı mekruh görmüştür.

Ayrıca Müslim'de:

"Birtakım kimseler var ki, Kur'ân'ı okurlar da, okudukları boğazlarından ötesine tesir etmez."

Ahmed bin Hanbel'de:

"Ancak kalbe tesir edip de orada kökleştiği vakit faydası olur." ilavesi vardır."[56]

Hasılı; onlar Kur'ân'ı acele etmeden, dura dura, gönüllerine ruhlarına sindire sindire okurlardı. Hiç anlamadan tüm Kur'ân'ı okumaya, az okuyup üzerinde derin derin düşünmeyi tercih ederlerdi.

56 Tecrid-i Sarih Tercemesi, Hd. No: 433.

8. Namazda Kur'ân'dan Kolay Olanı Huşû ile Okudular

~

"(Namazda) Kur'ân'dan kolayınıza geleni okuyunuz!" *(Müzzemmil 73/20)*

Rasûlüllah (s.), Yüce Rabb'imizin bu emrine uyarak, namazda Fatiha'dan sonra ya uzunca bir âyet veya uzun ya da kısa bir sure okurdu. Kolayına geleni okumada Rasûl-i Ekrem'in (s.) uygulaması; sabah ve öğle namazlarında uzun, ikindi ve yatsı namazlarında orta, akşam namazlarında ise bazan kısa, bazan da uzun sureler okumaktı. Sabah namazında Kâf ve Rûm, Tekvîr, Zilzâl, Felak ve Nâs, Mü'minûn (Cuma sabahları Secde ve İnsan); öğle namazında bazan Secde, bazan da A'lâ ve Leyl ile Bürûc ve Târık; ikindi namazında öğle kırâetinin yarısı veya tamamı kadar, akşam namazında A'râf, Tûr veya Mürselât, bazan Sâffât ve Duhân, A'lâ ve Tîn, Felak ve Nâs sureleri ile kısa sureleri (ancak akşam namazında devamlı

kısa sureler okumak hoş görülmemiştir), yatsı namazında ise Tîn, Şems, A'lâ, Leyl ve benzeri sureleri okumak sünnete uygun olandır.[57]

Namazda okunan Kur'ân sûrelerinin tilavetinde aslolan, tane tane, hakkını vere vere, hissederek ve yaşayarak kırâet etmektir. Zira Kur'ân, *Allah'ın bir ziyafetidir*; öyleyse sindire sindire okunmalıdır.

"(Kur'ân) Aziz bir Kitab'dır. Onun önünden ve ardından onu bâtıl kılacak yoktur. Hikmet sahibi ve çok övülen Allah'tan indirilmiştir". (Fussılet 41/41-42)

Ve O, *"sözlerin en güzelidir"*. (Zümer 39/23)

Rasûlüllah'ın (s.) Namazda Okuduğu Sûreler, Âyetler

Allah Rasûlü'nün (s.) sabah ve akşam namazlarının sünnetinde Kâfirûn ve İhlas surelerini ve yine sabah namazının sünnetinde, çoğu kez birinci rekatta Bakara 136, ikinci rekatta da Âl-i İmrân 64. âyetleri ve devamını okuduğu da rivayet edilmiştir.

"De ki: Ey kafirler!
Ben sizin tapmakta olduklarınıza tapmam.
şu anda siz de benim kulluk ettiğime kulluk etmiyorsunuz.
Ben de sizin taptıklarınıza asla tapacak değilim.
Öyle ya, siz de benim kulluk ettiğime kulluk etmezsiniz.
O halde, sizin dininiz size, benim dinim bana."
(Kâfirûn suresi)

"De ki: O Allah bir tek'tir.
Allah sameddir (hiçbir şeye muhtaç olmayan, aksine her şey kendisine muhtaç olan).

57 Zâdü'l-Meâd, 1/145-150; S. Sâbık, Fıkhu's-Sünne, 1/158-160.

O doğurmamış ve doğurulmamıştır.

Hiçbir şey O'na eş ya da denk değildir." (İhlas suresi)

"Biz, Allah'a, bize indirilene, İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a ve torunlarına indirilene, Musa ve İsa'ya verilene ve bütün peygamberlere Rab'leri tarafından verilene inanırız; onlar arasında bir ayırım yapmayız, biz Allah'a teslim olanlarız.

Eğer onlar da sizin inandığınız gibi inanırlarsa doğru yolu bulmuş olurlar; dönerlerse mutlaka anlaşmazlık içine düşerler. Onlara karşı Allah sana yeter. O, işitendir, bilendir.

Allah'ın boyası! Boya yönünden Allah'tan daha güzeli kimdir? Biz ancak ona kulluk ederiz.

Söyle (onlara): "Allah, bizim de sizin de Rabb'iniz iken, O'nun hakkında bizimle tartışıyor musunuz? Bizim yaptıklarımız bize, sizin yaptıklarınız da size aittir. Biz O'na gönülden bağlananlardanız." (Bakara: 136-139)

De ki: "Ey kitap ehli! Bizim ve sizin aranızda eşit olan bir kelimeye gelin: Yalnız Allah'a tapalım, O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım, Allah'ı bırakıp da birbirimizi Rab'ler edinmeyelim". Eğer yüz çevirirlerse; "şahit olun, biz müslümanlarız!" deyin!" (Âl-i İmrân 3/64)

Dikkat edilirse; bir "tevhid eylemi" olan namazda Rasûlüllah'ın okumayı alışkanlık haline getirdiği sure ve âyetlerin ortak özelliği tevhîd akidesini pekiştirmesidir. Peygamberimizin çeşitli hadislerinde 'Kur'ân'ın üçte birine denk olduğu'nu belirttiği ve her fırsatta okunmasını tavsiye buyurduğu İhlas suresi; her kelimesiyle Allah'ın tek ve yegane ilah olduğunu, hiçbir tâğûtî kuvvetin asla ona denk olamayacağını ilan ediyor. Bu yüzden surenin bir diğer adı da *Tevhid suresi*dir. Aynı şekilde, Kâfirûn suresi de *tevhid* ile *şirk* arasındaki farkı kesin hatlarıyla ortaya

koyuyor ve cahiliye'ye karşı müminlerin nasıl bir tavır takınmaları gerektiğini "De ki!" hitabıyla kafalara nakşediyor: "Biz, yegâne ilahımız olan Allah'ı bırakıp da sizin sahte ilahlarınıza itaat ve ibadet etmeyiz! Sizler tâğûtlara ve cebbârlara tâbi olduğunuza göre, zaten bir olan Allah'a tapmamış olmaktasınız. Sizin 'din'iniz (sisteminiz, düzeniniz) size, bizim yegâne hak nizam olan İslâm nizamımız bizedir".

Bakara 136'da, bütün peygamberlere Allah Teâlâ tarafından bildirilen vahyin, yine tevhid hakikatini ifade ettiği ve müslümanların hiçbir ayırım yapmaksızın bunlara iman edip teslim oldukları anlatılırken; tevhid gerçeğinden uzaklaşarak şirke düşenlere nasıl bir çağrıda bulunulacağı da Âl-i İmrân 64'te açık ve net ifadelerle belirleniyor. Kendilerine kitap verildiği halde tevhid'den uzaklaşıp şirk batağına saplananlara yapılacak çağrı işte bundan başkası olamaz: "Gelin; yalnızca Allah'a tapalım, O'na hiçbir ilah ve tâğûtu ortak koşmayalım; Allah'ı ve O'nun eşsiz şeriatını bırakıp da bizim gibi birer insan olan aciz yaratıkların kanunlarını kendimize şeriat edinerek birbirimizi rabbler edinmeyelim". Yüz çevirirlerse vereceğimiz cevap yine gayet net ve açıktır: "Biz, Allah'ın şeriatını ve ilahlığını kabul ederek sadece O'na teslim olan müslümanlarız".

Namazda bu ve benzeri sureleri okuyan bir mümin, kafasında tevhid gerçeğini sürekli diri tutar, müşriklerden nasıl yüz çevrileceğini ve onlarla arasındaki kesin ayırım çizgisinin hangi ifadelerle belirleneceğini yeniden hatırlar. Zaten namaz; davet için bir hazırlık, emr-i bi'l-ma'ruf ve nehy-i an'il-münker için bir heyecan kaynağı ve cihad için de bir dinamizm ve güç kazanma vesilesi değil midir?

Keza; Rasûlüllah'ın namazlarında okumayı adet edindiği diğer sureleri (mesela Buruc) okuyan bir muvahhid; tevhid davasının sorumluluğunu yüklenen her müslüma-

nın karşılaşabileceği çetin ve zorlu şartları hatırlayacak ve Kahhâr olan Alahü Teala'dan namazla ve sabırla yardım dileyecektir.

Yine aynı şekilde, bazı âyetler; kâinattaki muazzam ahenkten, ayın ve güneşin hareketlerinden, gece ile gündüzün birbirini takip etmesinden, insanın bizzat kendisindeki harikulade hikmetlerden bahsederek mü'mini düşünmeye sevkederken; diğerleri de ahiret hayatından, kıyametin dehşetinden ve hesap gününden bahsederek mü'minin, korku ile ümit arasında sürekli olarak ibadet ve tâate devam etmesini sağlar. Şems, Tekvîr ve Zilzâl sureleri bu konuda eşsiz örneklerdir.

Kısaca onlar, namazlarında Kur'ân sure ve âyetlerinden kolaylarına geleni kırâet ettiler; ama huşu ile, tam bir tertîl üzere, düşünerek, yaşayarak ve hissederek ve hakkını vere vere okudular.[58]

Bir Örnek: Yusuf Suresi'ni Okurken, Yakub Olup Yusuf'un Hasretiyle Ağlamak

Rasûlüllah (s.) ve ashabı, namazlarında sık sık uzun sureler okur ve kendilerini kaptırarak ağlarlardı.

Bir keresinde Hz. Ömer yatsı namazını kıldırırken Yûsuf sûresini okuyordu. ***'Ben, taşan kederimi ve hüznümü yalnız Allah'a şikâyet ederim.'*** (Yûsuf 12/86) mealindeki âyete gelince öylesine duygulandı ki, yüksek sesle ağlamaya başladı. Öyle ki, en geri safta bulunanlar bile bunu işittiler.[59]

Yûsuf suresinin ilgili âyetlerini (83-87) biz de, kendimizi Yakub'un (a.s) yerine koyarak okuyalım:

"(Yakup) dedi ki: "Bilakis nefisleriniz size (bu) işi

58 Abdullah Yıldız, Namaz Bir Tevhid Eylemi, s.100-108.

59 Kandehlevi, a.g.e., 4/1479.

güzel gösterdi. (Bana düşen) artık güzel bir sabırdır. Umulur ki, Allah onların hepsini bana getirir; çünkü O çok iyi bilendir, hikmet sahibidir.

Ve onlardan yüz çevirdi de gamını yutarak dedi ki: "Ey Yûsuf'un üzerindeki gamım! (Gel, senin zamanındır!)" Ve üzüntüden iki gözü ağardı (görmez oldu).

(Oğulları) "Allah'a andolsun ki, sen hala Yûsuf'u anıyorsun. Sonunda ya hasta olacaksın, ya da helak olacaksın! dediler.

(Yakup) Ben sadece gam ve kederimi Allah'a arzediyorum. Ve "ben sizin bilemeyeceğiniz şeyleri Allah tarafından (vahy ile) biliyorum." dedi.

Ey oğullarım! Gidin de Yûsuf'u ve kardeşini iyice araştırın, Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin; çünkü kafirler topluluğundan başkası Allah'ın rahmetinden ümidini kesmez."

Bu âyetleri, Yusuf hasreti ile okuyup da duygulanmamak, hüzünlenmemek mümkün mü?

Öyleyse; kendimizi o örnek nesle benzeterek, namazda okuduğumuz sûre ve âyetlerin anlam dünyasına dalmalı, o ulvi âlemde manevi bir yolculuğa çıkmalıyız.

9. Kur'ân'ı Okumak İçin Gece Kıyamda Oldular

*"Gerçekten gece kıyâmı, tam bir uyumla **sağlam bir kırâete daha elverişlidir.**" (Müzzemmil 73/6)*

Gece vaktinin Kur'ân'ı huşû içinde okumaya, üzerinde derin derin düşünüp anlamaya en müsait ortam olduğunu yine Kur'ân beyan ediyor. İlk nesiller herkesin uykuya daldığı ve zihnin en uyanık, en zinde olduğu, sessiz, sakin ve riyasız bir ortamda uzun uzun Kur'ân okuyarak **"gece neş'esi"**ni yaşarlardı...

Yukarıdaki âyette geçen **"nâşietü'l-leyl"** yani "gece neş'esi" ibaresi; bir müminin gece kıyamının kendine has bir neş'esi, lezzeti, tadı olduğunu vurgular. Âyetin devamı ise, o vakitte tertîl üzere yapılan kırâetin eşsiz verimini ve bereketini ortaya koyar. Âyetteki **"eşeddü vat'en"** ifadesi; kalp ile dil arasında tam bir harmoni oluşturmaktır ki, gece vakti bunun için en elverişli bir ortamdır. Bu ortamda kul ile Allah arasına başka bir engel giremez; dolayısıyla kişi, diliyle ne söylüyorsa kalbinin sesi de aynı şeyi söy-

ler. Yine aynı âyette geçen **"eqvamu qîlen"** ifadesi de şu anlama gelir: Gece vakti, Kur'ân'ı sakin, huşû içinde ve yüreğinde duya duya okumaya, dolayısıyla onu en iyi bir şekilde anlamaya çok uygun bir zamandır. İbn Abbas'a göre, **"okumaya daha elverişlidir"**den maksat, **Kur'ân'ı anlamak, Kur'ân'da fıkıh sahibi olmak** demektir.[60]

Rasûlüllah'ın Gece Kıyamı: Sabaha Kadar Ağlayarak Bir Tek Âyeti Tekrarlıyor

Abdullah bin Sıhhir (r.a) şöyle anlatır: Bir gün Rasûlüllah'ın yanına gelmiştim; namaz kılıyordu ve ağlamaktan göğsü kaynar gibi ötüyordu.

Yine bir gün, Nebiyy-i Ekrem (s.) kıldığı bir gece namazında;

"Eğer onlara azab edersen, şüphesiz onlar senin kullarındır; eğer onları mağfiret edersen, şüphesiz sen Azîz ve Hakîm'sin!" (Mâide: 118)

Âyetini okuyunca öylesine duygulandı ki, bu âyet-i kerîmeyi sabaha kadar tekrar etti.[61]

Sahabe-i kiram ve onlara tabi olan nesiller de aynı şekilde hareket ederlerdi:

Bir keresinde Temîm-i Dârî'nin Câsiye suresinin 21. âyetini, Sa'îd bin Cübeyr'in ise Yasin suresinin 59. âyetini sabaha kadar tekrar ettikleri rivayet olunur.

Herkes Uykuda İken Onlar Ayakta İdiler

Rasûlüllah (s.), insanlar arasından Rabbimizin seçtiği elçilerin sonuncusudur. Onun kutlu ashabı da elbette insanlar arasından süzülüp gelen seçkin kullardır. Ebû'l-Feyz Zün-

60 Abdullah Yıldız, Şemseddin Özdemir, Kur'ân'ı Anlamaya Giriş, s. 137.

61 İbn Mace, 1350.

nûn b. İbrahim el-Mısrî, Allah'ın insanlar arasından seçtiği has kullardan, iyi ve hayırlı kullardan söz edince, "kimdir bu kimseler" diye sorulur. Zünnûn Mısrî şu cevabı verir:

"Bunlar, dizlerini yüzlerine yastık, toprağı da sırtlarına döşek edenlerdir. ***Bunların etlerine ve kanlarına Kur'ân işlemiştir. Onunla gamları dağıldı, gayrete geldiler.*** *Kur'ân'ı manevi karanlıkları için aydınlatıcı, uykuları için beşik, yollarına rehber, delillerine rehber yaptılar. İnsanlar sevinirken, onlar hüzünlüdür.* ***Başkaları uyurken, onlar ayaktadır.*** *Başkaları yiyip içerken, onlar oruçludur. Başkaları kendi hayatlarından emin görünürken, onlar akıbetlerinden korkarlar. Onlar korku, endişe, ürperti, titreme ve telaş içindedirler; ölüme hazırlanırlar. Azaptan çok korkmaları ve kendilerine vaat edilen mükâfatları kaçırabilmenin endişesi ile hiçbir ameli ve davranışı küçük görmezler. Kur'ân'ın getirdiği ilahi düsturlara göre kurtuluş merdivenlerinden çıkarlar. Kendilerini Allah'a en güzel yollarla yaklaştırarak kurtuluşa ererler. Benliklerini Rablerinin nuruyla aydınlatırlar. Onlar, Kur'ân'ın kendileri için vaat ettiği şeyleri yerine getirmesi için, sözünün gereğini yapması, günlerini uğurlu kılması ve gazap haberlerini gerçekleştirmemesi için durup beklemezler.* ***İstekle-rine Kur'ân'la ulaşırlar…"***[62]

Zünnûn Mısrî'nin tarif ettiği gibi, ashab-ı kiram gece kıyamlarında namaz kılar, Kur'ân okurlardı. Hz. Ali (r.a), ashabın, gece kıyamına en fazla önem verenlerindendi.

Onlar Kur'ân Okuyarak Gecelerlerdi

Ebu Erâke anlatıyor: Hz. Ali (r.a) sabah namazını kıldı ve güneş bir mızrak boyu yükselinceye kadar oturdu. Üzgün bir hali vardı. Sonra şöyle buyurdu:

62 İsfahani, İbnü'l-Cevzi, Allah Dostları, 1/63.

"Rasûlullah (s.a)'ın ashabında öyle haller gördüm ki, şu anda onlara benzeyen hiçbir kimse göremiyorum. Vallahi onlar, gözleri önünde cenaze taziyesi yapılanlar gibi benizleri sarı, saçı-başı dağınık ve toz-toprak içinde olurlardı. Onlar, ya ayakta ya da sırtüstü yatarken ***Kur'ân okuyarak gecelerlerdi****. Yanlarında Allah'ın ismi anıldığında, rüzgârlı bir günde ağaçların sallandığı gibi sarsılırlardı. Yemin ederim ki, elbiseleri ıslanıncaya kadar ağlarlardı. Vallahi şu topluluk, gaflet içinde gecelemektedir.*

"İnsanların hâlet-i ruhiyesini bilen, fakat başkaları tarafından tanınmayan, Allah'ın da kendisini rızasıyla andığı, alçak sesli her kula müjdeler olsun. Onlar hidâyet fenerleridir, insanlar onların aydınlattığı yolda yürürler. Allah (c.c) onların üzerine çökebilecek her fitne ve karanlığı giderir ve onlara rahmet eder. Onlar öne atılan, sır ifşa eden, başkasına eziyette bulunan ve gösteriş yapan kimseler değillerdir."[63]

Hz. Ali'nin (r.a) bu sözleri, gece kıyamının, ashabın hayatının ayrılmaz bir parçası olduğunu; onların gece okudukları Kur'ân'ın bütün hayatlarını etkilediğini ve belirlediğini ortaya koyuyor. Hz. Ali'nin (r.a), sonraki nesillerde başlayan genel anlamdaki duyarsızlaşma ve gafleti de gece kıyamı, huşû ve gözyaşı eksikliğine bağlıyor olması son derece anlamlıdır.

Kuş Uykusu

Gece kıyamının ve gece Kur'ân okumanın nasıl olması gerektiğine dair en güzel örnekleri elbette Allah Rasûlü ve ashabının hayatında buluyoruz.

Rivayete göre; Abdullah bin Mes'ud'un (r.a) su biriktirdiği oyuk bir taşı vardı. Uykusu kuş uykusu gibi idi. Gece

63 A.g.e, 1/196-197.

kalkar, abdest alır, namaz kılar, Kur'ân okur, sonra yatardı. Kısa süre sonra tekrar uyanır, yine abdest alır, namaz kılar, Kur'ân okurdu. Sabaha kadar bu durum defalarca tekrar ederdi.

***

Özetle: Allah Rasûlü ve ashabının **"gece hayatı"** böyleydi. Günümüzde çok farklı bir anlama gelen ***"gece hayatı"*** deyimi; bir mümin için, Rabbi ile baş başa kalıp O'nunla doya doya sohbet etmeyi, Kur'ân'ın mesajını sabahlara kadar kana kana içip ruhuna sindirmeyi ve Rabbani müjdelerle sevinip neşelenerek ertesi gün yepyeni bir hayata başlamayı, yani yeniden dirilmeyi ifade eder.

10. Kur'ân'la Aralarındaki Perdeleri Kaldırarak Okudular

Şüphe yok ki, Kur'ân'la aralarındaki perdeleri kaldırıp onu en iyi okuyan, anlayan ve yaşayanlar, Allah'ın Rasûlü (s.) ile onun güzel arkadaşları idi. Müslümanların, giderek imani ve amelî konularda zaafa uğramaları, İslam'ı yaşamayı ihmal edip dünyaya meyletmeleri, Kur'ân'ı sadece teberrüken kıraet eder hale gelmeleri, onları, ilahi mesajları anlayıp uygulamaktan uzaklaştırmıştır. Maalesef bugün, Kur'ân'la aramıza kalın ve kat kat perdeler girmiştir.

Kur'ân'la Aramızdaki Perdeler

İmam Gazâlî, Kur'ân'ı anlamamıza engel olan perdeleri dört grupta toplar:

1. *Bütün gayret ve dikkatini harflerin mahreçlerini çıkarmaya yöneltip manasını düşünmemek.*

2. *Taklid yolu ile bir mezhebe bağlanarak, inceleme yapmadan, yalnız duyduğuna inanmak suretiyle körü körüne orada donup kalmak.* Böyle bir kişinin taklid ile edindiği inancı, başka bir şey düşünmesine mani olduğu için müşahedesi hissine bağlanmış olur. Şayet kendisine bir ışık deliği açılır da inancının aksine bir gerçeğe ulaşırsa, hemen taklid şeytanı ona saldırarak, "Ecdadının inancına uymayan bu gibi şeyleri nasıl hatırına getiriyorsun?" der...

3. Kibirli, günahkâr, nefsinin esiri kimseler, kalpleri paslanıp karardığı için Kur'ân'ın manalarını anlayamazlar. Kalp, dünyevi düşünce ve endişelerden ayrıldığı nisbette Kur'ân'ı anlar.

Rasûl-i Ekrem (s.) şöyle buyurmuştur:

Ümmetim, gümüşe ve altına fazla değer verdikleri zaman, onlardan imanın heybeti kalkar. Emr-i bi'l-ma'ruf ve nehy-i ani'l-münker'i terkettikleri zaman vahyin bereketinden mahrum olurlar.

4. *Tefsir kitaplarındaki zâhirî yorumlardan başka manalar vermenin doğru olmadığına inanmak* da Kur'ân'ın esrarını anlamaya manidir.[64]

Gazali'nin özetlediği gibi; bugün de Müslümanlar -genel olarak- Kur'ân'ın sadece lafzına önem vermekte ve çoğunlukla taklit şeytanının adeta tutsağı haline gelmiş bulunmaktadırlar. Dahası altının, gümüşün ve maddi dünyanın cazibesine kapılan ve iyiliği emredip kötülüğü engellemeyen müminler hem imanın heybetinden hem de vahyin bereketinden mahrum hale geldiler.

Oysa, altın ve gümüşü biriktirenlerin akıbetine dair aşağıdaki âyetler, bakın Allah Rasûlü'nün ashabını nasıl etkiliyordu?

64 Gazali, İhya, 1/804-807.

"Malik'in Akşama Varmadan Bir Tek Dirhemi/Dinarı Kalmayacak!"

Mukatil bin Süleyman'a dayanan bir senetle Dahhâk, Cabir'den şöyle rivayet etti:

Rasûlüllah'ın (s.) döneminde, **Malik bin Sa'lebe el-Ensari** (r.a) adında bir delikanlı vardı. Medine'de ondan daha zengin kimse yoktu. Rasûlüllah'a (s.) uğradı. O esnada Rasûlüllah (s.) şu âyetleri okuyordu:

"...Altın ve gümüşü biriktirip gizleyerek onları Allah yolunda infak etmeyenleri elem dolu bir azapla müjdele. O gün bunlar cehennem ateşinde kızdırılacak da onların alınları, böğürleri ve sırtları bunlarla dağlanacak ve, 'İşte bu, kendiniz için biriktirip sakladığınız şeylerdir. Haydi tadın bakalım, biriktirip sakladıklarınızı!' denilecek." (Tevbe 9/34-35)

Bunu işiten genç bayıldı. Aklı başına gelince şöyle dedi:

-"Seni Hakk ile gönderene yemin ederim ki, Mâlik'in akşama varmadan tek bir dirhem ve dinarı kalmayacaktır."

Sonra bütün malını Allah için tasadduk etti.[65]

İşte, Rasûlüllah'ı Kur'ân tilavet ederken dinleyen ve öğrendiği müthiş ikazın etkisiyle bir anda bayılan ve ayılır ayılmaz, biriktirdiği malları Allah yolunda infak edip arınan örnek bir sahabe.

İşte Kur'ân'la arasındaki perdeyi kaldırıp vahyin bereketinden kana kana içen Malik el-Ensari!..

Biz de Kur'ân'la aramızdaki perdeleri kaldırmadıkça vahyin bereketinden yararlanamayız.

(Malik el-Ensari (r.a), elbette Furkan/67 ve İsra/29'da tavsiye edildiği üzere, infak ve harcamada israf ve cimrilikten uzak dengeli bir yol tutmak gerektiğini biliyor olmalıydı. Yine o, *"Cimrilik edenlerin cimrilik ettikleri şeyler,*

65 İbn Hacer, el-İsabe, 4/229.

Kıyamet gününde boyunlarına (ateşten bir halka olarak) geçirilir." (Âl-i İmran/180) ikazını ve *"Kim nefsinin cimriliğinden korunursa, onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir."* (Haşr/9) müjdesini de duymuş olmalıydı. Ama onu böylesine etkileyip bayıltan ve ayıldığında da tüm varlığı infak etmeye sevkeden şey; Rasûlüllah'ın (s.) mübarek ağızlarından ilk defa işittiği bu âyetlerin kendi ruh dünyasında meydana getirdiği o müthiş sarsıntı idi. Zaten, bütün mesele de Allah'ın kelamını Rasûl-ü Ekrem'inin (s.) ağzından dinler gibi dinlemek değil mi?)

11. Kur'ân ile Kalb Arasında Ülfet Kurarak Okudular

Rasûlüllah (s.) bu ilkeyi şöyle ifade buyurmuştur: ***"Kur'ân'la kalpleriniz arasında bir bağlantı/ülfet bulunduğu sürece Kur'ân'ı okuyunuz. Kalben ve zihnen Kur'ân'dan ayrıldığınız zaman ise okumayı bırakınız."***

Kur'ân'ı gereği gibi okuyup anlama ve yaşama konusunda en önemli unsurlardan biri kalbî hazırlıktır. Kalbin okumaya hazır olması ise, Kur'ân'a saygı duyması, ona ülfetle yani sevgi ile yaklaşarak gerçekleşir.

Bu bağlamda *İmam Gazali, İhyâ*'da; "Kur'ân okunurken riayet edilmesi gereken bâtınî amellerden" biri olarak '***Tâzim***'den söz eder ve şöyle der:

"Kur'ân'ı okuyan kişi, bu işe ilk başladığı zaman, kalbinde konuşanın (Allah'ın) azametini hazır bulundurmalıdır. Bilmelidir ki, okuduğu beşer kelâmı değildir."[66]

Allah Teâlâ (cc) şöyle buyurmuştur:

66 Gazali, İhya, a.g. bölüm.

"O'na (Kur'ân'a) ancak temiz olan kimseler dokunabilir." (Vâkıa 56/79)

Mekke'de nazil olan bu âyet; esas itibariyle, Kur'ân'a ya da el-Kitâbü'l-Meknûn'a (Sâffat 37/7-8; Abese 80/13-16) yani Levh-i Mahfuz'a pâk olan meleklerden başkasının (şeytanların) dokunamayacağından söz ediyorsa da[67], buradan, Kur'ân'ın mesajını ancak kötülüklerden pâk olan kalbin anlamaya hazır olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür. Kur'ân'ın mesajı, Allah'ın azameti ve büyüklüğü ile nurlanan bir kalbe açıktır ancak.

Kur'ân'ı Tazim'le Okudular

Kur'ân'a tazimde en önde gidenler, kuşku yok ki, Allah Rasûlü (s.) ve ashab-ı kirâmı idi. İkrime bin Ebi Cehil (r.a), Kur'ân'ı açtığı zaman baygınlık geçirir ve derdi ki:

"Şu, Rabbimin kelâmıdır. Şu, Rabbimin kelâmıdır."[68]

Gazali'nin ifadesi ile, kelâma saygı göstermek; onun sahibine saygı göstermek demektir.

"Kişi konuşanın sıfatlarını, celâlini ve fiillerini düşünüp idrâk etmedikçe konuşanın azameti onun kalbinde yer-

67 Hasan Tahsin Feyizli, Feyzü'l-Furkan'ında, bu ayetin mealinin dipnotunda şu açıklamayı yapar: "İslam alimlerinin çoğunluğuna göre, bu âyetteki 'ona' zamirinin ait olduğu Kitab, Kur'ân'dır; dolayısıyla, hadis-i şerife dayanarak, 'Bir zaruret olmaksızın Kur'ân'a abdestsiz dokunmak caiz değildir' denilmiştir... Diğer görüşe göre; sebeb-i nüzûlü de asas alınarak, âyetteki 'ona' zamirinden maksat, yani o dokunulamaz olan bu Kur'ân değildir. Çünkü Kur'ân Mekke'de henüz bir kitab olarak meydana gelmemiş ve hitap da müşrikleredir. Aynı zamanda Saffat/7-8 ve Abese/13-16'da geçtiği gibi el-Kitabü'l-Meknûn (Levh-i Mahfûz)'dur. 'Ona da şeytanlar değil, arındırılmış melekler dokunabilir.' Surenin Mekke'de nazil oluşundan dolayı, bu ifade aynı zamanda müşriklerin, 'Onu şeytanlar indirdi' sözlerine de bir cevap mahiyetindedir." Feyizli, ikinci görüşten hareketle, Kur'ân'ı öğrenip yaşamak maksadıyla abdestsiz ele alıp okumanın gerekli saygı ve hürmeti göstermek kaydıyla mümkün olabileceğini, ancak takvaya yakın olanın abdestli okumak olduğunu söyler.

68 Gazali, *İhya*, a.g. bölüm.

leşmez. Ne zaman ki kişinin kalbinde, arş, kürsî, gökler ile yerler arasındaki cin, insan ve ağaçlar hazır bulunursa ve aynı zamanda bütün bunların yaradanı, bunlara güç yetiren, bunların rızkını verenin bir olduğu düşüncesi yerleşirse, bütün bunlar onun kudretinin kabzasında fazl ve rahmet, hikmet ve satveti arasında şaşkın şaşkın dönerler. Eğer nimet verirse faziletinden nimet vermiştir. Eğer azap ederse adaletiyle azap etmiştir, ruhunu idrak ederse ve yine şunlar cennete gitsin dediğinde onların cennete gitmesinden zerre kadar perva etmediğini, şunlar da cehenneme gitsin dediğinde, yine onların cehennemi boylamasından zerre kadar müteessir olmadığını kavrarsa, işte o zaman azamet ve yüceliğin hakikatini idrâk etmiş sayılır. Bu bakımdan bu gibi şeyleri düşünmek, önce konuşanın azametini, sonra da konuşulanın azametini okuyanın kalbine yerleştirir."[69]

Kur'ân okumak, bir anlamda Rabbimizle konuşmaktır. Kur'ân'ı okuyan kişi, kendisi ile konuşanın Âlemlerin Rabbi olduğunun farkında olmalı, O'nun azamet ve yüceliğini düşünerek, kalbini O'na ve O'nun kelamına açarak Kur'ân'ı eline almalıdır.

Kur'ân'ı Terakki İle Okumak

İmam Gazali'nin Kur'ân okumanın adapları arasında saydığı ve "Tazim"den sonraki aşama olarak ele aldığı "Terakki" bahsine de burada yer vermekte yarar var.

Terakki'den maksat, Kur'ân okuyan bir kimsenin hâlden hâle girip Kur'ân'ı, nefsinden değil Allah'tan dinleyinceye kadar yükselmesidir. Bu bakımdan okumanın dereceleri üçtür:

69 A.g.e.

a) En az derecesi, sanki Kur'ân'ı Allah'a okur gibi okumaktır.

Sanki Allah'ın huzurunda durmuş, Allah kendisine bakıyor ve okuduğu Kur'ân'ı kendisinden dinliyor gibi düşünüp hissetmelidir. Kişi kendisini böyle düşündüğü zaman, onun hâli, Allah'tan istemek, yalvarmak ve yakarmak olur.

b) İkinci derecesi kalbiyle Allah'ı müşahede etmektir.

Sanki Allah'ı görür ve onun lûtuflarına mazhar olarak ona hitâb eder, nimet ve ihsanlarına garkolarak onunla münâcatta bulunur. Böyle bir kimsenin durumu Allah'tan utanmak, onu tâzim etmek, ona kulak vermek ve kelâmını anlamaktır.

c) Kelâm'ın içinde, konuşanı, kelimelerde de onun sıfatlarını görmektir.

Bu bakımdan bu derecede olan bir okuyucu, ne nefsine, ne okuyuşuna ve ne de kendisiyle ilgili bulunan nimetlere kendisine verilmesi hasebiyle bakmaz. Bütün himmetini konuşana teksif eder. Fikri ve düşüncesi konuşan olur. Sanki konuşanı müşahede etmeye garkolmuş, artık başkasını görmez. Bu derece, mukarriblerin derecesidir. Bundan önceki derece ise, Eshâbu'l Yemîn'in derecesidir. Bunların dışında kalan derece ise, gafillerin dereceleridir.

Cafer b. Muhammed es-Sâdık'a:

- 'Sana ne oldu ki, namaz içinde düşüp bayıldın?' diye sorulduğu zaman şöyle buyurmuştur:

- 'Kalbimde bir âyeti tekrarlayıp duruyordum. Tâ ki onu, onunla konuşandan dinledim. O zaman O'nun kudretinin görünmesine cismim güç yetiremedi ve düşüp bayıldım.'

Böyle bir derecede kelâmın tadı büyüdükçe büyür. Lezzetin münâcâatı oldukça kabarır. Bu sırra binâen hükemâdan biri şöyle der:

"Ben daha önce Kur'ân'ı okuyup ondan hiçbir tad alamıyordum. Öyle ki onu sanki Rasûlullah ashabına okuyor gibi dinleyinceye kadar... Sonra bu makamdan daha üst bir makama çıktım. Kur'ân'ı sanki Cebrâil Hz. Peygamber'e telkin ediyor gibi dinleyip okudum. Sonra... Kur'ân'ı Allah'tan dinlercesine okuyorum. İşte böyle olunca Kur'ân'ın lezzetini duydum..."

Hz. Osman ve Huzeyfe b. Yeman şöyle demişlerdir:

-'Eğer kalpler pâk ve tâhir olsa, elbette Kur'ân'ın okunmasına doyamazlar. Çünkü kalpler temizlikle kelâmda sahibini müşâhede etmek derecesine yükselir.'

Kelâmın sahibinin (Allah Teâlâ'nın) müşahedesine garkolup Allah'ın mesajından başkasını göremeyecek hâle gelen kul Allah Teâlâ'nın şu emr-i celîline uymuş olur:

"O halde hemen Allah'a kaçın!" (Zâriyât 51/50)

"Ve Allah ile beraber başka bir ilâh uydurmayın!" (Zâriyât 51/52)

Kul, Allah'tan başka her neye iltifat ederse mutlaka onun o iltifatında gizli şirkten bir şey vardır. Muhakkak katıksız Tevhid, bütün benliğiyle Allah'a teslim olup onun boyasıyla boyanmak demektir.

Kur'ân Okurken Hançerelerin Ötesine Geçmek

Kur'ân kırâetini kuru kuruya, şarkı söyler gibi teganni yapmaya indirgemek son derece yanlış ve tehlikelidir. Allah ve Rasûlü'nün bizden istediği kıraet ve tilavet bu değildir. Böyle bir kıraette hayır yoktur; okuyucuya bir fayda da sağlamaz.

Hz. Ali (r.a) kıraet hakkında şöyle buyurur:

"Kendisinde anlayış ve idrakin bulunmadığı hiçbir ibadette ve yine kendisinde tedebbürün (düşünmenin) bulunmadığı hiçbir kıraette hayır yoktur!"[70]

Rasûlüllah (s.), Kur'ân okuyan, ancak okudukları hançerelerinden öteye geçmeyenler için der ki:

"Kur'ân'ı Arap lahnı (fonetiği, üslubu) ile okuyunuz! Onu, fâsıkların, Yahudi ve Nasarâ'nın lahnı ve tavrı ile okumaktan sakınınız! Benden sonra bir topluluk gelecek, onlar Kur'ân'ı şarkıcıların, rahibelerin ve yas tutan kadınların üslubu ile okurlar. Okurlar ama okudukları hançerelerinden öteye geçmez. Onların da, bu okuyuşlarından hoşlananların da kalpleri fitne ile dolmuştur."[71]

"Sizin içinizden öyle zümreler türeyecektir ki, siz, onların namazlarının yanında kendi namazlarınızı, onların oruçlarının yanında kendi oruçlarınızı, onların iyi işleri yanında kendi salih amellerinizi küçük göreceksiniz. Onlar Kur'ân da okuyacaklar; fakat Kur'ân'ın feyzi ve tesiri onların hançerelerini geçmeyecek. Onlar, okun avı delip çıktığı gibi dinden çıkarlar."[72]

Demek ki: Kur'ân okurken hançerelerin ötelerine geçip ilahi mesajı yüreklerimizin ta derinliklerinde hissetmek; dahası, kalb'den kalıb'a, kâl'den hâle aktarmak gerekir.

Kur'ân-ı Kerim'i Lisân-ı Hâl ile Okumak

Üstad Said Nursi, Kur'ân'ı dil ile okuyup âleme duyururken, hâl ve tavırlarımızla da onun anlamını yaşayıp yaymamız gerektiğini söyler. Ve der ki: ***Lisan-ı hâlin ile de Kur'ân oku!***

---

70 Gazali, İhya, 1/799-800.

71 Beyhaki, Şuabu'l-Îman,

72 Tecrid-i Sarih Tercemesi, 11/247, hd.1783.

"Ey âlem-i İslâm!

Uyan, Kur'âna sarıl; İslâmiyet'e maddî ve manevî bütün varlığınla müteveccih ol!

Ve ey Kur'ân'a bin yıllık tarihinin şehadetiyle hâdim olan ve İslâmiyet nurunun zemin yüzünde naşiri bulunan yüksek ecdadın evlâdı!

Lisanın, Kur'ânın âyetlerini âleme duyururken, hal ve etvar ve ahlâkın da onun manasını neşretsin; lisan-ı halin ile de Kur'ânı oku.

O zaman sen, dünyanın efendisi, âlemin reisi ve insaniyetin vasıta-i saadeti olursun!

Ey asırlardan beri Kur'ân'ın bayrakdarlığı vazifesiyle cihanda en mukaddes ve muhterem bir mevki-i muallâyı ihraz etmiş olan ecdadın evlâd ve torunları!

Uyanınız!

Âlem-i İslâm'ın fecr-i sadıkında gaflette bulunmak, kat'iyen akıl kârı değil!

Yine Âlem-i İslâm'ın intibahında rehber olmak, arkadaş, kardeş olmak için Kur'ân'ın ve imanın nuruyla münevver olarak, İslâmiyet'in terbiyesiyle tekemmül edip hakikî medeniyet-i insaniye ve terakki olan medeniyet-i İslâmiyeye sarılmak ve onu, hal ve harekâtında kendine rehber eylemek lâzımdır..."[73]

73 Bediüzzaman Said Nursi, Tarihçe-i Hayat.

12. Gözyaşları ile Kur'ân Okudular

Allah Rasûlü ve ashabı, Kur'ân-ı Kerim'i huşû içinde, duygulanarak, gözyaşları içinde okurlardı.

Allah Teâlâ, Kur'ân'ı böyle okuyan o örnek nesli şöyle tanımlar:

"Ağlayarak yüz üstü kapanırlar. Kur'ân onların huşûunu artırır." (İsrâ 17/109)

"Rasûl'e indirileni duydukları zaman, kavradıkları gerçekten dolayı gözlerinden yaşlar boşandığını görürsün." (Mâide 5/83)

"Rablerinden korkanların bu kitaptan ***tüyleri ürperir.*** Sonra ***hem derileri ve hem de kalpleri Allah'ın zikrine yumuşar ve yatışır.***" (Zümer 39/23)

"Siz bu Kur'ân'a mı hayret ediyorsunuz? ***Ona mı gülüyor da ağlamıyorsunuz?***" (Necm 53/59-60)

Rasûlüllah Kur'ân okurken çok duygulanır ve çok ağlardı. Ashabın önde gelenleri de O'nun gibi Kur'ân

okur, ağlarlardı. Hz. Ebûbekir (r.a), Kur'ân okurken çok ağlaması ile bilinir. Hz. Ömer de öyle idi. Abdullah ibn Mes'ûd (r.a) ve diğer sahabe-i kiramdan da bu yönde birçok rivayet vardır.

"Şu Âyetler İnmişken, Ben Niye Ağlamayayım?"

Rasûlüllah (s.) bir gece Hz. Aişe'nin (r.anhâ) yanında kaldı. Aişe annemiz anlatıyor:

- "Ey Aişe! Rabbime itaat etmeme izin verir misin?" dedi…

Sonra kalkıp evdeki bir su tulumunu aldı. Fazla su dökmedi. Daha sonra kalkıp Kur'ân okudu. Sonra da ağladı. Gözyaşlarının önünü ıslattığını gördüm. Sonra sağ tarafına yaslandı. Sağ elini yanağının altına koydu. Sonra yine ağladı. Öyle ki, gözyaşlarının yeri ıslattığını gördüm.

Bilâl, namaz vaktini duyurmak üzere ona geldi. Onun ağladığını görünce:

-'Ya Rasûlallah! Allah senin önceki ve sonraki günahlarını affetmiş olduğu halde sen de mi ağlıyorsun?' dedi. Rasûlüllah (s.):

- "Şükreden bir kul olmayayım mı?" dedi. Daha sonra şunu ilave etti:

- "Allah, gece hakkında: ***"Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelip gidişinde akl-ı selim sahipleri için gerçekten açık ibretler vardır"*** (Âl-i İmran 3/190) âyetini indirmişken ben niye ağlamayayım?" Ayrıca şöyle dedi:

- "Bunu okuyup da düşünmeyenlere yazıklar olsun."

"Rabbim, Bunlara Şahitlik Ettim. Görmediklerime Nasıl Şahitlik Edeyim?"

İbn Mes'ud anlatıyor: Rasûlüllah(s.) bana;

-"Kur'ân'ı bana oku!" dedi. Ben (hayretle);

-"Sana indirilmiş bulunan Kur'ân'ı mı sana okuyayım?" diye sordum. Bana;

-"Evet, ben onu kendimden başkasından dinlemeyi seviyorum!" dedi.

Ben de ona Nisâ Sûresi'ni okumaya başladım. Ne zaman ki, ***"Her ümmete bir şâhid getirdiğimiz ve seni de bunlara şâhid getirdiğimiz vakit durumları nasıl olacak?"*** mealindeki âyete (41. âyet) geldim:

-"Dur!" dedi. Durdum ve dönüp Rasûlüllah'a baktım. Bir de ne göreyim, iki gözünden yaşlar akıyor.

Yine bir gün, Rasûlüllah (s.) bir kayanın üzerine oturdu. Beraberinde İbni Mes'ûd ve Muâz vardı. Rasûlüllah (s.) bir okuyucuya emretti, o da okudu:

"Her ümmete bir şâhid getirdiğimiz ve seni de bunlara şâhid getirdiğimiz vakit durumları nasıl olacak?" (Nisa/41) âyetine gelince, çenesi sallanıncaya kadar hıçkırıkla ağladı ve şöyle dedi:

-"Rabbim, bunlara şahitlik ettim. Görmediklerime nasıl şahitlik edeyim?"[74]

Rabbimizin Huzurunda Divan Durduğumuzda...

Abdullah İbn-i Ömer (r.a), dostları arasında oturup şu âyetleri okudu:

"Ölçekte ve tartıda hîle yapanların vay haline! Onlar ki, insanlardan ölçüp alırken noksansız alırlar. Kendileri

74 el-İsabe, 4/271.

onlara ölçtükleri veya tarttıkları zaman ise eksik ölçüp tartarlar. Yoksa onlar, diriltileceklerini sanmıyorlar mı? O büyük gün için. Öyle bir gün ki, insanlar o gün Alemlerin Rabbinin huzurunda divan dururlar." (Mutaffifîn 83/1-6)

Sonra:

"O gün insanlar âlemlerin Rabbinin huzurunda divan dururlar." âyetini tekrar ede ede gitti:

Gözyaşları yağmur gibi akıyordu... Sonunda, çok üzülüp ağlamaktan dolayı yere yıkıldı![75]

Hesap Günü'nde Halimiz Nice Olacak?

Ubeyd bin Umeyr (r.a) şu âyetleri Abdullah İbn Ömer'e (r.a) okur:

"Her ümmetten bir şahit getirdiğimiz ve seni de onların üzerine bir şahit yaptığımız zaman, bakalım onların hâli nice olacak!"

"O kıyamet günü, Allah'ı inkâr edip Peygamber'e isyan edenler, yerle bir olmayı / yer yarılıp içine girmiş olmayı isterler ve Allah'tan hiçbir söz gizleyemezler." (Nisa 4/41-42)

İbn Ömer ağlamaya başlar, öyle ki gözyaşlarından sakalı ıslanır.

Hz. Aişe ve Hz. Esmâ'nın (r.anhümâ) Azap Korkusuyla Ağlamaları

Kasım naklediyor: Aişe annemizin evinden daima ona selam verip ayrılırdım. Bir gün yine çıkıyordum ki, onun ayakta şu âyeti okuduğunu gördüm:

75 Halid Muhammed Halid, Sahabe Hayatından Tablolar, Uysal Kitabevi: 1/417-430.

"Cennettekiler birbirlerine dönüp soruştururlar: 'Doğrusu bundan önce ailelerimizin yanında bile korku içindeydik. Allah lûtfedip bizi kavurucu azaptan korudu. Ona daha önce yalvarıyorduk. Şüphesiz o iyilik yapandır, acıyandır." (Tûr/26-28)

Bu âyetleri okuyor, dua ediyor ve ağlıyordu. Ben onu ayakta seyretmekten yoruldum, çarşıya çıktım, ihtiyaçlarımı aldım. Geri döndüğümde onun hâlâ ayakta olduğunu ve namazını bitirmediğini gördüm. Yine ağlıyordu.

Hz. Ebûbekir'in diğer kızı olan Esma (r.anhâ) da öyleydi.

Hişam bin Urve babasından naklediyor: Esma'nın yanına girdiğimde namaz kılıyordu.

"Allah bize lûtfetti de bizi o (vücudun) deliklerine işleyen (kavurucu) azaptan korudu" (Tûr/27) âyetini okurken duydum. Sonra namaza devam etti. Namazın uzayacağını anlayınca kalktım, dışarı çıktım. Geri döndüğümde hem ağlıyor hem de ibadete devam ediyordu.

"Kur'ân'daki Bir Âyet Beni Hep Ağlatır"

Ömer el-Münkedir'e; "Bunca ağlamak seni mahvedecek" dediler. Ömer:

-"Kur'ân'daki bir âyet beni böyle ağlatıyor" karşılığını verdi. Merakla sordular:

-"Hangi âyet bu?" Ömer şu âyeti okudu:

"Eğer yeryüzünde bulunan her şey tümüyle ve onlarla beraber bir o kadarı da zulmedenlerin olsa, kıyamet günü kötü azaptan kurtulmak için elbette onları verirlerdi. Artık, hiç hesap etmedikleri şeyler Allah tarafından karşılarına çıkmıştır." (Zümer/47)

Hasan Basrî bu ilkeyi şöyle özetler: *"Kur'ân'ı inanarak okuyanların hüznü artar, sevinci azalır; ağlaması*

çoğalır, gülmesi azalır; meşgalesi çoğalır, tembelliği ve rahatı azalır."[76]

***

Kur'ân okurken kalbe hüzün gelmesinin yolu, İmam Gazali'ye göre şöyledir:

Kur'ân'daki tehdid, vaîd, sözler ve ahidler inceden inceye düşünülmelidir. Sonra Allah'ın emir ve yasaklarına karşı, kusurlu olduğunu hatırlamalıdır. Böylece şübhesiz insan mahzûn olup ağlayacaktır. Eğer saf kalplerin sahiplerinde belirdiği gibi böyle bir kişiye hüzün ve ağlamak gelmezse, o zaman hüzün ve ağlama olmadığı için ağlamalıdır. Zira Kur'ân'dan ibret alıp mahzun olarak ağlamayan bir kimsenin musibetinden daha büyük bir musibet yoktur.[77]

76 Allah Dostları, 2/128, 155.

77 İhya, a.g. bölüm.

13. Kur'an'a Yürekten Sarılmak İçin Okudular

"Ey Yahya! Kitab'ı kuvvetle tut" *(Meryem 19/12)*

İmam Gazali, Kur'ân'ı okumanın edeplerinden söz ederken, bu başlık altında yukarıdaki âyetin açıklamasını şöyle yapar: Bu âyet "ciddiyet ve kuvvetle Kitab'a sarıl" şeklinde yorumlanmıştır. "Ciddiyetle kitaba sarılmanın mânâsı; kitâbı okurken himmeti her şeyden kitaba çevirmek ve kişinin kendisini sadece ona hasretmesi demektir."

Âlimlerden birine:

- 'Kur'ân'ı okuduğun zaman, nefsine herhangi bir şey gelince vesvese ediyor musun?' denildiğinde şöyle cevap vermiştir:

- 'Benim nezdimde Kur'ân'dan daha sevimli bir şey var mıdır ki kalbime gelsin?'

Seleften bazısı, bir âyeti okuduğu zaman, eğer kalbi o âyette mutmain olup onun mânâsını anlamamışsa ikinci bir defa onu tekrar ederdi.

İşte bu sıfat yukarıdaki âyetin taziminden doğan sıfattır. Zira kişi, okuduğu kelâmı tazim ederse okudukça onunla müjdelenir, aralarında yakınlaşma olur ve okuduğundan gafil olmaktan uzaklaşır.

Bu bakımdan Kur'ân'da kalbin ünsiyet edeceği mânâlar mevcuttur, yeter ki okuyucu bu işin ehli olsun. O halde Kur'ân'ı okuyan bağ ve bahçelerde gezintiye çıkmış gibidir. Bu durumda nasıl olur da onun gayrisini düşünüp de onunla meşgul olabilir. Böyle zevk ve sefa yerlerinde dolaşan bir kimse elbette onlardan başkasını düşünmez.

Denildi ki: Kur'ân'da meydanlar, bostanlar, kasırlar, gelinler, ipekliler, bahçeler ve hanlar vardır. Mim harfleri Kur'ân'ın meydanları, R harfleri Kur'ân'ın bostanları, H harfleri sarayları/köşkleri, tesbih ve tenzihi bildiren âyetler gelinleri, Ha Mimler ipeklileri (gelinlikleri), mufassal sûreler bahçeleri, diğer kısımları ise hanlarıdır. Bu bakımdan okuyucu meydanlara girdiği, bostanlardan biçtiği, saraylara yerleştiği, gelinleri gördüğü, ipeklileri giydiği, bahçelerde dolaştığı ve hanların odalarında kaldığı zaman, tamamen bu zevkin tesirinde kalır. Artık Allah'tan başkası ile meşgul olmaz. Kalbi başka yerlere gitmediği gibi, fikri de dağılmaz."[78]

Ashab-ı kiramın Allah'ın Kitabı'nı yürekten okuyup ciddiyetle ona sarıldıklarına dair örnekler çok fazladır. İşte bunlardan birkaçı:

Zulme Uğrayıp Kendilerini Müdafaa Edenler Başka!

Abdullah b. Revâhâ ile Hassân b. Sâbit Hz. Peygamber'e gelerek:

-'Ey Allah'ın Rasûlü! Allah Teâlâ ***"Şairlere (gelince, onlara) azgın sapıklar uyar. Görmez misin onlar her***

78 Gazali, İhya, ilgili bölüm.

vadide şaşkıncasına yürür dururlar. Gerçekten onlar yapmayacakları şeyleri söylerler" (Şuarâ: 26/224-226) âyetlerini indirirken elbette ki bizim şair olduğumuzu biliyordu!' dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber:

"Ancak iman edip salih ameller işleyenler, Allah'ı çokça ananlar, zulme uğratıldıktan sonra kendilerini müdafaa edenler müstesna. Zulmedenler hangi akibete uğrayacaklarını pek yakında bileceklerdir" (Şuarâ: 26/227) âyetini okuyarak:

-"İşte bu âyette geçen ***"Salih ameller işleyen, Allah'ı çokça ananlar ve zulme uğratıldıktan sonra kendilerini müdafaa edenler"***den maksat sizlersiniz!' buyurdular.[79]

Yarın İçin Ne Gönderdiğinize Bakın!

Cerir ibn Abdullah (r.a) birgün Efendimizin yanında bulunuyordu. Dışardan yalın ayak, abalarını başlarına geçirmiş, çıplak bazı kimseler geldi. Peygamberimiz (s.) onların fakir ve yoksul hallerini görünce yüzünün rengi değişti. İçeri girdi ve Bilal'e ezan okumasını emretti. Namazdan sonra cemaata dönerek şöyle bir hitâbede bulundu:

"Ey iman edenler! Allah'tan korkunuz! Herkes yarın (âhiret günü) için ne gönderdiğine bir baksın. Allah'tan korkunuz! Çünkü, Allah ne yaparsanız hakkıyla haberdardır." (Haşr 59/18) âyetini okudu. Sözüne devamla; "İnsan dinarından, dirheminden elbisesinden, buğdayından, kuru hurmasından sadaka vermelidir" buyurdu.

Bu inci tanesi sözleri dinleyen ashabın hepsi bir şeyler getirmeğe başladı. Yiyecek ve giyeceklerden iki küme oluştu. Ensar'dan bir adam da bir kese getirdi. Resûl-i Ekrem (s.) efendimizin yüzü gümüş gibi parlıyordu. Sevincini şu ifadelerle dile getirdi:

79 Kandehlevi, a.g.e, 3/448.

"Her kim İslâm'dâ güzel bir çığır açarsa, o çığırda gidenlerin sevaplarının aynısı ona da verilir. Her kim de kötü bir çığır açarsa o çığırda gidenlerin vebali de ona ait olur." buyurdu.

Hz. Peygamber'in, Hendek Günü Taşa Vurduğunda Okuduğu Âyetler

Hz. Peygamber Medine'nin etrafına hendek kazılmasını emrettiğinde onların önüne, kırılması zor bir taş çıktı. Hz. Peygamber kalktı ve eline balyozu alarak abasını hendeğin bir tarafına bıraktı ve

"***Rabb'inin sözü hem doğrulukça hem de adaletçe tamamlanmıştır. O'nun sözlerini değiştirebilecek kimse yoktur. O, işitendir, bilendir"*** (En'am: 6/115) âyetini okudu ve taşa vurdu.

Taşın üçte biri kırıldı. Selmân-ı Fârisî de durmuş Rasûlullah'a bakıyordu. Rasûlullah'ın vurmasıyla beraber bir şimşek çaktı. Rasûlullah ikinci vuruşunda aynı âyeti okudu, taşın üçte birisi daha kırıldı. Yine Selman bir şimşeğin çaktığını gördü. Peygamber üçüncü vuruşunda yine aynı âyeti okudu ve taşın diğer kısmı da kırıldı. Hz. Peygamber (s.) çıktı, abasını alarak oturdu.

Bir diğer rivayete göre; Hz.Peygamber (s.) balyozu Selman'ın elinden aldı. Taşa bir darbe indirdi, taş parçalandı. Ondan bir şimşek çıktı ki, Medine'nin siyah taşlarla dolu olan iki saha arasındaki kısmını ışıklandıracak şekildeydi. Sanki o, karanlık bir gecenin tam ortasında yanan bir çıra idi. Rasûlullah fetih tekbirini getirdi, müslümanlar da getirdi. Sonra Peygamber ikinci ve üçüncü kez vurdu. Hem Selmân-ı Fârisî hem de müslümanlar Hz. Peygamber'e bu çakan nurun ne olduğunu sordular. Hz. Peygamber

"Birinci vuruşta bana Hîre'nin kasırları, Kisra'nın Medayin'i -köpeklerin azı dişleri gibi parlayıp göründü. Sonra Cebrail bana haber verdi ki, benim ümmetim oraya galip gelecektir. İkinci vuruşta Rum diyarındaki kırmızı köşkler bana göründü. Onlar da sanki köpeklerin dişleri gibiydi. Cebrail bana haber verdi ki, ümmetim oraya da galip gelecektir. Üçüncüde bana San'a'nın köşkleri köpeklerin azı dişleri gibi parlak olarak göründü. Cebrail ümmetin onlara da galip geleceğini haber verdi. Ben de sizi müjdeliyorum" dedi. Böylece müslümanlar sevindiler, müjdelendiler ve:

"Hamd o Allah'a mahsustur ki, O'nun vaadettiği doğrudur" dediler. Düşman grupları geldiğinde, mü'minler "... Bu Allah'ın ve Rasûlünün, bize va'dettiğidir. Allah ve Rasûlü doğru söylemiştir", *"Ve bu, onların sadece imanlarını ve teslimiyetlerini artırdı"* (Ahzab: 33/22) dediler. Münafıklar da:

"Siz korkudan dışarı çıkamıyor, etrafınıza hendek kazıyorsunuz. Hâl böyleyken o size, Medine'den Hîre'nin köşklerinizi, Kisra'nın kentlerini gördüğünü söylüyor" dediler. Bunun üzerine Allah Teâlâ "Münafıklar ve kalplerinde hastalık bulunan kimseler: Allah ve Rasûlü bize sadece boş va'dlerde bulundu" diyorlardı" (Ahzab: 33/12) âyetini inzal etti.[80]

***

Bu örnekte; *"Ben rahmet Peygamberiyim, ben harp Peygamberiyim"* buyuran Rasûlüllah (s.) efendimizin, en zor ve sıkıntılı bir zamanda Kur'ân âyetlerini okuyarak ashabına nasıl umut dağıttığını ve Allah'ın yardımını

80 Kandehlevi, Hayatu's-Sahabe, 3/289-292.

yürekten talep ederek, ilahi nusrete nail olduğunu görüyoruz.

Allah Rasûlü'nü (s.) ve O'nun kutlu ashabını örnek alarak, yürekten okudukları Kur'ân eşliğinde hayat yürüyüşünü sürdürenler, önlerine çıkan sıkıntıları, işte böyle aşacaklarından ve karşılaştıkları engelleri tuzla buz edeceklerinden emin olabilirler.

14. Düşüne Düşüne Kur'an Okudular

Kur'ân'da en sık hatırlatılan okuma ilkesi, düşüne düşüne okumaktır. Yüce Rabbimiz, kâinattaki ve kitaptaki âyetleri üzerinde derin derin düşünülmesini öğütler. Türkçe'de "düşünmek" dediğimiz zihni fonksiyon, Kur'ân'da yüzlerce âyette bir düzineyi aşkın kavramla ifade edilir: Akletmek, fıkhetmek, tefekkür etmek, tedebbür etmek, tezekkür etmek, şuur, basîret, re'y, semi', nazar, ilim, i'tibar, ûlü'l-elbâb, ûlü'l-ebsâr, ûlü'n-nühâ... Böylece Kur'ân, bütün nüanslarıyla düşünme faaliyetinin önemine dikkat çeker ve her âyet üzerinde derin derin düşünülmesini ister.

Kur'ân'da, düşünmek teşvik edilirken, bu eylemi ifade eden kavramlar, bazan birbiriyle iç içe bazan da birbirinin yerine kullanılır; ama şüphesiz ki, her biri, düşünmenin farklı biçimlerini, boyutlarını ve yöntemlerini vurgularlar.

Bu konuyu, ***"Kur'ân'ı Nasıl Anladılar?"*** kitabımızda genişçe ele alacağımız için, bu bölümde, düşünme ile ilgili kavramların bir arada ve iç içe kullanıldığı bazı âyetlere dikkat çekip, Rasûlüllah (s) ve ashabının Kur'ân'ı düşünerek okumalarına dair birkaç örnekle yetineceğiz.

Kur'ân-ı Kerim, Allah'ın Kitab'ındaki ve kâinattaki âyetleri üzerinde derinlemesine düşünülüp öğüt ve ibret alınmasını tavsiye buyurur:

"İşte bu Kur'ân, âyetlerini ***tedebbür etsinler*** *ve* ***temiz akıl sahipleri(ûlü'l-elbâb)*** *da* ***tezekkür etsinler*** *diye indirdiğimiz mübarek bir kitabdır."*(Sad 38/29)

"Size gökten su indiren O'dur. Ondan içersiniz, hayvanlarınızı otlattığınız bitkiler de onunla yetişir. Onunla size ekinler, zeytinler, hurmalar, üzümler ve her türlü ürünlerden bitirir. Doğrusu bunda ***tefekkür eden*** *bir toplum için nice âyet (ibret, işaret, delil)ler vardır. Geceyi, gündüzü, güneşi, ayı ve O'nun emrine boyun eğmiş olan yıldızları istifadenize sunmuş olan Allah'tır. Doğrusu bunda* ***akleden*** *bir toplum için âyetler vardır. Yeryüzünde yarattığı, renkleri ve cinsleri farklı varlıkları da sizin hizmetinize sundu. Doğrusu bunda* ***tezekkür eden*** bir *toplum için âyetler vardır. Taze et yemeniz, takınacağınız süsler çıkarmanız ve O'nun lütfundan rızık aramanız için, gemilerin yara yara gitiğini gördüğün denizi istifadenize sunan O'dur. Artık belki şükredersiniz. Yeryüzünde sarsılmamanız için dağlar, yol bulabilmeniz için de nehirler, yollar ve alâmetler var etmiştir. İnsanlar yıldızlarla da yön tayin ederler. Yaratan yaratmayanla bir olur mu? Hiç* ***tezekkür etmiyor musunuz?"***(Nahl 16/10-17)

"O'nun âyetlerinden biri, sizi topraktan yaratmasıdır. Sonra birer insan olarak yeryüzüne dağılırsınız. O'nun âyetlerinden biri de, kendileriyle kaynaşasınız diye içinizden eşler yaratması, aranızda sevgi ve merhamet bağı

*kurmasıdır. Doğrusu bunda **tefekkür eden** bir toplum için âyetler vardır. O'nun âyetlerinden biri de göklerin ve yerin yaratılması, dillerinizin ve renklerinizin değişik olmasıdır. Şüphesiz bunda **bilip-düşünen** kimseler için âyetler vardır. O'nun âyetlerinden biri de, geceleyin uyumanız, gündüzün de lutfettiği rızkın peşinde koşmanızdır. Doğrusu bunda **işitip-düşünen** bir topluluk için âyetler vardır. O'nun âyetlerinden biri de, size korku ve ümit vermek için şimşeği çaktırması, gökten bir su indirip onunla, ölümünden sonra yeri diriltmesidir. Kuşkusuz bunda **akleden** bir kavim için âyetler vardır."*(Rûm 30/20-24)

Gece-Gündüz Kur'ân'ı Düşündüler

Arapça 'fikir' kökünden gelen ***"tefekkür";*** tasavvur etme, hatırlama, düşünme, kafayı çalıştırma, fikir üretme, bir işin âkıbeti konusunda düşünme gibi anlamlara gelir ve Kur'ân'da sıkça kullanılır.

*"...Sana da bu Zikri (Kur'ân'ı) indirdik; umulur ki **tefekkür edip** anlarlar."* (Nahl 16/44)

Yüce Rabbimiz, insanların kendi yüce otoritesini tanımaları için derin tefekkür etmelerini ister.

*"Onlar ayaktayken, otururken ve yanları üzereyken Allah'ı anar; göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde **tefekkür ederler** ve: 'Rabbimiz, bunu boş yere yaratmadın' derler."*(Âl-i İmrân 3/191)

Bu âyet, örnek nesillerin örnek tefekkürünü işaret eder ve tüm müminleri buna davet eder.

Rasûlüllah(s.), ***"bu âyeti okuyup da üzerinde düşünmeyen kimseye yazıklar olsun"*** buyurmuş ve bir keresinde bu âyeti sabaha kadar okuyarak ağlamıştır.

İbn Abbas anlatıyor: Hz. Ömer "Bu gece bir âyet okudum, beni uykusuz bıraktı. O âyet şudur:

"Biriniz ister mi ki, kendisinin altından ırmaklar akan, içinde her çeşit meyvesi bulunan, hurmalardan ve üzümlerden oluşmuş bir bahçesi olsun; kendisinin üstüne tam ihtiyarlığın çöktüğü; aciz çocuklarının da bulunduğu bir sırada birden ateşli bir kasırga gelsin de bahçeyi yakıp kül etsin? Allah düşünesiniz diye size âyetleri böyle açıklıyor" (Bakara: 2/266)

Allah, bu âyetiyle neyi kastetmiştir?" dedi. Oradakilerden bazısı:

-"Allah daha iyi bilir" dediklerinde, Hz. Ömer:

-"Allah'ın daha iyi bildiğini, ben de biliyorum. Fakat ben sizden soruyorum. Bunun hakkında hanginizin yanında bilgi varsa, hanginiz Peygamber'den bunun hakkında bir şey işitmişse, bana haber veriniz" dedi.

Bunun üzerine herkes sustu. Ben çekinerek bir şeyler söyledim. Hz. Ömer beni görünce:

-"Ey kardeşimin oğlu, çekinme, kendini küçük görme. Bildiğin bir şey varsa açıkça söyle" dedi. Ben:

-"Allah Teâlâ, bu temsil ile kişinin amelini kastetmiştir" dedim. Ömer:

-"Nasıl?" dedi. Ben:

-"Bana ancak bu kadar ilham edildi" dedim. Bunun üzerine Ömer kendisi açıklamaya başladı ve:

-"Ey kardeşimin oğlu, doğru söyledin. Kişi dünyada en çok ihtiyarladığı ve küçük, bakıma muhtaç çocuklara sahip olduğu zaman, böyle güzel bir bahçeye muhtaç olur. Ahirette ise, kişi en çok amele muhtaçtır. Sen çok doğru söyledin, yeğenim" dedi.[81]

Kur'ân'ı Tedebbür Edip Tedbir Aldılar

Kur'ân; düşünüp taşınmak, iyiden iyiye düşünmek, bir

81 Kandehlevi, a.g.e., 3/497.

işin inceliğini kavramak, derinlemesine incelemek, kıyas yaparak bir şeyin sonunu başından görüp anlamak veya hesab etmek, geleceğe yönelik düşünmek demek olan **tedebbür** işlemini sadece Kur'ân için ve onu baştan sona inceleyip tahkik etme anlamında kullanır. ***"Tedbir"*** kelimesi de aynı kökten türemiş olup 'tedebbür sonucunda gereken önlemleri almaktır.

Allah Rasûlü (s.) ve ashabı, Kur'ân'ı en güzel şekilde tedebbür ediyor, anlıyor ve yaşıyorlardı.

Hz. Ali(r.a) Kur'ân'ın, ancak tedebbürle yani iyiden iyiye düşünülerek anlaşılabileceğini vurgular:

"Kendisinde anlayış ve idrakin bulunmadığı hiçbir ibadette ve yine kendisinde tedebbürün bulunmadığı hiçbir kırâette hayır yoktur."

Kur'ân'ı tedebbür ederek okuyan Hz. Ali (r.a), Kur'ân'a derin vukûfiyeti ile bilinir, bu yüzden de **"Kur'ân-ı Nâtık"** olarak isimlendirilirdi. Onun Kur'ân'ı tedebbür ederek nasıl basiret ve feraset kesb ettiğini, karşılaştığı sorunları nasıl Kur'ân'la çözdüğünü gösteren güzel bir örnek şöyledir:

Ebu Süfyan bin Hâris, birgün, Rum Kayseri'nin huzuruna çıktığında, Kayser, ona sordu:

- Sen kimlerdensin?

- Ben, Ebu Süfyan bin Hâris bin Abdülmuttalib'im!

- Sen, Muhammed bin Abdullah bin Abdülmuttalib'in amcasının oğlu musun!

- Evet! Ben, Onun amcasının oğluyum.

Ebu Süfyan der ki:

"Rum Kayseri'nin yanında, ne İslâmiyet'ten kaçıldığını, ne de Muhammed'den başkasının tanındığını gördüm! Bunun üzerine, kalbime, İslâmiyet sevgisi girdi. İçinde bulunduğum müşrikliğin batıl ve boş olduğunu anladım.

Ne çare ki; biz, akılları başlarında bir kavimle birlikte bulunuyorduk. İnsanların, akıllarına ve görüşlerine göre

yaşadıklarını sanıyordum. Onlar, bir yol tutup gittiler. Biz de, o yolu tutup gittik.

Şerefli ve yaşlı kişiler, putlarından yardım dileyerek Muhammed'e karşı ayaklandıkları ve ataları yüzünden ona kızdıkları zaman, onlara uyduk!

Birgün, kendi kendime:

-"Ben, kimlerle arkadaş oluyorum? Kimlerin yanında bulunuyorum? İslâm yolu, belli olmuş ve kararlaşmış bulunuyor" dedim. Zevcemle oğlumun yanına vardım. Onlara dedim ki:

- Yola çıkmak için hazırlanınız! Muhammed'in yanınıza gelmesi, çok yaklaşmıştır!

Karım ve oğlum dediler ki:

- Canımız sana feda olsun! Arapların ve Arap olmayanların Muhammed'e tabi olduğunu görüyorsun da, hâlâ, ona karşı düşmanlık mevkiinde bulunuyor, düşmanlıkta direnip duruyorsun!?

Hâlbuki, Ona yardım etmek, herkesten çok sana düşerdi. Ona yardım edenlerin ilki, sen olmalı idin!

Uşağım Mezkur'a dedim ki:

- Bir deve ile atımı, acele yanıma getir!

Rasûlüllah ile buluşmak maksadıyla Mekke'den yola çıktık. Yanımızda Abdullah bin Ebi Ümeyye de vardı. Ebva'ya varıp indiğimiz zaman, Rasûlüllah'ın (s) öncü birliği oraya gelmiş ve Mekke'ye yönelmişti.

Rasûlüllah (s.), görüldüğüm yerde öldürülmemi emretmişti. Bunun için, öldürülmekten korktum ve gizlendim.

Oğlum Cafer'in elinden tutup, yaya olarak bir mil kadar gittik. Sabahleyin Rasûlüllah efendimizin yanına vardık. Halk, takım takım geliyordu. Peygamberimiz, hayvanına bineceği zaman, kendisiyle görüşmek istedim. Yüzünü, bizden başka tarafa çevirdi. Yüzünü çevirdiği tarafa geçtim. Tekrar tekrar benden yüzünü çevirdi...

Bütün yakın uzak her şey beni tuttu, sıktı! Ona erişe-

medikçe bir ölü olduğumu, Onun iyiliğini, merhametini ve bana olan yakınlığını düşündükçe "Beni tutar" diye ummuştum.

Rasûlüllah Aleyhisselamın akrabası olduğum için, benim Müslüman olmama, Rasûlüllah efendimizin de, ashabının da son derecede sevineceklerini sanıyor ve şüphe etmiyordum.

Rasûlüllah efendimizin, benden yüz çevirdiğini görünce, bütün Müslümanlar da, benden yüz çevirdiler. Hz. Ebu Bekir, bana rastladı ve benden yüzünü çevirdi.

Ensardan birisi beni Hz. Ömer'in yanına yanaştırdı. Ona bakınca, bana dedi ki:

- Ey Allahın düşmanı! Rasûlüllah efendimizi ve ashabını inciten sensin ha! Ona düşmanlığını, yeryüzünün doğularına, batılarına kadar ulaştırdın ha!

Hemen amcam Abbas'ın yanına vardım. Ona dedim ki:

- Ey Abbas! Ben, Rasûlüllah'ın yakını ve asaletli oluşum sebebiyle Müslümanlığımın, Rasûlüllah'ı sevindireceğini ummuştum. Kendisinden umduğum iltifatı göremedim. Beni kabul etmesi için Onunla konuş!

- Hayır! Vallahi, Onun, senden yüz çevirdiğini gördükten sonra, Onunla bir tek kelime bile konuşamam! Rasûlüllah efendimizi üzmüş olmaktan korkarım!

- Ey Amca! Bâri, gidip başvuracağım bir kimseyi bana söyle!

Bunun üzerine Hz. Abbas, (İşte, o!) diye Hz. Ali'yi gösterdi. Hz. Ali ile buluşup konuştum. O da, bana Abbas'ın sözlerinin tıpkısını söyledi."

Ebu Süfyan bin Hâris ile Abdullah bin Ebi Ümeyye, Peygamberimiz'in huzuruna girme çarelerini araştırdıkları ve kendilerinden yüz çevrildiği sırada, Peygamberimiz'in zevcesi Hz. Ümmü Seleme de, onlar hakkında Peygamberimiz'le konuşarak dedi ki:

- Ya Rasûlallah! Biri amcanın oğlu ve süt kardeşindir. Diğeri de halanın oğludur ve hısımındır. Allah Teâlâ, bunları, sana Müslüman olarak gönderdi. Bunlar, senin katında halkın en yaramazı olamazlar!

Peygamberimiz buyurdu ki:

- Bana, onların ikisi de gerekmez. Amcamın oğlu, benim haysiyet ve şerefimi, dili ile lekelemek istedi! Halamın oğlu ve hısımım olan kişi ise, Mekke'de bana söylememesi gereken sözleri söylemiştir!

Gerçekten de, Peygamberimiz Mekke'de iken, birgün, Kureyş müşriklerinin azılıları toplanıp, Peygamberimiz'e ileri geri tekliflerde bulunduktan sonra, Peygamberimiz'in Peygamberliğini reddetmişlerdi. Peygamberimiz, onların yanlarından çok üzgün olarak ayrılmıştı.

Abdullah bin Ebi Ümeyye ise, Peygamberimiz'in peşini bırakmamış, yolda Ona demişti ki:

- Ey Muhammed! Kavmin sana yapacakları teklifleri yaptılar. Sen, onların tekliflerinden hiçbirini kabul etmedin! Sonra, dediğin gibi, Allah katındaki mevkiini anlamak, sana inanmak, uymak üzere kendileri için istedikleri şeyleri de yapmadın!

Vallahi ben, sana bakıp dururken, sen, göğe bir merdiven kurarak tırmanıp göğe çıkmadıkça ve oradan, yanında senin dediğin gibi Peygamber olduğuna tanıklık edecek dört melek getirmedikçe, sana hiçbir zaman inanmam!

Yemin ederim ki, sen, bunu yapmış olsan bile, yine seni tasdik edeceğimi sanmıyorum!

Abdullah bin Ebi Ümeyye, bunları dedikten sonra Peygamberimiz'in yanından ayrılmıştı.

Peygamberimiz, Hz. Ümm-i Seleme'ye, Abdullah bin Ebi Ümeyye ve süt kardeşi hakkında nazil olan âyet-i kerimeyi de (İsra 93) okudu. Hz. Ümm-i Seleme dedi ki:

- Ya Rasulallah! Bu kişi, senin kavmindendir. Onların

söylediği şeyi, bütün Kureyş müşrikleri de söylemişler ve haklarında onun gibi âyetler de inmiştir. Sen, onun suçundan daha ağırını da affetmiştin. O, amcanın oğludur ve onun sana akrabalığı vardır. Sen de, onun suçunu bağışlamaya halkın en layıkısın!

Ebu Süfyan bin Hâris der ki: "Cuhfe'ye varıncaya kadar, ne Rasûlüllah efendimiz, ne de Müslümanlardan hiçbiri benimle konuşmadı. Her konaklanılan yerde, kendim Rasûlüllah'ın kapısında duruyor, oğlum Cafer de ayakta dikiliyordu. Rasûlüllah beni gördükçe, yüzünü benden çeviriyordu.

Ezahir yokuşundan Mekke'nin Ebtah vadisine inince, Rasûlüllah'ın çadırının kapısına yaklaştım. Bana baktı. Bu bakış, Onun, bana ilk yumuşak bakışı idi. Kendisinin gülümseyeceğini de ummaya başladım."

Hz. Ali, Ebu Süfyan bin Hâris'e dedi ki:

- Rasûlüllah efendimize, arka tarafından var! Yusuf aleyhisselamin kardeşlerinin, Yusuf aleyhisselama söylediği şu sözü söyle:

"Allah'a yemin ederiz ki, Allahü Teâlâ, seni, gerçekten bizden üstün kılmıştır! Biz, doğrusu, sana karşı yaptıklarımızda suçlu idik, dediler." [Yusuf 91]

Bundan daha güzel bir söz bulunabileceği kabul edilemez. Ebu Süfyan bin Hâris böyle yapınca, Peygamberimiz, Hz. Yusuf'un kardeşlerine söylediğini bildiren âyet-i kerimeyi okudu:

"***Size, bugün hiçbir başa kakma ve ayıplama yoktur! Allah Teâlâ, sizi bağışlasın. O, merhametlilerin en merhametlisidir."*** [Yusuf 92]

Ebu Süfyan bin Hâris, Peygamberimiz'in, "Bana, onların ikisi de gerekmez" buyurduğunu haber aldığı zaman demişti ki:

-"Vallahi, ya yanına girmeme izin verecektir ya da şu

oğlumun elinden tutup yeryüzünde açlıktan, susuzluktan ölünceye kadar çekip gideceğiz! Sen ki benim hem akrabam, hem de halkın en uslusu, yumuşak huylusu, en iyilikseveri ve cömerdi bulunuyorsun."

Peygamberimiz, Ebu Süfyan'ın bu sözlerini işitince, her ikisine de acıdı ve kendilerinin huzurlarına girmelerine izin verdi. Girdiler ve Müslüman oldular. Ebu Süfyan bin Hâris, Müslüman olduktan sonra, utancından, başını kaldırıp Peygamberimizin yüzüne bakamazdı. Geçmişteki tutum ve davranışlarından dolayı özür diledi.[82]

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi, Kur'ân'ı gereği gibi düşüne düşüne okuyup onu kalplerine, gönüllerine ve ruhlarına sindirenler; Allah'ın onlara bahşedeceği basiret ve ferasetle olayları yorumlar, doğruyu eğriden ayırır ve isabetli tedbirler alırlar.

Abdullah b. Mes'ud şöyle dedi:

"Eğer kalb gözünün açık olmasını istiyorsan, Allah'ın "Ey iman edenler" diye sözünü işittiğinde, ona kulağını dört aç. Çünkü o ya bir hayrı emreder veya bir şerri nehyeder."[83]

Unutulmamalıdır ki Kur'ân; insanın basiretini yani gönül gözünü açan bir nûr'dur.

"Bu (Kur'ân), insanlar için basiret nurları, kesin olarak inanan bir toplum için hidayet ve rahmettir." (Casiye 45/20)

Demek ki Kur'ân, kendisini gereği gibi okuyan müminlerin basiret ve ferasetini açan bir nûrdur.

82 Celaleddin Vatandaş, Hz. Peygamber'in Hayatı, 2/430-432.

83 Kandehlevi, Hayatu's-Sahabe, 3/512-513.

15. Kur'ân'ı Tekrar Tekrar Okudular

Herhangi bir kitabı tekrar tekrar okumak insanlara bıkkınlık verebilir. Ancak Kur'ân herhangi bir beşeri kitap değildir; O sık okunmaktan dolayı eskimez; O'nu her okuyuşta yeni bir bakış açısı, yeni bir düşünce ve yeni bir ipucu yakalarsınız. Allah Rasûlü'nün işaret buyurduğu gibi:

"Alimler ona doyamaz. Çok tekrar edilmekten dolayı eskimez. O'nun acâibi (yenilikleri) sona ermez."[84]

Kur'ân, öyle bir hazinedir ki, her okuyuşunuzda O'nda yeni yeni şeyler bulur, zaman zaman sanki bazı âyetleri ilk kez okuyormuş hissine kapılırsınız. Çünkü siz, bir önceki okuduğunuz zamanki, psikoloji ve iklimde değilsinizdir. Bu yüzden, Kur'ân'ı her seferinde farklı bir gözle okuruz ve her seferinde farklı farklı istifadeler sağlarız.

Yüce Rabbimizin Kur'ân-ı Kerim'de bazı kıssaları, uyarıları, emir ve yasakları sık sık tekrarladığını görürüz. Bu

84 Tirmizî, "Sevâbu'l-Kur'ân", 2.

tekrarların hikmeti üzerinde iyi tefekkür etmek gerekir. "Kur'ân, her gün her saat yeni bir hâdiseye sahne olan yirmi üç yıllık bir zaman dilimi içerisinde, son derece dinamik bir olgusal bağlamda, ihtiyaç hâsıl oldukça parça parça vahyedilmiş ve ilk muhataplara şifahi olarak aktarılmış bir hitaptır."[85] Kur'ân'ın, İslam toplumunun değişimini sağlayan, yönlendiren ve besleyen bir ilahi kelam olarak peyderpey indiği dikkate alındığında tekrarların önemi daha iyi kavranacaktır.

Öte yandan, insan unutkan bir varlıktır. Dolayısıyla Yaratan Rabbinin kendisine gönderdiği hayat verici ilkeleri, öğütleri ve uyarıları da unutur. Bu yüzden vahyi gerçekleri hem kendimize hem de insanlara sık sık hatırlamak ve hatırlatmak gerekir.

Allah (c.c), kutlu Peygamberine (s.), insanlara Kur'ân'ı hatırlatıp öğüt vermesini emretmiştir:

"Sen hemen Kur'ân'la hatırlat/öğüt ver." (Kâf 50/45)
"O halde hatırlat/öğüt ver." (A'lâ 87/9)

"Artık sen hatırlat. Şüphe yok ki, sen ancak bir hatırlatıcısın." (Âşiye 88/21; ayrıca Tûr 52/29)

Kur'ân Yolculuğu Bitmez!

Rasûlüllah (s.) ve ashabı Kur'ân'ı sürekli okur; Rabbani hakikatleri sık sık hatırlar, hatırlatırlardı. Bu mülahaza ile, Kur'ân okumayı bitirir bitirmez, hemen tekrar okumaya başlarlardı.

Bir adam dedi ki:

-Ey Allah'ın Rasûlü! Allah'a en sevimli amel hangisidir?

-Yolculuğu bitirince tekrar yola başlayan kimsenin durumudur.

85 Mustafa Öztürk, Kur'an Dili ve Retoriği, s. 46-48.

-Yolculuğu bitirip tekrar yola başlama durumu nedir?

-Kur'ân'ı başından sonuna kadar okur, bitirince yeniden başlar.[86]

Evet, tekrar edilmekten dolayı eskimeyen ve okunmaktan dolayı da kendisinden hiç bıkılmayan bir ilahi kelam olan Kur'ân; her an ve her şartta, sürekli ve kesintisiz olarak yolumuzu aydınlatmaya devam eder. Rasûlüllah'ın tavsiyesi ve uygulaması, işte bunu sağlamaya yöneliktir.

Sabahlara Kadar Tekrar Edilen Âyetler

Allah Rasûlü ve ashabının bazı âyetleri defalarca okuduklarına, sabahlara kadar sürekli tekrar ettiklerine dair rivayetler çok fazladır. Onların hangi âyetlerden etkilendiklerini, hangi âyetlerin cezbesine kapılıp kalplerini ve zihinlerini onlarla doldurduklarını öğrenmek için, bunlardan bir kısmına yer vermekte yarar var:

Rasûlüllah (s.), bir keresinde sabaha kadar bir âyeti tekrarlayarak namaz kılmıştı:

Ebu Zerr şöyle dedi:

"Rasûlüllah (s.) bir gece namaz kıldı. Sabaha kadar, hem rükûda hem secdede şu âyeti okudu:

"Eğer kendilerine azabedersen, şüphe yok ki, onlar senin kullarındır. Onları bağışlarsan, Aziz** (kudretiyle her şeye üstün gelen) **ve Hakîm** (hikmetiyle her yaptığını yerli yerince yapan) **sensin." (Mâide 5/118)[87]

Allah Rasûlü'nün bu ve benzeri hallerini kendilerine örnek alan ashab-ı kirâm da Kur'ân'ı huşû içinde okuyor ve bazı âyetleri defalarca tekrarlıyordu.

Temim b.Evs b.Harise (r.a) sahabenin meşhurların-

86 Tirmizî, İbn Abbas'dan

87 Abdurrahman İbnü'l-Cevzi, Ashâbın Dilinden Peygamberimizin Hayatı, s. 421.

dandı. (Kimine göre Hârice b. Sûd, kimine göre de Sevâd b.Cezîme veya Ebû Rukayye ed-Dârî'dir.) Filistinlilerin rahibi ve âbidi olup, Hıristiyan iken kardeşi ile birlikte Medine'ye gelip Müslüman olmuştu. Rasûlüllah'ın (r.a) yanında bazı savaşlara katıldı. Mescidde ilk kandil yakan odur. Kur'ân'ı yedi gecede bir hatmederdi. Temim (r.a) teheccüd namazını çok kılardı. Bir tek şu âyeti okuyarak sabahladığı olmuştu:

"Yoksa kötülük işleyen kimseler ölümlerinde ve dirilikleriyle kendilerini, inanıp yararlı işler yapan kimseler ile bir mi tutacağımızı sandılar? Ne kötü hüküm veriyorlar?" (Casiye/21)

Hz. Osman'ın şehadetinden sonra Şam'a göç etmiş, sonra da Filistin'e yerleşmiştir. Kabri Filistin beldelerinden olan Beyti Cibrîn'dedir.[88]

Yüzüğe Nakşedilen Âyet

İmam Malik'in (Malik bin Enes) yüzüğünde şu nakış vardı:

"Hasbünallâh ve ni'me'l-Vekîl" (Allah bize yeter. O ne güzel vekildir).

Ona bunun nedeni sorulduğunda şu âyetleri okudu:

"İnsanlar onlara: "Düşmanlarınız size karşı ordu topladı, onlardan korkun." dediklerinde, bu, onların imanını artırdı ve şöyle dediler: "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir."

"Bundan dolayı Allah'tan bir nimet ve lütufla kendilerine hiçbir fenalık dokunmadan geri döndüler ve Allah'ın rızasına uydular. Allah, büyük lütuf sahibidir." (Âl-i İmran 3/173-174)

İmam Malik'in bu güzel tedbirinin bizlere verdiği

88 İbn Hacer, el-İsabe, 1/272.

mesaj şudur ki: her Müslüman, her gün ve her an karşılaşabileceği tehlikeler karşısında "hasbünallah ve ni'mel-Vekil" kelime-i tayyibesini dilinden düşürmemeli, bütün kötülüklerden Allah'a sığınmalıdır.

Ömer bin Abdülaziz'in Hutbede Tekrar Ettiği Âyetler

Ömer bin Abdülaziz, hutbesine hamd ile başlar, bilindiği gibi devam eder, bitirirken de şu âyetleri okurdu:

"De ki: "Ey haddi aşarak nefislerine karşı israf etmiş olan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümid kesmeyin. Çünkü Allah, bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O, çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir."

Size henüz azâb gelmeden önce Rabbinize yönelip tevbe şuuru içinde O'na gönül verin ve O'na teslîm olun. Aksi halde yardım göremezsiniz.

Farkında olmadan azap size ansızın gelmeden önce, Rabbinizden size indirilenin en güzeline uyun ki, kişi, "Allah'ın yanında, işlediğim kusurlardan dolayı vay hâlime! Gerçekten ben alay edenlerden idim" demesin." (Zümer/53-56)[89]

89 A.g.e., 1/257.

16. Kur'ân'ı "Hayatın Kitabı" Olarak; Hayatın İçinde / n Okudular

Rasûlüllah (s.), Kur'ân-ı Kerim'i, "hayatın kitabı" olarak yaşamak maksadıyla ve pratik hayatın içinde okudu, öğretti. Bu konuda şöyle buyurdu:[90]

"Kur'ân seni yasaklardan alıkoyduğu müddetçe Kur'ân'ı oku. (O zaman onu okumuş sayılırsın). Eğer Kur'ân, seni yasaklardan alıkoymazsa onu okumuş sayılmazsın."

Allah Rasûlü'nün ashabı ve onları takip eden nesil de Kur'ân'ı uygulamaya yönelik olarak okudular ve bu yönde tavsiyelerde bulundular.

Abdullah ibn Mes'ud (r.a) şöyle der:

"Kur'ân insanlara onunla amel etmeleri için nâzil oldu. İlk insanlar ise, Kur'ân'ı amel etmek için okudular. Sizin herhangi biriniz ise, Kur'ân'ı başından sonuna kadar okur, tek bir harfini dahi bırakmaz. Oysa onunla amel etmeyi tamamen terketmiştir."

90 Hadisler; İhyâ'dan (Kur'ân'ın Faziletleri bölümü) alındı.

Abdullah ibn Ömer ve Cündüb derler ki:

"Biz uzun bir zaman yaşadık. Bizden herhangi biri Kur'ân'dan önce imanı elde ederdi. Muhammed Mustafa'ya (s.) Kur'ân'dan bir sûre nâzil oluyordu. Biz onun helâlini, haramını, emrini, yasağını ve onun neresinde durmak gerekiyorsa onu öğreniyorduk. Sonra bazı kişileri gördük ki, onlar imandan evvel Kur'ân'ı elde ederler. Kitab'ın başlangıcından sonuna kadar okuduğu halde hangi âyet kendisine emretmektedir, hangi âyet kendisini sakındırmaktadır, bilmediği gibi, nerede duracağını da bilmez. Âdeta çürük hurmaları savurduğu gibi, âyetleri savurup geçer."

Hasan Basrî (r.a) şöyle der:

"Siz Kur'ân'ın okunmasını konaklar edinmişsiniz, geceyi de deve... O deveye biner, onunla konakları geçersiniz. Oysa sizden öncekiler Kur'ân'ı rablerinden risaleler ve fermanlar olarak görürlerdi. Geceleyin sabahlara kadar Kur'ân'ı düşünür ve gündüzleyin onun ahkâmını uygularlardı."

Bir Uygulama Örnekliği: "Yalnız Müslümanlar Olarak Ölün!"

Evs ve Hazrec ensardan iki kabileydi. Cahiliye döneminde aralarında düşmanlık vardı. Hz. Peygamber Medine'ye geldiğinde bu düşmanlık ortadan kalktı. Allah onların kalblerinin arasını telif etti. Onlar bir gün bir mecliste samimi halde otururken görüp kıskanan, küfrü büyük bir Yahudi Şâs (Şemmâs) b. Kays yanlarına bir adamını gönderdi. Adam onlara Buas harbini hatırlattı. Buâs; Evs ve Hazreç arasında 120 yıldır devam eden savaşların sonuncusu idi. Evs'ten bir kişi (Evs b.Kays), bir şiir okudu. O şiirde Hazrec'e küfredilmekteydi. Bunun üzerine

Hazrec'ten bir kişi de (Cebbar b. Sahr) ayağa fırlayıp bir şiir okudu. Orada da, Evs aleyhinde sözler vardı. Sonunda karşılıklı şiirler okumak suretiyle adeta yarıştılar. Böylece kavmin bir kısmı diğerinin boğazına sarılmak üzere kalktılar. Hatta silahlarını alarak Medine dışına çıkıp savaşmak istediler. Bu hadise Hz. Peygamber'in kulağına gelince vahiy indi ve Hz. Peygamber eteklerini toplayarak süratli bir şekilde onların yanına geldi. Onları görünce şu âyetleri okuyarak bağırdı:

"Ey iman edenler! Kendilerine kitap verilenlerden herhangi bir gruba uyarsanız, imanınızdan sonra sizi döndürüp kâfir yaparlar." (Âl-i İmran 3/100)

Aşağıdaki âyetin de bu olay üzerine nazil olduğu rivayet edilmiştir.[91]

"Size Allah'ın âyetleri okunup dururken ve Allah'ın Rasûlü de aranızda iken dönüp nasıl inkâr edersiniz? Kim Allah'a sımsıkı bağlanırsa, kesinlikle o, doğru yola iletilmiştir." (Âl-i İmran 3/101)

"Ey iman edenler! Gereği gibi Allah'tan korkun ve ancak müslümanlar olarak ölün!" (Âl-i İmran 3/102)

Bir başka rivayete göre, Rasûlüllah (s.) bu olay sırasında şu âyeti okumuştur:

"Hep birlikte Allah'ın ipine (kitabına, dinine) sımsıkı sarılın. Parçalanıp ayrılmayın. Allah'ın üzerinizdeki nimetini düşünün. Hani siz birbirinize düşmanlar idiniz de, O, kalplerinizi birleştirmişti. İşte O'nun (bu) nimeti sayesinde kardeşler olmuştunuz. Yine siz, bir ateş çukurunun tam kenarında iken oradan da sizi O kurtarmıştı. İşte Allah size âyetlerini böyle apaçık bildiriyor ki, doğru yola eresiniz." (Âl-i İmran 3/103)

Rasûlüllah (s.) bu âyeti okuduktan sonra, onlar silahlarını atıp birbirlerinin boynuna sarılarak ağlamışlardır.[92]

91 İbn Hacer, el-İsabe, 1/125.

92 Kandehlevi, Hayatu's-Sahabe, 3/79; İbn Hacer, el-İsabe, 1/124-125.

Urve b. Mes'ud'un (r.a) Durumu "Sahib-i Yasin"in Durumuna Benzedi

Peygamberimiz (s.) Taiflileri kuşattığı sırada, Urve b. Mes'ud ile Gaylan b. Seleme, Taif savunması için debbâbe, mancınık vesaire yapma sanatını öğrenmek üzere Cüreş'te bulunuyordu.

Peygamberimiz (s.) Taif'ten ayrıldıktan sonra Urve b. Mes'ud Taif'e dönmüş; bir müddet debbâbe, büyük küçük mancınıklar yapmakla uğraşmış; nihayet, Yüce Alah onun kalbine İslâmiyet sevgisi düşürmüştü.

Urve b. Mes'ud (r.a), Hicretin 9. yılı Rebiülevvel ayında Medine'ye, Peygamberimizin (s.) yanına geldi. Müslüman oldu. Peygamberimiz (s.), onun Müslüman oluşuna çok sevindi.

Urve b. Mes'ud (r.a), Medine´de Hz. Ebu Bekir'in (r.a) evine inmişti. Muğîre b. Şube (r.a), amcasını, kendi evine götürülünceye kadar, bırakmadı. Muğîre b. Şube, Urve b. Mes'ud'un yeğeni idi. Urve b. Mes'ud:

- "Yâ Rasûlallah! Bana izin ver de, kavmimin yanına gidip onları İslâmiyete davet edeyim. Vallahi, ben gelip geçmiş dinler içinde bunun gibisini görmedim! Ben ashab ve kavmimin yanına öyle hayırlı bir varışla varacağım ki, hiçbir kimse hiçbir zaman kavmine benim varışım gibi varmayacaktır!" dedi.

Peygamberimiz (s.), Taif halkının öteden beri kibirlenip İslam'dan kaçındıklarını bildiği için:

- "Onlar seni öldürürler!" buyurdu. Urve b. Mes'ud:

- "Yâ Rasûlallah! Ben onlara öz evlatlarından daha sevgiliyimdir!" dedi.

Gerçekten de, Urve b. Mes'ud, Taif halkı içinde sevilir, sayılır, sözü dinlenir bir zât idi. Onu Kureyş müşrikleri de böyle kabul ederlerdi.

Kur'ân-ı Kerîm'de açıklandığına göre, Kureyş müşrikleri: "Şu Kur'an (indirilecekse) iki memleketin birinden, büyük bir adama indirilmeli değil miydi?" demişlerdi. İki memleketin biri Mekke, diğeri Taif'ti. Kureyş müşriklerinin büyük adamlardan maksatları da, Mekke'deki Velid b. Muğîre ile Taif'teki Urve b. Mes'ud gibi kişilerdi.

Urve b. Mes'ud, Taiflileri İslâmiyete davet için izin verilmesi hakkındaki dileğini tekrarladı.

Peygamberimiz (s.), yine: "Onlar seni öldürürler! Onların seni öldürmelerinden korkuyorum!" buyurdu. Urve b. Mes'ud:

- "Yâ Rasûlallah! Onlar, beni uykuda bulsalar uyandırmaz, uyandırmaya kıyamazlar!" dedi.

Onların yanlarına gitmek üzere üç kez için istedi. Bunun üzerine, Peygamberimiz (s.):

- "Eh, gitmek istiyorsan, git!" buyurdu.

Urve b. Mes'ud, aralarındaki mevkii sebebiyle Taiflilerin kendisine aykırı davranmayacaklarını, karşı koymayacaklarını umuyordu. Kalkıp Taif'e doğru yola çıktı. Beş gün gittikten sonra akşamleyin kavmine ulaştı, hemen evine girdi. Taifliler, Urve'nin Rabbe putuna uğramadan, onu ziyaret etmeden evine girişinden hoşlanmadılar, ondan kuşkulandılar. Sonra da, kendi kendilerine:

- "Yolculuk hali onu bundan alıkoymuş olabilir!" dediler.

Sakîf kavmi Urve'nin evine geldiler, onu Cahiliye ve müşriklik devrinin selamıyla selamladılar. Urve b. Mes'ud, onlara karşı müşriklik selamını tanımayan, ondan hoşlanmayanların ilki oldu ve:

- "Bana 'Esselâmü aleyküm!' diyerek, Cennetliklerin selamıyla selam vermenizi size tavsiye ederim" dedi.

Sonra da, onları Müslümanlığa davet etti:

- "Ey kavmim! Siz beni herhangi bir kötülükle suçlaya-

bilir misiniz? Siz, benim soy sopça en seçkininiz, servetçe en zengininiz, cemaatçe de en güçlünüz olduğumu biliyor değil misiniz? Beni, İslâmiyet'e girmeye sevkeden, ancak, başkalarının göremediği şeyi benim onda görmüş olmamdır! Gelin, öğüdümü dinleyin! Bana aykırı davranmayın! Vallahi, benim size getirip sunduğum şeyden daha üstününü, hiçbir elçi kavmine getirip sunmamıştır!"

Sakîfliler ona hakaret ettiler. Onun çevresini sardılar ve:

- "Lât'a andolsun ki; zaten senin Rabbe'ye yaklaşmadığın ve onun yanında saçını kazıtmadığın zaman, dininden ayrılmış olduğun bizim içimize doğmuştu!" dediler.

Urve b. Mes'ud onlara karşı çok yumuşak davrandı. Taifliler ise, toplanıp onun hakkında yapacakları şeyi kararlaştırmak üzere yanından ayrıldılar. Urve (r.a), tanyeri ağarmaya başladığı zaman, köşkünün üzerine çıktı. Namaz için ezan okudu. Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına ve Muhammed'in (s.) Rasûlüllah olduğuna şehadet etti. Kendisinin Müslüman olduğunu açıkladı ve Taif halkı olan Sakîflileri İslâmiyete davet etti. Taifliler, her köşeden, ona doğru vardılar. Her taraftan onu oka tuttular. Benî Maliklerden Benî Salim b. Malik'in kardeşi Evs b. Avfın attığı ok, Urve'ye isabet etti. Atılan ok Urve'nin bilek damarını kesti. Kan dindirilemedi. Okun Evs b. Avf tarafından atıldığı gerçekleştiği için; Gaylan b. Seleme, Kinane b. Abdi Yalil, Hakem b. Amr ve Ahlâfın diğer ileri gelenleri silahlandılar, çarpışmak için yığınak yaptılar ve:

- "Ya Benî Maliklerin başkanlarından on kişi öldürüp Urve'nin öcünü alacağız, ya da en son ferdimize kadar öleceğiz!" dediler.[93]

Hz. Peygamber (s.) Urve b. Mes'ûd'un şehadetini Yasin

93 M. Asım Köksal, İslam Tarihi, 7/203-207.

suresinin 20. âyetinde bahsedilen kişinin durumuna benzetmiş ve şöyle demiştir:

"Onun durumu Yasin Sahibinin (Habibü'n-Neccâr) durumuna benzer. Yasin Sahibi de kabilesini Allah'a çağırmış ve kabilesi tarafından şehid edilmişti. Hamdolsun Allah'a ki, ümmetimden Yasin Sahibine benzer birini çıkardı."[94]

Bilindiği gibi; Yüce Rabbimiz, Yasin suresinin 13. âyetinden başlayarak bir kent halkını (bir rivayete göre Antakya) uyarmak üzere gönderdiği iki elçisinin kıssasını bize anlattı. Kent halkı o kutlu elçileri (ki Hz.İsa'nın iki havarisi olduğu söylenir) reddetmiş ve taşlayarak öldürmekle tehdit etmişti. Derken:

"Şehrin öbür ucundan bir adam koşarak geldi ve şöyle dedi: Ey kavmim! Bu elçilere uyun." (Yasin 36/20)

Ancak, onun uyarıları kent halkının nefretini daha da artırdı ve onu taşlayarak şehit ettiler. Ve:

"(Ona) 'Cennete gir!' denildi. O da, 'Keşke kavmim, Rabbimin beni bağışladığını ve beni ikram edilenlerden kıldığını bilseydi!' dedi." (Yasin 36/20)

Allah Rasûlü ve ashabı, yaşadıkları olaylara Kur'ân gözlüğüyle bakıyor, onları Kur'ân ışığında değerlendiriyor, zihinlerinde beliren soruları Kur'ân'la cevaplıyorlardı. Kur'ân-ı Kerim, onların yaptığı gibi, akıp giden hayatın içinde ve hayatın içinden yani pratik hayatın canlı problemlerine çözüm aramak maksadıyla okunursa, hiç şüphemiz olmasın ki, karşılaşılan soruların ve sorunların cevabı "kendisinde hiçbir şeyin eksik bırakılmadığı" Kitabullah'ta bulunacaktır.

94 Kasım Şulul, Hz.Peygamber Devri Kronolojisi, s.381; Sahabiler Ansiklopedisi, 2/637-639.

17. Kur'ân'ı Gündemlerinin Birinci Maddesi Yaptılar

Allah Rasûlü ve ashabının gündemlerinin ilk ve tek maddesi Kur'ân'dı. Onlar, birbirlerine Kur'ân'ı öğretiyor, Kur'ân'ı hatırlatıyor, Kur'ân'ı soruyorlardı…

Kur'ân'ın En Büyük, En Muhkem, En Veciz, En Korkutucu, En Ümit Verici Âyetleri

Hz. Ömer (r.a) bir gece yolculuğu sırasında bir kafileyle karşılaşır. Karanlık sebebiyle kafileyi tanıyamaz. Kafilede Abdullah ibn-i Mes'ud (r.a) da vardır. Ama bunu bilmeyen Hz. Ömer (r.a), yanındakilerden birine; "sor onlara" der:

- "Bu topluluk neredendir?" Abdullah (r.a):

- "***Min fecci'l-'Amîq:*** Derin vadiden" diye cevap verir. Ömer (r.a):

- "Nereye gitmek istiyorsunuz?" der. Abdullah (r.a):

- "***İle'l-Beyti'l-'Atîq:*** Beyt-i Atik'e yani Kâbe'ye" der.

Hz. Ömer bu fasîh ve şiirsel cevapların rastgele olma-

dığını ve içlerinde bir alim olduğunu fark eder. Fırsatı kaçırmak istemez. Her iki topluluğun da ömür boyu unutamayacakları bir Kur'ân dersini orada ayaküstü gerçekleştirir. Yanındakilerden birisinin onlara şöyle seslenmesini emreder:

- "Kur'ân'ın **en büyük âyeti** hangisidir?" Abdullah (r.a) cevap verir:

- *"Allahu lâ ilâhe illâ hüve'l-Hayyu'l-Kayyûm. La te'huzuhû sinetün velâ nevm. Lehû mâ fi's-semâvâti ve mâ fi'l-'ard. Men zellezî yeşfa'u 'ındehû illâ bi-iznih. Ya'lemu mâ beyne eydîhim ve mâ halfehüm ve la yuhîtûne bi şey'in min 'ılmihî illâ bi-mâ-şâ'e. Vesi'a kürsiyyühü's-semâvâti ve'l-ardı ve lâ ya'ûdühû hıfzuhumâ ve hüvel 'Aliyyü'l-'Azîm:* ***Allah ki O'ndan başka hiçbir ilah yoktur. O daima diridir, bütün varlığın idaresini yürütendir. O'nu ne gaflet basar, ne de uyku. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur. İzni olmadan huzurunda şefaat edecek olan kimdir? O, kullarının önlerinde ve arkalarında ne varsa hepsini bilir; onlar ise, O'nun dilediği kadarından başka ilminden hiçbir şey kavrayamazlar. O'nun kürsisi, bütün gökleri ve yeri kucaklamıştır. Onların her ikisini de görüp gözetmek O'na bir ağırlık vermez. O çok yücedir, çok büyüktür."*** (Bakara 2/255) Hz. Ömer (r.a):

- "Onlara sor: Kur'ân'ın **en çok hüküm taşıyan** âyeti hangisidir?" der. Abdullah (r.a) cevap verir:

- *"İnnallâhe ye'muru bi'l-'adli ve'l-ihsâni ve îtâi zi'l-gurbâ ve yenhâ 'ani'l-fahşâi ve'l-münkeri ve'l-bağy; ya'ızuküm le'alleküm tezekkerûn:* ***Şüphesiz ki Allah adaleti, iyiliği, akrabaya vermeyi emreder. Fahşâyı/hayasızlığı, fenalığı/münkeri ve zulmü-azgınlığı yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor."*** (Nahl 16/90) Ömer (r.a) onlara:

- "Kur'ân'ın **en veciz âyeti** hangisidir?" der. Abdullah (r.a) da şu âyetleri söyler:

"Fe-men ya'mel misgâle zerretin hayran yerah. Ve men ya'mel misgâle zerretin şerran yerah: ***Kim zerre kadar iyilik yapmışsa onu görür. Kim de zerre kadar kötülük yapmışsa onu görür.***" (Zilzâl 99/7-8)

Hz. Ömer (r.a) sorularına devam eder ve şöyle der:

- "Onlara seslen: Kur'ân'ın **en korkutucu âyeti** hangisidir?" Abdullah (r.a) şu cevabı verir:

- "Men ya'mel sûen yucze bihî ve lâ yecid lehu min dûnillahi veliyyen ve lâ nasîrâ: ***Kim fenalık yaparsa cezasını görür ve Allah'tan başka ne dost ve ne de yardımcı bulur.***" (Nisa 4/123)

Hz. Ömer (r.a), son olarak onlara şunu da sormasını emreder:

- "Kur'ân'ın en çok ümit veren âyeti hangisidir?" Abdullah (r.a.) bunu da şöyle cevaplar:

- *"Gul yâ 'ıbâdiyellezîne esrafû 'alâ enfüsihim, lâ tagnetû min rahmetillah. İnnellâhe yağfiru'z-zünûbe cemî'â. İnnehû hüve'l-ğafûru'r-Rahîm:* ***De ki : Ey kendilerine kötülük edip aşırı giden kullar! Allah'ın rahmetinden umudunuzu kesmeyin. Doğrusu Allah günahların hepsini bağışlar. Çünkü o, bağışlayandır, merhametlidir.***" (Zümer 39/53) Tüm sorularına tam cevap alan Ömer (r.a) şöyle der:

- "Onlara sor: Aranızda Abdullah İbn Mes'ud var mı?" Onlar da:

- "Evet" derler.

Hz. Ömer (r.a), bu cevapları ancak Abdullah İbn Mes'ûd (r.a) gibi bir Kur'ân âliminin bileceğini düşünür ve onun kafilede olduğunu tahmin eder.[95]

95 Abdurrahman Re'fet el-Bâşâ, Sahabe Hayatından Tablolar, 1/85,86; Şerafettin Kalay, Peygamber Dostları Örnek Nesil, 2/81-83.

Bu harika diyalog; ashabın Kur'ân vukûfiyetini, kendi aralarında Kur'ân'ı nasıl âyet âyet kodlayıp tedris ettiklerini, gündemde tuttuklarını ve günlük hayata nasıl müdahil kıldıklarını yansıtması bakımından son derece anlamlıdır. Elbette, onlara Kur'ân'ı böyle öğreten Allah Rasûlü (s.) idi. Onlar Kur'ân'la yürüyor, Kur'ân'la oturuyor ve kalkıyor; hayata, olaylara Kur'ân'la bakıyorlardı. Bu konuda öncülerden biri "Kur'ân hocası" Abdullah ibn Mes'ud (r.a), bir diğeri de Kur'ân ahkâmının âdil uygulayıcısı Hz. Ömer (r.a) idi.

Gelin bir güzellik yapalım: Karşılaştığımız müminlere yukarıdaki beş soruyu soralım ve cevabı olan âyetleri önce kendimiz öğrenelim, sonra da müminler arasında gündemleştirip yaygınlaştıralım.

Kur'ân'da "en büyük âyetin" Bakara/255 **(Âyetü'l-Kürsi)** olduğuna dair çok sayıda rivayet vardır. Mesela; el-İsâbe'de (1/51) Esfa el-Bekri (r.a), Rasûlüllah'tan (s.) böyle bir hadis nekleder. Aşağıdaki rivayet ise, ashabın hem **Âyetü'l-Kürsî**'yi hem de Kur'ân'ın diğer âyetlerini nasıl hayatlarının odağına yerleştirdiklerini göstermesi bakımından anlamlı.

Allah Rasûlü (s.) Übeyy'e "En Büyük Âyeti" Soruyor

Rasûlüllah (s.) birgün Übey ibn Ka'b'a (r.a):

- "Ebû'l-Münzir! Allah'ın kitabındaki en büyük âyet hangisidir?" diye sordu. O da:

- "Allah ve Rasûlü daha iyi bilir" diye cevap verdi. Peygamber (s.) sorusunu tekrar etti:

- "Ebû'l-Münzîr! Allah'ın kitabındaki en büyük âyet hangisidir?" Übey şöyle cevap verdi:

- ***"Allahu lâ ilâhe illâ hüve'l-Hayyü'l-Kayyûm...*** *Allah*

ki, ondan başka ilâh yoktur. O Hâyy ve Kayyûm'dur..." (Bakara 2/255)

Rasûlüllah (s.) eliyle onun göğsüne vurdu ve yüzünde görülen memnuniyet ifadesiyle:

- "Ey Ebû'l-Münzir! Sahip olduğun ilimden dolayı seni tebrik ederim." buyurdu.

Rasûlüllah'ın (s.), Allah'ın kendisine verdiği ilim ve anlayış sebebiyle tebrik ettiği Ebû'l-Münzir yüce sahabi **Übeyy bin Ka'b**'dı. Ensar'dan olan Übeyy Akabe'de, Bedir'de ve diğerlerinde bulunmuştu. İlk müslümanlar arasında seçkin bir yeri vardı. Hazrec'tendi. Peygamberimizin ifadesi ile o, "En güzel Kur'ân okuyan" idi. Ona; ***"Kur'ân okuyanların efendisi", "Ensarın efendisi"*** de denmiştir.

Übey (r.a) vahyi ve Rasûlüllah'ın (s.) mektuplarını yazanların başında geliyordu. Kur'ân-ı Kerîm ezberleme, onu güzel bir şekilde okuma ve âyetlerini anlamada önde gelenlerdendi. İbadetinde, takvasında ve ahlâkında sağlam ve güvenilir idi... İnsanları Kur'ân'la uyarır, onlara Peygamber'in (s.) sözlerini ve davranışlarını hatırlatırdı... İşte dostları arasında söylediği ibretâmiz tespitlerinden biri:

- "Biz Resûlüllah'la beraberken yönlerimiz birdi. O bizden ayrılınca bizim yönlerimiz de sağa ve sola ayrıldı."

Übeyy'in en çok korktuğu şey müminlerin birbirine düşmesiydi. Maalesef o günler de yaşandı.[96]

Demek ki; Rasûlüllah'ın ashabına öğrettiği üzere, Âyetü'l-Kürsî başta olmak üzere, Kur'ân'ı çok iyi bellemeli, anlamalı ve sıkça okuyup tefekkür etmeliyiz. Böylece tevhîd ve teslimiyet bilincimizi diri tutmalıyız. Übeyy (r.a)

96 H. Muhammed Halit, Sahabe Hayatından Tablolar, 2/51-53; Sahabiler Ansiklopedisi, 2/624-626.

gibi büyük sahabeleri örnek alıp, Kitabullah'ı tüylerimiz ürpererek ve gözyaşları içinde okumalı, dinlemeli ve yaşamalıyız. Hayata ve olaylara, dünyaya ve ahirete Kur'ân gözlüğüyle bakabilmeli; Kur'ân'ı hayatımızın bütün ân ve alanlarına hakim kılabilmeliyiz.

Onlar Kur'ân'ın Dışında Herhangi Bir Şeyi Gündemlerine Almadılar

Allah Rasûlü ve ashabı, gündemlerinin Kur'ân'dan başka bir şey tarafından meşgul edilmesine izin vermediler. Özellikle, müminlerin kafalarını karıştıracak, onları Kur'ân'dan başka konuların labirentlerinde oyalayacak konulardan uzak durdular ve başkalarını da bu konuda uyardılar.

Hz. Ömer bir gün kitap ehli olan bazı kimselerden aldığı bir kitabı Hz. Peygamber'e getirerek

"Ey Allah'ın Rasûlü! Ben bu güzel kitabı, ehl-i kitaptan olan bazı kimselerden aldım" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber öfkelenerek şöyle buyurdular:

"Ey Hattab'ın oğlu! Siz benim getirdiklerimden şüphe mi ediyorsunuz? Nefsimi kudret elinde tutana yemin ederim ki ben onu size tertemiz ve lekesiz bir şekilde getirdim. Sakın ehl-i kitaba bir şey sormayın. Çünkü hakkı söylediklerinde kendilerini yalanlamanız, bâtılı söylediklerinde de tasdik etmeniz ihtimali vardır. Nefsimi kudret elinde bulundurana yemin ederim ki hayatta olmuş olsaydı Musa da bana tâbi olmaktan başka çıkar yol bulamazdı."[97]

Bir gün Hz. Ömer (r.a), Hz. Peygamber'e gelerek:

-"Ey Allah'ın Rasûlü! Bugün, Kurayza oğullarından bir arkadaşımın yanına gitmiştim. O bana Tevrat'tan bazı der-

97 Kandehlevi, Hayatu's-Sahabe, 3/443-444.

leyici sözler yazdı. Bunları size okumamı ister misiniz?" dedi.

Bunun üzerine Hz. Peygamber'in mübarek yüzlerinin rengi bozuldu. Bunu gören Abdullah b. Sâbit, Hz. Ömer'e:

-"Hz. Peygamber'in yüzlerindeki değişikliği görmüyor musun?" dedi.

Bunun üzerine Hz. Ömer söylediklerine pişman olarak:

-"Ben Rabb olarak Allah'a, din olarak İslâm'a, peygamber olarak da Muhammed'e razı oldum" dedi. Bu sözleri işiten Hz. Peygamber'in mübarek yüzlerindeki öfke tamamen silindi. Sonra da:

"Muhammed'in nefsini kudret elinde tutana yemin ederim ki Musa yaşamış olsa da siz de beni terkedip ona tâbi olmuş olsaydınız sapıtmış olurdunuz. Ümmetlerden benim nasibime sizler düştüğünüz gibi peygamberlerden de sizin nasibinize ben düştüm" buyurdular.[98]

Hz. Peygamber'e kürek kemiğine yazılmış bir yazı getirildi. Bunu gördüklerinde Hz. Peygamber:

"Bir topluluk için ahmaklık ve sapıklık olarak kendi peygamberlerinin getirdiklerinden yüz çeviripte başka bir peygamberin getirdiklerine inanmaları ya da kendi kitaplarından başka bir kitapla meşgul olmaları kafidir" buyurdular. Bunun üzerine Allah Teâlâ:

"Acaba sana indirdiğimiz ve kendilerine (sürekli) okunmakta olan Kitap onlara yetmiyor mu? Şüphesiz ki iman etmekte olan bir kavim için bunda gerçekten bir rahmet ve bir öğüt vardır" (Ankebût 29/51) âyet-i kerimesini indirdi.[99]

98 A.g.e., 3/444.

99 A.g.e., 3/442.

Adamın biri Hz. Ömer'e gelerek:

"Ey Mü'minlerin Emiri! Biz Medâyin'i fethettiğimizde orada, içerisinde hayret verici ve çok güzel sözler bulunan bir kitap gördüm" dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer ona:

"Bu sözler Allah'ın kitabından mı nakledilmişti?" diye sordu. Adam da

"Hayır!" cevabını verdi.

Bunun üzerine Hz. Ömer kamçısının getirilmesini emretti. Getirilen kamçıyla o adamı dövmeye başladı; bu sırada bir yandan da şu âyeti okuyordu:

"Elif lâm râ! Bunlar apaçık olan Kitab'ın âyetleridir. Anlayabilesiniz diye biz onu Arapça bir Kur'ân olarak indirdik. (Ey Rasûlüm!) Biz bu Kur'ân'ı vahyetmekle sana kıssaların en güzelini anlatıyoruz. (Gerçek şu ki) sen bundan önce (bu kıssaları) bilmeyenlerden idin." (Yûsuf 12/1-3)

Sonra da şöyle buyurdu: "Sizden öncekilerin helak olmalarının sebebi Tevrat ve İncil'i bırakıp âlimlerinin, haham ve keşişlerinin sözlerine yönelmeleridir. Böylece İncil ve Tevrat gizlendi ve mahvolup gitti. İçlerindeki ilimler de yok oldu."[100]

Günümüz Müslümanlarının gündemlerinin yoğun bir işgal altında olduğu malumdur. İletişim araçlarında meydana gelen başdöndürücü gelişme, Müslüman birey ve toplumların da başını döndürmektedir. Zihinler, enformasyon adı altında gerekli-gereksiz pek çok bilgi ve malumat ile meşgul edilmektedir. Bilgi kirliliği had safhadadır. İnsanların gündemine girmemesi gereken meseleler, adeta onlara zorla dayatılmaktadır…

İşte böyle bir anaforda, mümini bilgi kirliliğinden kurtarıp zihnini olumsuz düşünce ve yargılardan arındıracak olan süzgeç Kur'ân'dır.

100 A.g.e., 3/444-445.

Eğer müminler; Kur'ân'ı gündemlerinin birinci maddesi haline getirerek zihinlerini sürekli olarak onunla meşgul eder, kalplerini de onunla meşbû hale getirirlerse, o zaman her türlü dış etki ve yönlendirmeye karşı sağlam bir kalkana sahip olurlar.

18. Kur'ân'ı Okuyarak Ferahladılar, Şifa Buldular

Elbetteki Kur'ân, kendisine iman edip gönülden boyun eğen ve O'nun emirlerini uygulamaya, O'nun yasak saydığı, günah addettiği, kerih gördüğü şeylerden kaçınmaya niyetli ve hazır olan insanlar için bir devâ, bir şifâdır. Aksi halde, bile bile günahlarında ısrar eden(3/135), kendi nefsine zulmeden ve en büyük zulüm olan şirk(31/13) inancındaki inat ve ısrarını sürdüren kimselere bir fayda sağlamayacak, onların zararını artıracaktır.

"İndirdiğimiz bu Kur'ân, inananlara bir şifâ ve rahmettir; zalimlerin ise, yalnızca ziyânını artırır."(İsrâ 17/82)

"De ki: "O, iman edenlere yol gösterici ve şifâdır. İman etmeyenlerin kulaklarında ise ağırlık vardır ve bundan dolayı (Kur'ân) onlara kapalı, anlaşılmaz gelir. Onlar, kendilerine çok uzak yerden seslenilen kimselere benzer."(Fussılet 41/44)

Hz. Ali'nin ifade ettiği gibi, Kur'ân, ancak O'na inananlar için hem bu dünyada şifâdır hem de kıyamet günü şefaatçidir:

"Bilin ki şu Kur'ân, öğüdünde aldatmayan, yol göstermede insanı azdırmayan, söyleyişte yalan söylemeyen bir öğütçüdür...

Dertlerinize O'ndan şifâ dileyin; güçlüklerinize karşı O'ndan yardım isteyin; çünkü O, -küfür, nifak, azgınlık, sapıklık gibi- **en büyük dertlere bile devâdır...**

Bilin ki, O şefaatçidir; şefaati kabul edilir. Kur'ân, kıyamet gününde kime şefaat ederse, şefaati kabul olur."[101]

Tabiinin müfessirlerinden İkrime şöyle demiştir:

"Yâsin okuyan kişi, gününü saadet içinde geçirir."[102]

"Bu Âyetler, İnanarak Bir Dağa Okunsa, Dağ Paramparça Olur!"

Abdullah b.Mesud (r.a), ruhi bir hastalığa yakalanan birinin kulağına bir şeyler okudu ve adam kendine geldi. Rasûlüllah (s.) İbn Mesud'a:

-"Onun kulağına ne okudun?" diye sorunca İbn Mesud:

-"Adam hasta. Ben de onun kulağına:

"Sizi boş yere yarattığımızı mı zannettiniz..." âyetlerini okudum deyip Müminûn suresinin sonuna kadar okudu (23/115-118).

"Sizi boşuna yarattığımızı ve bize tekrar döndürülmeyeceğinizi mi sandınız?"

"Gerçek hükümdar olan Allah, yücedir. O'ndan başka hiç ilâh yoktur. O, şerefli ve yüce Arş'ın Rabbidir."

"Her kim Allah ile birlikte diğer bir tanrıya yalvarır/taparsa, -ki bu hususla ilgili hiçbir delili yoktur- o kimsenin hesabı ancak Rabbinin nezdindedir. Şurası muhakkak ki kâfirler iflah olmaz."

101 Nehcü'l-Belağa, s. 34-35.

102 Allah Dostları, 2/203.

Öyleyse (ey Resulüm ve ey mümin!) Sen şöyle dua et: "Ya Rabbî, Sen bizi affet, Sen bize merhamet et. Zira merhamet edenlerin en hayırlısı Sensin, Sen!"

Bu açıklama üzerine Rasûlüllah (s.) şöyle buyurdu:

"Bir kişi, hakkıyla inanarak bu âyetleri bir dağa okusa, dağ paramparça olur."[103]

***

Kur'ân-ı Kerim, elbette bütün bir insanlık için "sadra şifa" olan mesajlar verir, hayat verici ilkeler ve prensipler vazeder. Allah Rasûlü ve ashabı, Kur'ân'ı insanların manevi sıkıntılarına, dertlerine, rahatsızlıklarına bir şifa, bir çare olarak gördükleri gibi, maddi rahatsızlıklarına da bir ilaç olarak görmüş ve hastalandıkları zaman Kur'ân okuyarak şifa bulmuşlardır. İslam fıkhında "rukye" olarak adlandırılan bu uygulamaya dair sahabe hayatından birçok örnek aktarılmıştır. Rasûlüllah'ın son hastalığında ve hastalanan bazı kimselere, İhlas suresi ile Muavvizeteyn (Felak-Nas) surelerini okuyup avucuna üflemesi ve elleriyle yüzünü, vücudunu meshetmesi, bunlardan en bilinenidir.[104]

103 A.g.e., 1/59.

104 Buhari, Tıb, 37, 39.

19. Kur'ân'ı Öğrenip Ezberlemeye Önem Verdiler

Allah Rasûlü (s.), Kur'ân öğrenmeyi ve ezberlemeyi teşvik etmiş; ashabı da Kur'ân'ı âyet âyet, sure sure ezberlemişti. Ashabın bazıları Kur'ân'ın tümünü, bazıları bir çok sureyi, bazıları bir kısmını öğrenip ezberlemişlerdi. Suffe ashabının öncelikli meşgaleleri Kur'ân okumak ve ezberlemekti.

Hz. Peygamber bir gün bir suffede oturduğumuz sırada çıkageldi ve

-*"Hanginiz ister ki, "Buthan" veya "Akîk" denilen iki dereden birine gitsin, hiçbir günah işlemeden ve herhangi bir kimsenin hakkına tecavüz etmeden bedavadan büyük hörgüçlü iki deve getirsin"* dedi.

-"Ey Allah'ın Rasûlü! Hepimiz bunu isteriz" dedik.

Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurdu:

"O halde, niçin mescide girmiyor, orada öğretmiyor veya Allah'ın kitabından iki âyet okumuyorsunuz? Ki bu

sizin için iki deve getirmekten daha hayırlıdır. Üç okursanız, üçten, dört okursanız, dörtten daha hayırlıdır."[105]

Übeyy b. Ka'b şöyle anlatıyor: Allah'ın Rasûlü bana:

"Sana Tevrat'ta, İncil'de, Zebur'da benzeri olmayan bir sureyi öğreteyim mi?" dedi. Ben de

"Evet, öğret" dedim. Hz. Peygamber:

"Umarım sen şu kapıdan çıkmazdan evvel onu öğrenmiş olacaksın!" dedi ve kalktı. Ben de onunla beraber kalktım. Elim onun elinde olduğu halde benimle konuşuyordu. Ben kapıdan çıkmazdan önce onu bana haber versin diye adımlarımı yavaş yavaş atıyordum. Kapıya yaklaştığımızda:

"Ey Allah'ın Rasûlü! Bana va'dettiğin sure nerede?" dedim. Hz. Peygamber:

"Sen namaza kalktığın zaman ne okuyorsun?" dedi. Bunun üzerine **Fatiha** suresini okudum.

Hz. Peygamber:

-*"İşte o sure budur. Allah Teâlâ'nın* ***"Andolsun! Sana ikililerden yediyi ve bu büyük Kur'ân'ı verdik"*** (Hicr: 15/87) *âyetinde bildirilen sure odur"* buyurdu.[106]

"Ben Bu Âyeti Dinleyip Öğrenirken, Sen Baki'de Alışverişle Meşguldün!"

Hz. Ömer, bir âyetin okunuşu hakkında Übeyy b. Ka'b'a itirazda bulundu. Bunun üzerine Übeyy:

"Ey Ömer! Ben bu âyeti Hz. Peygamber'den dinleyip öğrenirken sen Bakî'de alışverişle meşguldün" dedi. Hz. Ömer de:

-"Doğru söylüyorsun ey Übeyy! Ben bunu yanımda

105 Kandehlevi, Hayatu's-Sahabe, 3/432 (Ebu Nuaym'ın rivayetinde "öğretmek" yerine "öğrenmek" geçiyor. Hilye, I/341).

106 Kandehlevi, a.g.e, 3/502.

hakkı ve doğruyu söyleyen kimselerin bulunup bulunmadığını denemek için söylemiştim. Çünkü hakkı konuşmayan ve yanında haktan bahsedilmeyen emirde hayır yoktur" dedi.

Başka bir rivayette: Übeyy b. Ka'b, Mâide Sûresi'nin 107. âyetini okuyordu. Hz. Ömer onun okuyuşuna itiraz ederek:

-"Yanlış okudun; burası böyle olmayacak!" dedi. Übeyy ise:

-"Hayır, ben doğru okuyorum; yanlış okuyan sensin" diye karşılık verdi.

Orada bulunanlardan birisi Übeyy'e:

-"Sen mü'minlerin emirini yalancılıkla mı itham ediyorsun?" dedi.

Bunun üzerine Übeyy b. Ka'b şunları söyledi:

-"Ben müminlerin emirinin hakkını senden daha fazla gözetirim. Ancak ben onu Allah'ın kitabını tasdik hususunda yalanladım. Bunu yapmaktaki gayem de Allah'ın kitabının doğru okunmasıdır" dedi.

Hz. Ömer (r.a) de "Übeyy doğru söylüyor" diyerek meseleyi kapattı.[107]

Hz. Ömer (r.a) gibi, sahabenin önde gelenleri de, Kur'ân'ı kendilerinden iyi bilen, öğrenen veya ezberleyen kimselere itibar ediyorlar ve onlara büyük değer veriyorlardı. Bugün de Kur'ân'ı güzel okuyup ezberleyen ve iyi bilen Kur'ân ehlini saygın bir konuma oturtmalı ve onlara gereken önemi vermeliyiz.

107 Sahabiler Ansiklopedisi, 2/624-626; İbrahim Canan, Kütüb-i Sitte.

20. Kur'ân'ı Unutmamaya Çalıştılar, Onu Hatırlayıp, Onu Hatırlattılar

Ashab-ı kiram, Allah Rasûlü'nün (s.) kendilerine tavsiye buyurduğu doğrultuda, Kur'ân-ı Kerim'i sürekli okur, öğrenir, öğretir ve birbirlerine hatırlatırlardı.

Onlar, Kur'ân mushafını ve sayfalarını bir kenara terk etmez, Rasûlüllah'ın (s.) şikâyetçi olduğu veya Kıyamet Günü'nda şikâyetçi olacağı gibi, onu "mehcûr" yani kendisinden uzaklaşılan bir kitab olarak bırakmazlardı (Furkan 25/30). Kur'ân'ı okumamayı zulüm sayarlardı.

Muâz b. Cebel (r.a), Rasûlüllah'ın (s.) şöyle buyurduğunu anlattı:

"Üç şey var ki, onlar dünyada bir yabancı gibidirler:

1) Zâlimin zihnindeki Kur'ân.

2) Kötüler arasında iyi bir kimse.

3) Bir evde asılı durup okunmayan mushaf."[108]

108 Ebu'l-Leys es-Semerkandi, Tenbihü'l-Gafilîn, 'Kur'ân'a Saygı' bölümü, s.327-328.

Ashab-ı kiram, kim Kur'ân'a muhalif bir söz söylese veya bir iş yapmaya kalkışsa, hemen ona Kur'ân âyetlerini hatırlatır, durumu düzeltirlerdi. Karşılarındaki ister önde gelen biri olsun, isterse farklı seviyelerde biri olsun, fark etmezdi. Buna dair sayısız örnekler vardır:

"Kadın Doğru Söylüyor, Ömer ise Yanıldı"

Hz. Ömer birgün minbere çıkarak:

-"Kays b. Husayn el-Hârisî'nin kızı Zü'l-/ussa dahi olsa evleneceğiniz kadınlara kırk ukiyyeden fazla mehir vermeyiniz. Kim bu söylediğimden daha fazla mehir verecek olursa onun fazlasını alıp beytülmale koyacağım" buyurdu.

Bunun üzerine kadınların safından uzun boylu ve basık burunlu bir kadın ayağa kalkarak:

-"Ey Ömer! Sen böyle bir yetkiye sahip değilsin!" diye itiraz etti. Hz. Ömer'in:

-"Niçin?" demesi üzerine de şunları söyledi:

-"Çünkü Allah Teâlâ, Kur'ân-ı Kerim'inde:

"Eğer bir eşi boşayıp başka bir kadınla evlenmek isterseniz, öncekine (mehir olarak) yüklerle mal ve para vermiş olsanız dahi onlardan hiçbir şey almayınız. Acaba iftira ederek ve açık günahkârlık yaparak onu geri alır mısınız?" (Nisâ 4/20) buyurmaktadır.

Bu âyetten mehrin sınırının olmadığı anlaşılmaktadır ve bunu sınırlamaya hiç kimsenin hakkı yoktur".

Bunun üzerine Hz. Ömer "Bu kadın doğru söylüyor, bir kişi (kendisi) yanıldı" buyurdu.[109]

109 Câmiu'l-Beyâni'l-İlm, I/131.

"Her İlim Sahibinin Üstünde Daha İyi Bilen Biri Vardır"

Bir kişi **Hz. Ali**'den bir mesele sordu. O da bildiklerini söyledi. Ancak soruyu soran:

-"Hayır ey Mü'minlerin Emîri! Söylediğiniz gibi değildir; şöyle şöyledir" dedi.

Bunun üzerine Hz. Ali:

-"Evet, senin söylediğin doğru; ben yanıldım" buyurdu ve sonra da:

"Her ilim sahibinin üstünde daha iyi bilen biri vardır" (Yûsuf: 12/76) âyet-i kerimesini okudu.[110]

"Yerde Yürüyen Hayvanlar da, Uçan Kuşlar da Sizin Gibi Ümmettirler"

Beyhaki, İbn Cabir tarikiyle Abdullah bin Ziyad el-Bekri'den tahric ederek dedi ki:

"Rasûlüllah'ın arkadaşlarından Bişr'in iki oğlunun -ki her ikisi de Mazinîdir- yanına girdik. Dedi ki:

-Adam, mesela hayvanına biniyor ve ona kamçı vuruyor. Bu hususta her ikiniz de Allah Rasûlü'nden (s.) bir şey duydunuz mu?

-Hayır, dediler.

İçeriden bir kadın şöyle dedi:

-Allah (c.c) şöyle buyuruyor:

"Yerde yürüyen hayvanlar ve kanatları ile uçan kuşlar da ancak sizin gibi birer ümmettirler." (En'am 6/38)

O ikisi şöyle cevap verdiler:

-Bu bizim kız kardeşimizdir; bizden yaşça daha büyüktür.[111]İşte, sorulara Kur'ân'la cevap vermemin, hayata Kur'ân penceresinden bakmanın harika bir örneği. Hay-

110 Kenzu'l-Ummâl, V/241.

111 el-İsabe, 3/360.

vanları ve kuşları kendisi gibi birer ümmet bilen müminler, onlara nasıl zulmeder?!..

Kur'ân'ı Unutmama Çabası ve Secdeyi Çoğaltmak

Ebû Reyhane (r.a) birgün Rasûlüllah'ın huzuruna varır ve Kur'ân'ı ezberlenmesinin kendisine çok ağır geldiğini, ezberlediklerinin de hıfzından çıktığını ve unuttuğunu söyleyerek ona halini arzeder, şikâyette bulunur. Hz. Peygamber (s.) ona cevaben:

-*"Gücün yetmediği şeyi nefsine yükleme ve secde et!"* der.

Ebu Reyhâne'yi daha sonraları Askalan'da görenler; onun çok secde ettiğini naklederler.[112] Kulun Allah'a en yakın olduğu ânı yani secdeyi çoğaltmak... Demek; Kur'ân'ı unutmamanın ve eğer unutuluyorsa bunu telafi etmenin yolu secdeden geçiyor.

Kur'ân'ı Unutmak En Büyük Musibettir

Velîd b. Abdullah'tan nakledildiğine göre, Rasûlüllah (s.) şöyle buyurdu:

"Günahlar bana gösterildi. Onlar arasında, Kur'ân'ı ezberledikten sonra unutanın günahı kadar büyüğünü görmedim."

Talk b. Habib, Rasûlüllah'ın (s.) şöyle buyurduğunu anlattı:

"Bir kimse Kur'ân'ı öğrenir de özürsüz unutursa, her âyet başına derecelerinden biri düşer. Kıyâmet Günü de, cüzzamlı ve Kur'ân kendisinden dâvâcı olarak gelir."

112 Kandehlevi, a.g.e., 3/505.

Dahhâk şöyle anlattı:

"Bir kimse, Kur'ân'ı öğrenir sonra unutursa, o günah işlemiş olur."

Sonra şu âyeti okudu:

"Başımıza gelen herhangi bir musibet, kendi ellerinizle işlediğiniz yüzündendir. Allah çoğunu affeder." (Şûrâ 42/30)

"Kur'ân'ı unutmaktan daha büyük musibet mi olur?"

Ebû Hanife şöyle demiştir:

"Bir kimse, senede iki defa Kur'ân'ı okursa, onun hakkını ödemiş olur. Çünkü Rasûlüllah (s.), Kur'ân'ı senede bir defa Cebrâil'e okurdu. Vefat ettiği sene, iki defa okudu."[113]

Evet, onlar, Kur'ân'ı unutmayı en büyük musibet sayarlardı. Bu yüzden, Kur'ân'ı sık sık ve düzenli olarak okur; onu unutmamak için ellerinden geleni yaparlardı. Rasûlüllah'ın tavsiyesine uyarak, Kur'ân'ı unutmamak için secdelerini çoğaltır ve Allah'a en yakın oldukları o anda Rablerine yürekten dua ve niyazda bulunurlardı.

113 Ebu'l-Leys es-Semerkandi, Tenbihü'l-Gafilîn, s. 330.

Sonuç

Kitabullah'ı en iyi şekilde okuyup anlayanlar ve hayatlarına aktaranlar, elbette Allah Rasûlü'nün (s.) rahle-i tedrisinden geçen **Ashâb-ı Kirâm** idi.

Onlar, kıyamete kadar insanlığa model teşkil eden **"Örnek Kur'ân Nesli"** oldular.

Onlar, sürekli olarak Kur'ân'ı okur, Kur'ân'ı konuşur, Kur'ân'ı düşünür, Kur'ân'ı yaşarlardı.

Onlar, Kur'ân'ın kadrü kıymetini en iyi bilen, O'na hak ettiği değeri veren model insanlardı.

Onlar, Kur'ân'ın her emir ve yasağını "işittik ve itaat ettik" refleksi ile öğrenen ve uygulayanlardı.

Onlar, Kur'ân'ı tebliğ eden, herkesi Kur'ân'a davet eden ve onları Kur'ân'la uyarıp korkutanlardı.

Bu çalışmamızda âyetlerden, hadislerden ve sahabe hayatlarından hareketle, yirmi başlık altında incelemeye gayret ettiğimiz üzere, Ashab-ı Kirâm'ın Kur'ân okuma ilkeleri şöyle özetlenebilir:

Onlar, Kur'ân okumaya başlamadan önce, şeytanın vesvese ve iğvasından Allah'a sığınırlardı.

Kur'ân'ı, Yaratan Rabb adına ve Rabbü'l-Âlemîn olan Allah'ın adıyla okurlardı.

Kalplerini Allah'tan başka her şeyden boşaltıp O'na yönelerek Kitabullah'ı okurlardı.

Kur'ân'ı, gizli veya açık, mushaftan veya ezberden, sıralı veya karışık ama güzel okurlardı.

Kur'ân'ı, tilavetin hakkını vererek yani onu anlayıp uygulamak maksadıyla okurlardı.

Kur'ân'ı, ağır ağır, dura dura, yavaş yavaş ve sindire sindire okurlardı.

Kur'ân'ı, tertîl üzere yani hakkını vere vere, tane tane okur ve kavrarlardı.

Namazlarında ve namaz dışında, Kur'ân'dan kolaylarına geleni okurlardı.

Gece kıyamlarında, uzun uzun, duya duya ve doya doya Kur'ân okurlardı.

Kur'ân'la kalpleri arasındaki bütün engelleri ortadan kaldırarak O'nu okurlardı.

Kur'ân'la kalpleri arasında sevgi bağı kurar, O'nu hançerelerinden öte, lisan-ı hâl ile okurlardı.

Kur'ân'ı, gözyaşları içinde, kalpleri titreyip ürpererek okurlardı.

Kur'ân'ı, yürekten O'na sarılmak ve amele dönüştürmek amacıyla okurlardı.

Kur'ân'ı, sık sık tekrar ede ede okurlar ve O'nunla irtibatlarını koparmazlardı.

Kur'ân'ı, "hayatın kitabı" olarak okur; hayatlarını, O'nun hayat veren ilkelerine göre düzenlerlerdi.

Onlar, Kur'ân'ı gündemlerinin tek ve yegane maddesi yapar; gereksiz konularla uğraşmazlardı.

Onlar, Kur'ân okuyarak ferahlar ve Kur'ân'la şifa bulurlardı.

Onlar, Kur'ân okumakla yetinmez, O'nu ezberlemeye gayret ederlerdi.

Onlar, Kur'ân'ı unutmamaya özen gösterir ve O'nu birbirlerine hatırlatırlardı.

Sonuç olarak: o örnek "Kur'ân Nesli"ni bugünün dünyasına taşımanın yolu, yeniden Kur'ân'a dönüp Kur'ân'ı onlar gibi okumaktan, onlar gibi anlamaktan ve onlar gibi yaşamaktan geçiyor.

Ve Kur'ân 1400 yıl önceki diriliği ve tazeliği ile elimizin altında duruyor. Bize düşen ise; O'nu "hayatın kitabı" olarak diri ve canlı bir gözle okumak, anlamak ve gereğini yaparak yaşamaya gayret etmektir.

Duamız şudur:

Ey Allahım!

Kur'ân'ı kalbimizin baharı, göğsümüzün ve gönlümüzün nûru kıl.

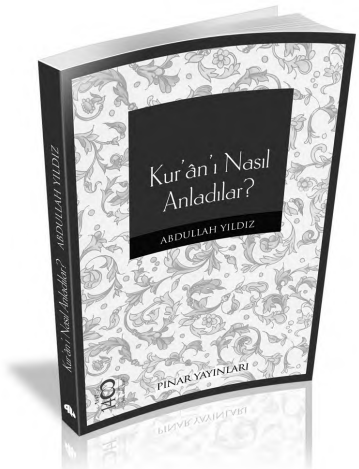
Ve O'nu, bütün hüzün ve kederlerimizin atılmasına, tüm dert ve sıkıntılarımızın giderilmesine vesile kıl.

Âmin!

Kaynaklar

- Abdülbaki Gölpınarlı, Nehcü'l-Belâğa, Yeni Şark Maarif Kt., 1972, İstanbul.
- Abdullah Yıldız, Namaz Bir Tevhid Eylemi, Pınar Yay., 2010 (22.baskı), İstanbul.
- Abdullah Yıldız-Şemseddin Özdemir, Kur'ân'ı Anlamaya Giriş, Pınar Yay., 2010 (5.baskı),İstanbul.
- Abdurrahman İbnü'l-Cevzi, Ashâbın Dilinden Peygamberimizin Hayatı, Uysal Kit.
- Abdurrahman Re'fet el-Bâşâ, Sahabe Hayatından Tablolar, Uysal Kit.
- Ali İzzetbegoviç, Doğu ve Batı Atasında İslam, çev. Salih Şaban, 1987, İstanbul.
- Aziz Kutluay, Siyer-ü Sahabe, Arslan Yay., İstanbul.
- Celaleddin Vatandaş, Hz. Peygamber'in Hayatı, Pınar Yay., 2005, İstanbul.
- Ebû'l-Leys es-Semerkandî, Tenbîhü'l-âfilîn, Bedir Yay., İstanbul.
- Ebû Nuaym Isfehani (Hilyetü'l-Evliya), İbnü'l-Cevzi (Sıfatü's-Safve), Allah Dostları, Sebat Yay., İstanbul.
- H.Muhammed Halit, Sahabe Hayatından Tablolar, Uysal Kit., İstanbul.
- İbn Hacer el-Askalani, el-İsâbe (Sahabe-i Kiram Ansiklopedisi), İz Yay., 2009, İstanbul.
- İbn Kayyim el-Cevziyye, Zâdü'l-Meâd, Pınar Yay., İstanbul.

- İmam Gazali, İhyâu Ulûmi'd-Din, İstanbul.
- İslam Ansiklopedisi, TDV, İstanbul.
- Kasım Şulul, Hz.Peygamber Devri Kronolojisi, İnsan yay., 2003, İstanbul.
- M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yay., İstanbul.
- Mehmed Akif Ersoy, Safahat.
- M. M. Ebû Said el-Hadimi, Berîka, Kahraman Yay., İstanbul.
- Muhammed b. Ali eş-Şevkani, Derru's-Sahabe fî Menâkıb-i Garabeti ve's-Sahabe, Dâru'l-Fikr, Şam.
- Muhammed Yusuf el-Kandehlevi, Hayatu's-Sahabe, Akçağ Yay., İstanbul.
- Mustafa Öztürk, Kur'an Dili Ve Retoriği, Kitâbiyât Yayınları, Ankara, 2002.
- Roger Garaudy, İslâm ve İnsanlığın Geleceği, çev.Cemal Aydın, Pınar yay., 1990, İstanbul.
- Sahabiler Ansiklopedisi, Nesil Yay., İstanbul.
- Sahih-i Buhari ve Tecrid-i Sarih Tercemesi.
- Said Nursi, Sözler.
- Said Nursi, Sünuhât.
- Seyyid Sabık, Fıkhu's-Sünne, Pınar Yay., İstanbul.
- Sezai Karakoç, Sütun, İstanbul.
- Şerafettin Kalay, Peygamber Dostları Örnek Nesil, İnsan Vakfı Yay., 2010, İstanbul.
- Yakup Çiçek, Fahrettin Yıldız, İstiâze Şeytan [İblis-Tâğut], Bir Yay., 1985, İstanbul.

Kur'ân'ı Nasıl Anladılar?

Abdullah Yıldız

Hiç kuşku yok ki, vahyin bizzat muhatabı olan Allah Rasûlü (s.) ile birlikte, vahyin nazil oluşuna tanıklık eden, Kur'ân âyetlerinin adeta gökten yağmur yağar gibi sağanak sağanak indiği ortamı teneffüs eden ilk nesillerin Kur'ân'ın mesajlarını okuyup algılamaları ve Rabbimizin Kitâb-ı Kerim'inde ebedileştirdiği üzere "semi'nâ ve eta'nâ: işittik ve itaat ettik" şuuruyla hemen uygulayıp hayatlarına aktarmaları, Kıyamet'e kadar gelecek tüm nesillere model oluşturacak ölümsüz ve eşsiz tecrübeler niteliğindedir. Onlar, ahlâkı Kur'ân olan Hz. Peygamber'i (s.) "en güzel örnek" kabul ederek "yaşayan Kur'ânlar" oldular. Rasûlüllah (s.) ve kutlu ashabı, Kur'ân'ın hayata ve tarihe müdahale eden eli, konuşan dili, yaşayan bedeni oldular.

Elinizdeki kitapta, Allah Rasûlü ve ashabının Kur'ân'ı nasıl anladıklarına dair örneklere yer verilerek; konuyla ilgili âyetler, hadisler ve örneklikler, elden geldiğince sınıflandırılmaya ve bu bilgilerden hareketle Kur'ân'ı onlar gibi anlamanın yol ve yordamı anlaşılmaya çalışılmıştır.

Kur'ân'î Kavramlar

Mustafa Aydın

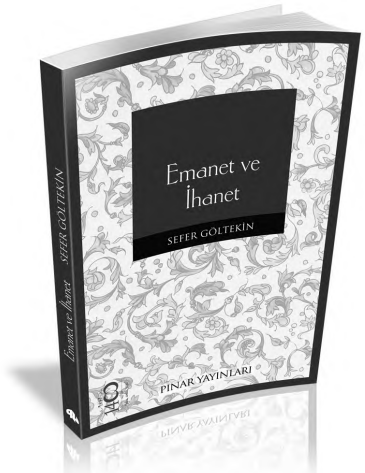
Şüphesiz Kur'an-ı Kerim (kendi ifadesiyle) anlaşılmak için gelmiştir. O, anlaşılmaz bir muamma, yalnızca belli insanların kavrayabileceği bir kitap değildir. Ders almak isteyen her ciddi okuyucu ondan hayatına bir düstur çıkarabilir.

Ancak böylesi bir uyanış döneminde daha ağırlıklı anlayış çabalarına ihtiyaç vardır.

Önümüzdeki gelişmelere ve öncüllere bakarak denebilir ki, insanlık için geleceğin en önemli konusu İslam'dır. Onun için de müslümanların önündeki en önemli problem, İslam'ın bir orijinlik ve bütünlük içinde kavranmasıdır. Söz konusu orijinlik de, bütünlük de Kur'an-ı Kerim çevresinde kurulacaktır. Bu bakımdan konu Kur'an'ın iyi anlaşılabilmesi olarak da ortaya konabilir. İlk atılacak adımlardan birisi ise, belli kavramların tarihi gelişimi içerisinde belirginleşen veya günümüz toplumlarında yüklenilen anlamlarıyla değil, bizzat Kur'an'ın kendi verdiği manalarıyla anlaşılabilmesidir.

İslam'ı yeniden anlama sürecinde bu kavramların Kur'an'ın bütünlüğü içinde ifade ettiği anlamlarının bilinmesi büyük önem taşımaktadır. Elinizdeki mütevazı

çalışma bu duygu ve inançla yapılmıştır.

Emanet ve İhanet

Sefer Göltekin

Rivayetlere göre Allah'ın Rasûlü, veda haccında, Arafat'ta hazır bulunan yüz bini aşkın sahabeye, umumi olarak da bütün Müslümanlara, bütün insanlığa değişmez, eskimez ölçüler ihtiva eden bir hutbe irad etti.

"Belki bu seneden sonra görüşemeyeceğiz; sözümü iyi dinleyiniz ey insanlar... Sakın benden sonra eski sapıklıklara dönmeyiniz..." dedi.

Orda bulunan herkesi, elçilik vazifesini hakkıyla yerine getirdiğine şahit tuttuğu konuşmasında, "Ey Müminler!" demişti bir de,

"Ey müminler! Size iki emanet bırakıyorum, onlara sarılıp uydukça yolunuzu hiç şaşırmazsınız. O emanetler, Allah'ın kitabı Kur'ân-ı Kerim ve Peygamberinin sünnetidir."

Bu kitapta, Hz. Peygamber(as)'in bu sözlerinden hareketle, Müslümanların Kur'ân ve Sünnet karşısındaki tutumları incelenmeye çalışılmaktadır.

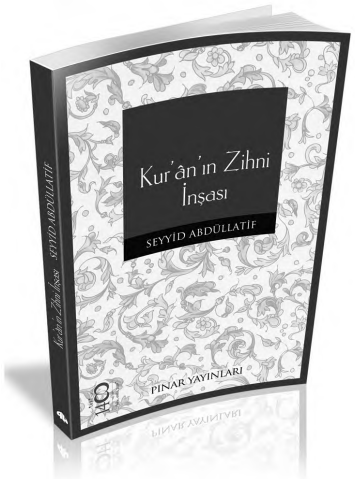
Kur'ân'ı Anlama Çabaları

Hüseyin Altuntaş - Mustafa Aydın
Farid Esack - Mustafa Tekin
Wan Daud - Baki Adam

İslam'ı anlamak ve yaşamak isteyen bir insanın Kur'ân'a eğilmesi ve onun üzerinde yoğunlaşması kadar tabii bir şey olamaz. Kur'ân, inananlar için bir hidayet kaynağıdır, Allah tarafından okunsun ve anlaşılsın diye gönderilmiştir. Ne var ki tarihen genelde müslümanların Kur'ân'la az ilgilendikleri söylenebilir. Modern etkilerle de olsa müslümanın, kitabı ile muhatap olması fevkalade bir gelişmedir.

Burada üzerinde durmak istediğimiz, Kur'ân'a yönelmenin kendisi ile değil, onun okunmasına ilişkin bazı problemlerdir. Gerçekten de İslam'ı (aynı anlamda olmak üzere Kur'ân'ı veya vahyi) bir "metin"den anlamaya çalışmanın doğurduğu bazı problemler vardır.

Şüphesiz İslam kendi özünü gerçekleştirmeli, Kur'ân, doğasına uygun olarak anlaşılmalıdır. Bunun için de mümkün olduğunca global kültürün etkisinden çıkarılmalı, bütünlüğü gözönünde bulundurulmalı, Kur'ânî bilgi eylemlerle paralelleştirilmeli ve anlayış fiiliyatla test edilmeli, bilginin sırf zihinsel bir işlem olmaktan çıkması için sosyal bir yapı inşa edilmelidir. Bu tür dayanaklardan yoksun olan salt zihinsel anlayışın, bir aklileştirme tehlikesi taşıyacağı unutulmamalıdır.

Kur'ân'ın Zihni İnşası

Seyyid Abdüllatif

Bugün dünya Müslümanlarının hemen tamamının zihninde bir karmaşa hakimdir. Kur'ân'ın onlardan istediği yaşam tarzı ile şu an sürdürdükleri yaşam arasında büyük farklılıklar vardır. Kur'ân'ın müslümandan tesis etmesini istediği toplumsal ve siyasal kurumlarla, onun, kendisi için kurduğu ve tarihsel süreç içinde geliştirdiği kurumlar arasında büyük uçurumlar vardır. Bugünün müslümanının amacı ile Kur'ân'ın değişmez (sabit) amacı -dünyayı yönetmek-arasında da bir uçurum vardır.

Kısaca, Kur'ân'ın evrenselliği ile, bugünün müslümanının parçacı din anlayışı arasında büyük fark vardır. Öteki kutsal kitaplara inandıklarını açıklayanların yaşam tarzlarını şöyle bir deşelediğimizde -her birinin bazı ateşli taraftarlarının üstlendikleri göreve bakmak daha iyidir- eğer benzeri uçurumlarla karşılaşırsak hiç şaşırmamalıyız.

Kur'ân ve Çagımız

Mustafa Aydın - William C. Chittick
Abdullah Yıldız - Roger Garaudy

Eğer Batı uygarlığının sürüklendiği akıntıya kendimizi teslim edersek, Allah'ın bize verdiği O'nun yeryüzündeki "halife"si olmak görevini yerine getirmeyeceğimiz için

gelecek nesillerimizi katlediyor olacağız.

Gözü kapalı, ölüme doğru yapılan bu yarışa İslami bir çözüm bulabilecek miyiz?

Bize Kur'an'da açıklanan "doğru yol"u (sırat-ı müstakim) mevcut tarihi şartlar içerisinde izleyebilecek miyiz? İnsanlığın geleceği ve hayatiyeti bu sorunun cevabına bağlı.

Kur'an, bizi düşünmeye ve çaba sarfetmeye sürekli olarak davet eder. Ulaşılacak hedefi gösterir ve ulaşma yolunun farklı çağlarda keşif imkanını bize sunar.

Dünyanın dikkatini İslami bir çözüme ve geleceğe çekmek, bilim, hikmet ve iman arasındaki birliği yeniden kuracak olan aklın tam kullanımının, sırf ekonomik büyümeyi değil aynı zamanda insani gelişimi de hedefleyen yeni bir gelişim modelinin, evrensel topluluk (ümmet) kavramının, milliyetçiliğin insanları parçalayıp dağıtan, bölen güçlerine karşı tekliğin (Tevhid) zaferini ifade edeceği bir durumun ortaya çıkışına katkıda bulunacaktır.

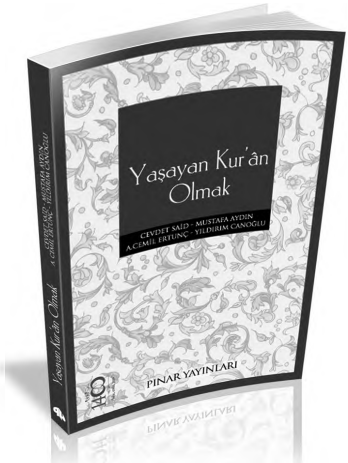
Kur'ân ve Değişim

Mustafa Aydın - Abdullah Yılız
Yusuf Kaplan - Ali Şeriati
Yıldırım Canoğlu - İbrahim Gharaybah

İslâm da tüm eski geleneksel değerler gibi aşkınlığına bağlı olarak küresel değil, evrenseldir; hiçbir grubun, zümrenin malı değildir. İslâm tevhidi çizgide aşkın- evrensel değerler ihtiva etmektedir. Sözün kısası o bir potansiyel imkan alanıdır. Modern dünyada onun zikre değer imkanı sırf modern kültüre her haliyle ayak uydurabilmesi değildir, aksine söz konusu imkanlar, her şeye rağmen ısrarla savunduğu insani değerlerdir.

İslâm'ın bugünün insanlığına verebileceği çok şey vardır: İslâm insanlığa dinginliğini, ruh dengesini, hakkaniyeti, insanın kendini yeniden inşasını, kainatta konumlanmasını, aile düzenini, çocuklara sevgi ve yaşlılara saygıyı, vb. vermektedir.

Şüphesiz İslâm'ın insanlık için barındırdığı potansiyel imkanlar bir "gerçekleştirim"e bağlıdır. Değerlerin dünyaya yansıtılması anlamına gelen gerçekleştirme, insan tanımından toplum anlayışına kadar, hayatın bütün alanlarını kapsayacak yeni bir yorum gerektiriyor. Klasik İslâm uygarlığının kendisi bizzat bir yorumlamaydı. Aynı projeksiyon sistemi önümüzde duruyor ve potansiyel imkanlarını açmamızı bekliyor ve insanlığın buna her zamankinden daha çok ihtiyacı var.

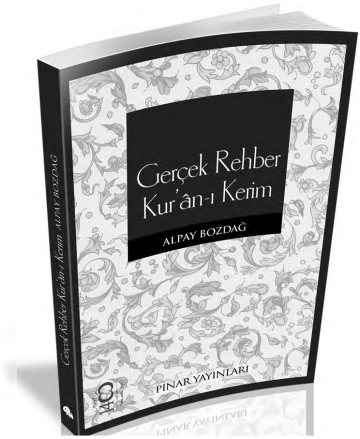

Yaşayan Kur'ân Olmak

Cevdet Said - Mustafa Aydın
A. Cemil Ertunç - Yıldırım Canoğlu

Her varlık veya olay kendisi için takdir edilen yasalara göre vücut bulmasına rağmen, özellikle insan söz konusu olduğunda, yüce Allah bazı zamanlar tarihe ve dolayısıyla insanlığın gidişatına ayrıca özel müdahalelerde de bulunur. Vahiy bu müdahalenin doğrudan gerçekleşen en önemli biçimini oluşturur. "Varlık ilkesiyle" ilgili yasalar varoluşun "olması gereken" nesnel şartlarını tesis etmesine karşılık; vahiyle müdahalede insanın inancını ve hayat tarzını doğru kılma amacı vardır. Fakat, vahiyle müdahalede inancın ve hayat tarzının doğru ölçütleri sadece teorik düzlemde anlam ifade eden bir bilgi paketi biçiminde sunulmaz; ilahi lütuf gereği uygulamadaki biçimiyle de insanlığa takdim edilir. Bu itibarla, vahiyle bilgilendirilip desteklenen her bir elçinin şahsında ve çevresinde inşa olunan örnek insan ve toplum, vahiyle müdahalenin uygulamadaki boyutu olarak anlam kazanmıştır.

Kur'ân ve Hz. Muhammed (s.) ise tarihe vahiyle müdahalenin sonuncusunu teşkil eder. Kur'ân bu son müdahalenin bilgi, ilke ve gereklerini sunarken; Hz. Peygamber ise müdahalenin amaçladığı inşayı gerçekleştirir. Birisi teoriyi, diğeri pratiği temsil eder ve bu ikili hiçbir şekilde birbirinden ayrı veya kopuk değildir: Süreç içerisinde Hz. Peygamber "yürüyen Kur'ân", Kur'an ise "okunan peygamber" vasfına sahip olur.

Gerçek Rehber Kur'ân-ı Kerim

Alpay Bozdağ

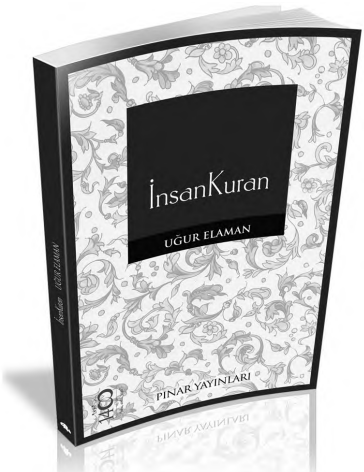
Rabbin son haberini/mesajını (Rehber), son peygamber (Önder) olarak alan Hz. Muhammed (s.a.v.)'den bu yana bin dört yüz yıl geçti. İlk nesli dirilten vahyin dalgaları bir süre, sorumluluk bilincine sahip muvahhitlerce sürdürüldü. Daha sonra önceki kitap sahiplerinde olduğu gibi ilk heyecan, ilk şok yerini alışmanın getirdiği algılama zaaflarına bıraktı. Son mesajın üzerini, inananların eksik anlamaları ve kötülük odaklarının (şeytan ve dostları) çabalarıyla mesajın kendisine ait olmayan tortular kapladı.

Kendisine sahip olanı yücelten (dünya ve ahirette), karşı çıkanı alçaltan İlahi Kitab, ya aşırı kutsanarak hayat dışına çıkarıldı ya da belli günlerde okunan ve sadece sevap kazanılan bir araç konumuna indirgendi. Kitabın sahiplerinin alçaldığı bir ortamda, dünyayı yüce değerlerin kaplamasını beklemek de anlamsızlaştı.

Kitab'ın rehberliğinde, Önder'in örnekliğiyle, davete icabet ederek Kur'an ehli haline gelen Öncülerin ortaya çıkmasıyla bir Medine ve Medeniyet kuruldu.

Medine ve Medeniyet kurma iddiasında olanlar ve yerin ve göğün nimetlerine kavuşmak isteyenler, insanlığın "ehl-i Kur'an"ı olmak zorundadır. Bugün insanlığın ihtiyacı olan şey budur.

Bu kitap, bu maksat ve samimi duygularla yeniden ve İlk Örnek Nesil gibi, Kur'an (Rehber) ile yatıp kalkmayı, ona zaman ayırmayı, anlama ve yaşamayı gerçekleştirmek isteyenler için, Kur'an'ı okumadan önce tanıtmayı esas almak amacıyla hazırlanmıştır.

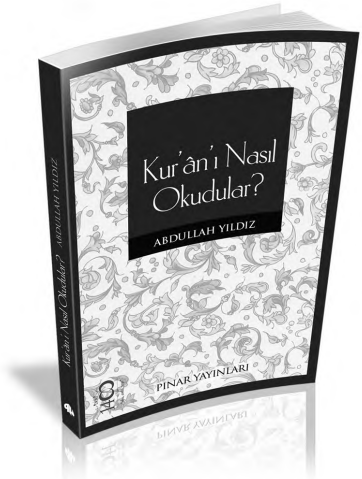
İnsanKuran

Uğur Elaman

Kitapsız kılınmaya çalışılan zamanlara inat, insanın yeryüzü serüveni, kitaplı bir serüvendir. İnsanın sebep ve sahibi, insanı kitaba bağlamış, fiillerini ve fiillerinin neticelerini de kitapta açıklamıştır. Kitab'ın haber verdiği bir günde insanın "Vah bize, bu Kitaba da ne oluyor, ne küçük, ne de büyük hiçbir şey bırakmıyor, her (yaptığımız) şeyi sayıp döküyor!" (Kehf 49) diyeceği muhakkak.

İşte bu hakikat tasavvuru elinizde bulunan risalenin hazırlanmasına vesile oldu. Mübarek Kur'ân'ın inzalinin 1400. Yılı münasebetiyle halimizce kırık, dökük, mütevazi bir not düşmek istedik tarihe, neticesi malum; Aziz, aziz kılar sevdiklerini. Kendimizce bir hizmet vermek isterken, bir nice lütuf ve şifaya eriştik, borçlandık, hem daha borçlandık...

Duamız, bu mütevazi denemenin insanların nezdinde dikkatleri mübarek Kitab'a çevirmesi, gündemleri onunla temizlemesidir.

Kur'ân'ı Nasıl Okudular?

Abdullah Yıldız

Hiç kuşku yok ki, vahyin bizzat muhatabı olan Allah Rasûlü (s.a) ile birlikte, vahyin nazil oluşuna tanıklık eden, Kur'an ayetlerinin adeta gökten yağmur yağar gibi sağanak sağanak indiği ortamı teneffüs eden ilk nesillerin Kur'an'ın mesajlarını okuyup algılamaları ve Rabbimizin Kitab-ı Kerim'inde ebedileştirdiği üzere "semi'na ve eta'na: işittik ve itaat ettik" şuuruyla hemen uygulayıp hayatlarına aktarmaları, Kıyamete kadar gelecek tüm nesillere model oluşturacak olumsuz ve eşsiz tecrübeler niteliğindedir. Onlar, ahlakı Kur'an olan Hz. Peygamber'i (s.a) "en güzel örnek" kabul ederek "yaşayan Kur'anlar" oldular.

Rasûlüllah (s.a) ve kutlu ashabı, Kur'an'ın hayata ve tarihe müdahale eden eli, konuşan dili, yaşayan bedeni oldular.

Elinizdeki kitap; Vahy'in ilk muhataplarının emsalsiz örnekliklerinin yardımıyla Kur'an'ın bugün nasıl okunacağı, nasıl anlaşılacağı ve nasıl yaşanılabileceği sorularına cevap aramak üzere kaleme alınmış bir üçlemenin ilk kitabıdır. Bu metinde sadece "Kur'an'ı nasıl okudular?" sorusuna, Kur'an'da yer alan ayetler, Peygamberimiz'in (s.a) hadisleri ve Asr-ı Saadet'te yaşanan sayısız örneklerden yapılan seçkilerle cevap aranmıştır.